I

(Mededelingen)

REKENKAMER

SPECIAAL VERSLAG Nr. 2/91

over

de exploitatie van de resultaten van het communautaire onderzoek vergezeld van de antwoorden van de Commissie

(91/C 133/01)

(Opmerkingen ex artikel 206 bis, lid 4, van het EEG-Verdrag)

INHOUD

	Paragraaf
1. Inleiding	1.1 — 1.6
2. De beperkte invloed van acties tot exploitatie van de onderzoekresultaten	2.1 — 2.29
De publikaties	2.1 — 2.8
De omvang van de wetenschappelijke en technische publikaties	2.1 — 2.4
Het beleid inzake de verspreiding	2.5 — 2.8
De octrooien	2.9 — 2.16
Eerste element van technologische kracht: het belang van de verworvenheden	2.10
Tweede element van technologische kracht: de inventiviteit	2.11 — 2.13
Derde element van technologische kracht: de tendensen	2.14
Vierde element van technologische kracht: de ruime spreiding	2.15
Globale beoordeling	2.16
Bevordering van het gebruik	2.17 — 2.24
Beperkt aantal produktieve dossiers	2.17 — 2.22
Weinig talrijke licentieverleningen	2.23
Zeer geringe royalties	2.24
De invloed van de onderzoekprogramma's van DG XIII, diensten te Brussel	2.25 — 2.29
Resultaten die aandacht verdienen	2.25 — 2.26
Een nieuwe aanpak	2.27 — 2.29
3. Op zoek naar de oorzaken: 1. Energieke actie of passieve procedures	3.1 — 3.56
Inleiding	3.1
Tekortkomingen in eerdere stadia dan het directoraat XIII-C	3.2 — 3.9
Verspreiding van kennis	3.3 — 3.5
Bevordering van het gebruik	3.6 — 3.9

Beperkt dynamisme van de diensten octrooien en publikatie	3.10 — 3.15
De gebruiksbevordering van hoog tot laag	3.16 — 3.53
Het meeste personeel in de minst dynamische diensten	3.17
De somtijds passieve houding van de dienst gebruiksbevordering	3.18 — 3.31
Het technische aspect krijgt voorrang boven het commerciële	3.32 — 3.43
Het onderzoek staat onvoldoende ten dienste van de gebruiksbevordering	3.44 — 3.48
Onsamenhangende gebruiksbevordering	3.49 — 3.53
De invloed van de acties wordt onvoldoende geëvalueerd	3.54 — 3.56
Te weinig cijfergegevens	3.54
De invloed van de publikaties wordt niet geëvalueerd	3.55
Uitgaven en ontvangsten worden niet per project of per operatie geïdentificeerd	3.56
4. Op zoek naar de oorzaken: 2. Middelen niet in verhouding tot de behoeften	4.1 — 4.20
Inleiding	4.1
De personele middelen voor de exploitatie in vergelijking met die voor het onderzoek	4.2 — 4.3
De financiële middelen	4.4 — 4.8
Verhouding tussen de financiële middelen voor onderzoek/exploitatie in het tweede kaderprogramma	4.5 — 4.6
Verhouding in de begroting	4.7
Verhouding in het derde kaderprogramma	4.8
Enkele vergelijkingen	4.9 — 4.10
De uitgaven voor experimentele ontwikkeling volgens de OESO	4.9
Het demonstratieprogramma inzake energie	4.10
De praktische gevolgen van het tekort aan middelen	4.11 — 4.19
Conclusie	4.20
5. Op zoek naar de oorzaken: 3. Versnippering van de werkzaamheden ten behoeve van de exploitatie van de onderzoekresultaten en de overdracht van technologie	5.1 — 5.58
Versnippering van de verantwoordelijke diensten	5.1 — 5.30
Verspreiding van de resultaten	5.1 — 5.10
Bevordering van het gebruik van de resultaten	5.11 — 5.19
Invloed van het kaderprogramma	5.20 — 5.22
Beperkte organisatorische verbindingen tussen de diensten	5.23 — 5.30
Scheiding van bevoegdheden en middelen	5.31 — 5.50
Opdeling van de publikatiekredieten tussen verscheidene diensten	5.31 — 5.40
Kredieten van directoraat XIII-C en het GCO voor ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de diensten van de Commissie	5.41 — 5.45
Kredieten van directoraat XIII-C en EGKS-acties	5.46 — 5.50
Veelheid van verwante, maar afzonderlijk beheerde activiteiten	5.51 — 5.55
Inleiding	5.51
De demonstratieprojecten van DG XI en XVII	5.52
Het Sprint-programma	5.53
Innovatie en de verschillende terreinen van gemeenschappelijk beleid	5.54 — 5.55
Conclusie	5.56 — 5.58
6. Aanbevelingen en overwegingen voor de toekomst	6.1 — 6.26
Doorzichtigheid en correctheid van de begroting	6.1 — 6.4
Betere toewijzing van middelen	6.5 — 6.6
Exploitatie van de resultaten: laatste stadium van het onderzoek of een afzonderlijke activiteit?	6.7 — 6.10

Moet de gebruiksbevordering winstgevend zijn of uit openbare middelen worden gefinancierd? 6.11 — 6.13

Een aantal gespecialiseerde administratieve diensten of een geïntegreerde, zelfstandige afdeling? 6.14 — 6.20

Een evenwichtige decentralisatie bij het innovatiebeleid 6.21 — 6.26

Blz.

Antwoorden van de Commissie 34 — 46

1. INLEIDING

1.1. Onderzoek is een der belangrijkste gebieden waarop het communautair beleid zich richt. Het vormt het onderwerp van meerjarenplannen die in de vorm van „kaderprogramma's" de voornaamste onderzoeksgebieden per periode van vier of vijf jaar bepalen en de bijbehorende financiële toewijzing vastleggen. Tot op heden werden drie kaderprogramma's aangenomen: een voor 1984-1987, een voor 1987-1991 en een voor 1990-1994. Het derde werd aangenomen op 23 april 1990 en overlapt dus ten dele het tweede.

1.2. Het communautair onderzoek wordt uitgevoerd op twee manieren. Een deel van de onderzoekwerkzaamheden wordt verricht door en op kosten van de Commissie zelf in het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (GCO). Dat zijn de „eigen werkzaamheden", waarvoor in de begroting 1989 een bedrag van 225,7 Mio ECU, ofwel 15,7 % van het totaal van 1441,4 Mio ECU, werd opgenomen. De rest wordt hoofdzakelijk uitgevoerd op basis van contracten voor gezamenlijke rekening van de Commissie (Directoraten-generaal XII en XIII) met derden (onderzoekscentra, universiteiten, bedrijven). Daarnaast zijn er nog de „gecoördineerde werkzaamheden" die worden uitgevoerd in de Lid-Staten. Hiervan wordt enkel de coördinatie door de Commissie verzekerd en gefinancierd; financiering van de werkzaamheden zelf is volledig uitgesloten. Onderzoek voor gezamenlijke rekening en gecoördineerde werkzaamheden vormen samen de „werkzaamheden onder contract", waarvoor op de begroting 1989 een bedrag van 1215,7 Mio ECU, ofwel 84,3 % van het hiervoor genoemde totaal, werd uitgetrokken.

1.3. De exploitatie van de onderzoekresultaten kan in het algemeen drie vormen aannemen:

a) verspreiding van kennis door publikaties, maar ook de oprichting en het beheer van gegevensbanken en communicatienetwerken, deelneming aan handelsbeurzen, tentoonstellingen, colloquia en dergelijke, opleiding;

b) bescherming van de intellectuele eigendom van de uitvindingen: voornamelijk het aanvragen en beheren van octrooien;

c) bevordering van het gebruik van de uitvindingen: de verfijning en de bevordering van de industriële en commerciële toepassing ervan.

1.4. Bij de Commissie is de exploitatie van de onderzoekresultaten in hoofdzaak toevertrouwd aan directoraat C van het Directoraat-generaal (DG) XIII, dat daartoe beschikt over de begrotingsposten B 7388 (vroegere post B 7306) en B 7530. Binnen dit directoraat zijn drie diensten belast met de drie hiervoor genoemde activiteiten:

a) voor de verspreiding van kennis: de afdeling XIII-C-3 (wetenschappelijke en technische communicatie);

b) voor de octrooien: de eerste sectie van afdeling XIII-C-1, terwijl een andere sectie zich bezighoudt met de innovatie en de technologieoverdracht;

c) voor de bevordering van het gebruik: de afdeling XIII-C-2.

1.5. In het besluit van de Raad tot goedkeuring van het tweede kaderprogramma van werkzaamheden op het gebied van onderzoek en ontwikkeling [1] werd voor de periode 1987-1991 (5 jaar) een bedrag van 5 396 Mio ECU uitgetrokken voor het onderzoek en de exploitatie van de resultaten; in een verhouding van 141 tot 1 krijgt het onderzoek 5 358 Mio ECU en de exploitatie 38 Mio ECU. In het derde kaderprogramma voor de jaren 1990-1994 [2] wordt dat 5 700 Mio ECU, waarvan in een verhouding 99 staat tot 1 het onderzoek 5 643 Mio ECU krijgt en de benutting 57 Mio ECU.

1.6. Bij het onderzoek waarover dit verslag gaat wilde de Rekenkamer zich niet beperken tot de controle van een

---

[1] Besluit (87/516/Euratom, EEG) van de Raad van 28 september 1987 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987-1991) (PB nr. L 302 van 24. 10. 1987, blz. 1).

[2] Besluit (90/221/Euratom, EEG) van de Raad van 23 april 1990 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1990-1994) (PB nr. L 117 van 8. 5. 1990, blz. 28).

dienst of een bepaalde begrotingslijn, maar in het algemeen beoordelen hoe de Gemeenschap een functie vervult.

2. DE BEPERKTE INVLOED VAN ACTIES TOT EXPLOITATIE VAN DE ONDERZOEKRESULTATEN

De publikaties

De omvang van de wetenschappelijke en technische publikaties

2.1. De publikaties van wetenschappelijke en technische aard worden opgenomen in het jaarlijks programma van publikaties van de Commissie; daarna verschijnen ze, op verzoek van de verschillende diensten die auteur of ordonnateur zijn, door toedoen van de dienst publikaties DG XIII-C-3, die er in principe verplicht bij betrokken moet zijn.

2.2. In haar jaarlijks programma voor 1979 besliste de Commissie tot publikatie van 534 documenten van wetenschappelijke en technische aard (tijdschriften, verslagen, werken, teksten van conferenties) of 50,6 % van het totale aantal; in het programma voor 1985 was dit aantal gestegen tot 847 of 73,5 % van het totaal.

2.3. De wetenschappelijke en technische documenten die werkelijk door toedoen van afdeling XIII-C-3 werden gepubliceerd, waren minder talrijk dan in het programma was gepland, maar hun aantal steeg toch van 485 in 1987 naar 581 in 1988.

2.4. Het werkelijke aantal publikaties ligt trouwens hoger dan de hiervoor genoemde getallen. In de praktijk wordt een aantal documenten rechtstreeks door de producerende diensten gedrukt, uitgegeven en verspreid, met een zekere publikatievrijheid, maar buiten het programma om en zonder tussenkomst van de afdeling XIII-C-3 of van het Bureau voor officiële publikaties. Dit komt vrij vaak voor bij DG XII en bij het GCO.

Het beleid inzake de verspreiding

2.5. Bij onderzoek van een steekproef van 38 publikatiedossiers die door afdeling XIII-C-3 in 1988 werden behandeld, bleek het aantal door de Commissie bij het Bureau voor officiële publikaties bestelde exemplaren voor kosteloze verspreiding te gaan van 150 tot 400.

2.6. Heel anders ligt de zaak bij de door het Bureau verkochte werken. Op een steekproef van 25 verslagen die door het Bureau in de collectie EUR werden gepubliceerd en die tussen 1 juli 1987 en 31 december 1988 beschikbaar kwamen, lag het gemiddelde aantal verkochte exemplaren op 14 november 1989 iets hoger dan vier. Het best verkochte verslag van de steekproef haalde slechts 17 exemplaren. Het verkoopcijfer is de vuurproef voor een werk en vormt een onbetwistbaar criterium voor de belangstelling die het wekt. Maar een grootscheepse kosteloze verspreiding is altijd mogelijk, en de invloed daarvan valt niet te controleren zonder een speciaal onderzoek.

2.7. Wordt de uitgave daarentegen overgelaten aan een particuliere uitgever, dan ligt het verkoopcijfer per werk veel hoger, namelijk in de honderden. Dit enorme verschil — enkele honderdtallen bij particuliere uitgave tegen enkele eenheden bij uitgave door het Publikatiebureau — doet vermoeden dat de verkoopbevordering van de Gemeenschap niet doeltreffend genoeg is.

2.8. De Commissie zou zich dus moeten afvragen hoe de efficiëntie van haar verspreidingsmethoden kan worden verhoogd. Het Bureau kan enkel een traditionele, vrij ongenuanceerde verkoopbevordering toepassen. Het beschikt over een enkelvoudig netwerk van erkende depothouders voor alle publikaties van de Gemeenschap. Alleen de producerende diensten, die de belangstellenden kennen, zouden een specifieke verkoopbevordering kunnen plannen en voorstellen, die naar gelang van de aard van het werk meer doelgericht is. De klantenkring voor een zeer wetenschappelijk werk is immers altijd zeer beperkt en betrekkelijk goed afgebakend.

De octrooien

2.9. Om de draagwijdte van de communautaire activiteiten inzake het aanvragen en instandhouden van octrooien te begrijpen, dienen zij te worden bezien:

— in hun geografische context, want de prestaties van een gemeenschap kunnen slechts worden beoordeeld in vergelijking met die van anderen; en

— in het tijdskader, want de beoordeling van de actuele situatie moet worden aangevuld en eventueel verbeterd vanuit de kennis van de tendensen.

Eerste element van technologische kracht: het belang van de verworvenheden

2.10. Technieken worden gekocht en verkocht, of ook gehuurd, en uit de cijfers van de technologische betalingsbalans kan men aflezen waar de grootste „technologische vindplaatsen" liggen, welke landen vooral leverancier of vooral klant zijn. De feiten zijn duidelijk: volgens de gegevens van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) (1) over 1985 bedraagt het dekkingspercentage van de externe uitgaven voor technologie door overeenkomstige ontvangsten 268,2 % voor de Verenigde Staten, 79,9 % voor Japan en slechts gemiddeld 61,4 % voor de EEG-landen (2), die hiermee als groep het slechtst gerangschikt staan onder de leden van de OESO.

Tweede element van technologische kracht: de inventiviteit

2.11. Het aantal octrooiaanvragen kan worden beschouwd als een aanwijzing voor de inventiviteit, op voorwaarde dat een uitvinding waarvoor achtereenvolgens of tegelijkertijd in verschillende landen octrooi wordt aangevraagd, toch slechts eenmaal wordt geteld. Ter voorkoming van dubbeltellingen wordt in de OESO-statistieken onderscheid gemaakt tussen de „binnenlandse octrooien", die door de inwoners van een land in dat land zijn aangevraagd, en de „buitenlandse octrooien", die door inwoners van een land in een ander land zijn aangevraagd. Van alle binnenlandse octrooien van de OESO-landen waren er in 1986 18,0 % voor de EEG-landen, 14,1 % voor de Verenigde Staten en 62,9 % voor Japan alleen.

2.12. Interessanter is de statistiek van het aantal binnenlandse octrooien dat wordt aangevraagd per miljoen aan onderzoek gespendeerde dollars, want deze geeft een idee van het „inventief rendement" van het onderzoek. Dat aantal was in 1986 voor Japan 7,0; voor de EEG-landen samen (3) 1,2; voor de Verenigde Staten 0,6 en voor de OESO-landen samen gemiddeld 1,9.

2.13. Waar kan men de communautaire activiteit in dit verband situeren? De statistieken van de Gemeenschap maken onderscheid tussen de eerste aanvraag voor een uitvinding (in een bepaald land) en de aanvragen ter verspreiding van dezelfde uitvinding in andere landen. Hoewel ze niet volledig samenvallen, kan men de „eerste aanvragen" van de Gemeenschap toch vergelijken met de „binnenlandse aanvragen" van de OESO. Wanneer een uitvinder octrooi aanvraagt in een of meer landen, zal hij immers zelden zijn eigen land overslaan. In 1986 waren er, per miljoen (4) aan eigen onderzoekwerkzaamheden (5) gespendeerde dollars, 0,11 eerste octrooiaanvragen door de Gemeenschap ingediend, wat 11 maal lager is dan voor het geheel van de EEG-landen en 17 maal lager dan voor het geheel van de OESO-landen.

Derde element van technologische kracht: de tendensen

2.14. Tussen 1982 en 1986 steeg het aantal binnenlandse octrooiaanvragen met 22,3 % in de OESO-landen, maar slechts met 4,9 % in de EEG-landen. Intussen daalden de communautaire eerste aanvragen met 24,1 %. Uitgedrukt in absolute cijfers in plaats van procenten is het aantal eerste aanvragen tussen 1972 en 1988 ingestort: van 67 naar 19.

Vierde element van technologische kracht: de ruime spreiding

2.15. De communautaire activiteiten lijken alleen een vooraanstaande rol te spelen waar het gaat om de geografische spreiding die aan de bescherming van de uitvindingen wordt verleend. De Gemeenschap vraagt voor een uitvinding vaak octrooi aan in een vrij groot aantal EEG-landen en zelfs daarbuiten (Verenigde Staten, Canada, Japan). Per eerste aanvraag deed de Gemeenschap in 1986 7,5 aanvragen ter verspreiding in andere landen, maar in 1988 waren dat er 10. Ter vergelijking zij opgemerkt dat in 1986 de uitvinders uit de OESO-landen op één binnenlands octrooi 1,2 buitenlandse octrooien aanvroegen, die uit Japan 0,3, die uit de Verenigde Staten 2,5 en die uit de EEG-landen 2,8.

Globale beoordeling

2.16. De resultaten van de communautaire activiteiten inzake octrooien lijken dus uiterst beperkt te zijn. De hoofdoorzaak voor de daling van het aantal uitvindingen onder gemeenschapsoctrooi lijkt te zijn dat het GCO minder onder octrooi te plaatsen uitvindingen aanbiedt. Daarbij komt dat het beleid ten aanzien van de instandhouding van octrooien geleidelijk restrictiever wordt, wegens de hoge kostprijs en op grond van de vaststelling dat slechts weinig octrooien tot enige industriële toepassing leiden (volgens verklaringen van GCO-verantwoordelijken 2 tot 4 %). Tenslotte is het momenteel nog zo dat de werkzaamheden onder contract slechts een beperkt gedeelte vormen van de activiteiten van de dienst octrooien (zie hierover ook de paragrafen 4.16 en 4.17).

(1) In de uiteenzetting in de paragrafen 2.10 — 2.14 en 4.9 wordt met name gebruik gemaakt van de statistieken die de Kamer van de OESO heeft ontvangen tijdens een werkbezoek in april 1989.

(2) Behalve Griekenland, Ierland en Luxemburg.

(3) Behalve Luxemburg.

(4) De vergelijking met de OESO-statistieken vergt enige nuancering. Voor de communautaire gegevens werden Ecus omgerekend in US-dollars, terwijl de OESO fictieve dollars gebruikt, afgeleid van de US-dollar maar met koopkrachtpariteit in alle landen.

(5) Daar het vooral gaat om octrooien voor uitvindingen van het GCO werd enkel rekening gehouden met de uitgaven voor eigen werkzaamheden.

Bevordering van het gebruik

Beperkt aantal produktieve dossiers

2.17. De dienst die belast is met de bevordering van het gebruik heeft sinds zijn oprichting in 1968 tot 31 maart 1989 340 dossiers behandeld, ofwel gemiddeld 16 per jaar. In werkelijkheid is het aantal geleidelijk toegenomen: 3 in 1968, 9 in 1973, met uitschieters van 47 in 1974 en 45 in 1984. In het algemeen kan men zeggen dat het aantal sedert 1975 jaarlijks tussen 10 en 20 ligt (23 in 1988).

2.18. Die cijfers kan men vergelijken met het aantal onderzoekprojecten. In 1986 tekende DG XII 1672 contracten inzake onderzoek voor gezamenlijke rekening, in 1987 waren dat er 1395. De onderzoekprogramma's van het GCO voor de periode 1984-1987 omvatten 43 onderwerpen, die voor de periode 1988-1991 46. Elk onderwerp wordt onderverdeeld in projecten.

2.19. Uit deze enkele gegevens blijkt voldoende dat een zeer klein gedeelte van de onderzoekwerkzaamheden nadien door de dienst gebruiksbevordering in behandeling wordt genomen.

2.20. Maar het samenstellen van een dossier betekent niet altijd dat een gebruiksbevorderingsactie wordt opgezet, laat staan dat die succes heeft. Er werd willekeurig een aantal dossiers uitgekozen. De meeste daarvan waren slechts enkele millimeters dik; sommige bevatten enkel het openingsformulier en het afsluitingsformulier. Blijkbaar had de dienst voor sommige dossiers de bevordering van het gebruik alleen maar overwogen en zich ertoe beperkt enkele basisgegevens te verzamelen.

2.21. Van de 327 dossiers die tot 31 december 1988 waren geopend, waren er 121 gesloten, 41 sluimerden en slechts 165 dossiers werden door de Commissie nog als actief beschouwd. Maar de Kamer kon vaststellen dat sommige van de zogenaamd actieve dossiers voorlopig althans vastgelopen zijn en soms wellicht niet tot rijping zullen komen.

2.22. Sedert zijn ontstaan heeft de dienst gebruiksbevordering kunnen zorgen voor commercialisatie van een vijftigtal uitvindingen van allerlei aard en oorsprong en ook rechtstreeks ongeveer 280 arbeidsplaatsen gecreëerd [1].

[1] Volgens een interne nota van de dienst gebruiksbevordering van maart 1988 waarin de dossiers inzake gebruiksbevordering voor het begin van 1988 worden geïnventariseerd.

Weinig talrijke licentieverleningen

2.23. Per jaar worden een vijftal contracten gesloten betreffende licentieverlening, know-how of technologieoverdracht (één in 1984, vijf in 1985, vier in 1986, zes in 1987). Met de cijfers van 1987 betekent dat één contract per 177,9 Mio ECU aan financiële verplichtingen voor onderzoek.

Zeer geringe royalties

2.24. ***Tabel 1*** toont enkele cijfers over royalties voor licenties en betalingen voor technische bijstand. Het aantal dossiers dat ontvangsten oplevert, was al zeer laag en daalt bovendien pijlsnel. In 1988 haalde men 1 ecu ontvangsten uit 204 ecu aan uitgaven voor exploitatie van onderzoekresultaten (posten B 7306 en B 7530 van de algemene begroting) of uit 45 762 ecu aan uitgaven voor onderzoek (hoofdstuk 73 van de algemene begroting). Bij een bezoek aan enkele Lid-Staten [2] kon de Kamer vaststellen dat die resultaten inderdaad pover zijn [3].

Tabel 1 — Beloop der ontvangen royalties

Begrotingsjaar	Aantal dossiers dat ontvangsten opleverde	Bedrag der ontvangsten (in Ecu)
1984	15	19 563
1985	13	15 310
1986	15	79 782
1987	11	28 308
1988	4	21 043
1989	4	18 299

[2] In het kader van de enquête die tot dit verslag heeft geleid werden door de Kamer de volgende nationale organisaties voor exploitatie en gebruiksbevordering van het onderzoek bezocht:
— British Technology Group (BTG) (UK);
— Fraunhofer Gesellschaft (FhG) (D);
— Gesellschaft für Strahlen- und Umweltforschung (GSF) (D);
— Garching Instrumente (GI)(D);
— Agence nationale de valorisation de la recherche (Anvar) (F);
De Kamer heeft een beschrijving gemaakt van deze organisaties en van hun werkmethodes; deze is verkrijgbaar in haar zetel te Luxemburg.

[3] In een eerste Lid-Staat ontving een maatschappij voor milieuonderzoek 1 ECU aan royalties voor slechts 85 ECU aan uitgaven (alle uitgaven voor onderzoek en voor gebruiksbevordering samen). In een tweede Lid-Staat kreeg een groot bureau voor exploitatie van onderzoeksresultaten 1 ECU aan royalties voor 2,9 ECU aan uitgaven voor gebruiksbevordering (de vergelijkingsbasis is hier dus smaller en omvat niet, zoals in het eerste geval, het geheel van de uitgaven). De voornaamste organisatie voor gebruiksbevordering in een derde Lid-Staat is momenteel een begunstigde.

De invloed van de onderzoekprogramma's van DG XIII, diensten te Brussel

Resultaten die aandacht verdienen

2.25. De industriële resultaten van de Esprit-programma's (1), waarvan het gebruik niet wordt bevorderd door de desbetreffende dienst maar rechtstreeks vanuit de onderzoeksactiviteit zelf, zijn reeds nu van een heel andere orde dan die van de andere onderzoekprogramma's. Het Esprit-programma werd tussen oktober 1988 en mei 1989 extern beoordeeld, waarbij navraag werd gedaan bij de deelnemers aan de projecten. Er werden 949 antwoorden onderzocht. Op de vraag welk economisch voordeel de organisatie uit het project had gehaald, antwoordde 69 % een betere know-how, 45 % ontwikkeling van nieuwe produkten, 35 % verbetering van hun produkten, 29 % ontwikkeling van de standaardisatie, 25 % minder kosten of minder vertraging in de fabricage en 12 % verbeterde produktietechnieken. Slechts 15 % verklaarde geen enkel nut te hebben gehad van hun deelneming. Dat zijn dus praktische resultaten, in de industriële fase.

2.26. Het Esprit-programma startte in 1984. Minder kijk is er op de jongere programma's Race (2), Aim (3), Delta (4) en Drive (5) (1987 en 1988), die door dezelfde diensten (DG XIII — Brussel) op dezelfde wijze als Esprit worden uitgevoerd. Maar uit een verslag over de vorderingen van het Race-programma tot september 1989 blijkt toch al dat 58 % van de deelnemers produkten ontwikkelden, 42 % octrooien aanvroegen, 28 % diensten oprichtten en ontwikkelden en 79 % hun technieken verbeterden.

Een nieuwe aanpak

2.27. De veel ruimere en snellere aanwending van dit soort programma's is grotendeels te verklaren door hun aard en door de gekozen aanpak. Bij dit soort programma's vormt de exploitatie van de onderzoekresultaten een onderdeel van de programma's zelf, en wel in tweeledig opzicht. Ten eerste zijn sommige in het programma opgenomen projecten eigenlijk exploitatiemiddelen voor andere programmaprojecten, vooral op het terrein van de kennisverspreiding. Dit is het geval bij het IES-project (Information Exchange System) en de databank daarvan, die de informatie-uitwisseling tussen de deelnemers aan het Esprit-programma vergemakkelijken, of bij de electronische postdienst Eurocom, een besteldienst voor de huidige en potentiële gebruikers van de gegevens in verband met dit programma. Ten tweede is het verloop van het onderzoek in het Esprit-programma volledig geïntegreerd en de doelstellingen worden geformuleerd als concrete resultaten die moeten worden bereikt, bijvoorbeeld als een te veroveren marktaandeel. Het door de Commissie gefinancierde onderzoek reikt weliswaar niet tot de fase waarin een commercieel merkartikel wordt geproduceerd — het bereikt de concurrentiefase niet —, maar het gaat wel zo ver dat de industriële deelnemers daarna zelf, en nu in eigen naam, kunnen zorgen voor het aanvullende onderzoek en de verfijning van de procedés en de te commercialiseren produkten.

2.28. Bij nader onderzoek blijken de volgende factoren tot het succes van dit soort programma's te leiden:

a) bij deze programma's zijn projecten voor fundamenteel onderzoek sterk in de minderheid; de meeste zijn meer praktijkgericht;

b) de meeste deelnemers aan het programma zijn industriëlen. In het Esprit-programma hebben twaalf zeer grote ondernemingen deelgenomen aan 70 % van de projecten. Kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's, met minder dan 500 werknemers) nemen deel aan 65 % van de projecten. Maar KMO's kunnen zich alleen de luxe veroorloven aan onderzoek te doen als ze vastbesloten zijn de resultaten ervan om te zetten in rendabele toepassingen. Bij de klassieke programma's van DG XII bestaat de grote meerderheid van de contractanten daarentegen uit onderzoekscentra en universiteiten.

c) de industriëlen nemen niet pas deel aan de uitvoering van projecten waarvoor contracten voor gezamenlijke rekening zijn gesloten, maar spelen reeds mee bij de bepaling van het programma en de onderwerpen daarvan, terwijl de wetenschappelijke inhoud van de klassieke programma's langs administratieve weg wordt vastgelegd.

Om al deze redenen is de kans groot dat de uitgevoerde werkzaamheden tot concrete resultaten leiden. De voor het Esprit-programma gekozen aanpak is ook gehanteerd bij

(1) Voor Esprit II: Beschikking (88/279/EEG) van de Raad van 11 april 1988 inzake het Europees Strategisch Programma voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van informatietechnologie (PB nr. L 118 van 6. 5. 1988, blz. 32).

(2) Beschikking (88/28/EEG) van de Raad van 14 december 1987 inzake een programma van de Gemeenschap op het gebied van telecommunicatietechnologieën — O&O op het gebied van geavanceerde communicatietechnologieën in Europa (PB nr. L 16 van 21. 1. 1988, blz. 35).

(3) Beschikking (88/577/EEG) van de Raad van 4 november 1988 inzake een programma van de Gemeenschap op het gebied van de informatietechnologie en de telecommunicatie in de gezondheidszorg (Geavanceerde medische informatica) — Verkennende actie (PB nr. L 314 van 22. 11. 1988, blz. 22).

(4) Beschikking (88/417/EEG) van de Raad van 29 juni 1988 inzake een communautaire actie op het gebied van leertechnologie — „Development of European Learning through Technological Advance" — verkennende actie (PB nr. L 206 van 30. 7. 1988, blz. 20).

(5) Beschikking (88/416/EEG) van de Raad van 29 juni 1988 betreffende een communautair programma op het gebied van informatica voor het wegvervoer en telecommunicatie (PB nr. L 206 van 30. 7. 1988, blz. 1).

andere recente programma's met een industrieel oogmerk die door DG XII worden beheerd (Brite-Euram, Biotechnologie).

2.29. Wat de verspreiding van de resultaten betreft, maakt een manifestatie als de jaarlijkse Esprit-conferentie reeds duidelijk welke invloed en uitstraling het programma heeft: in 1989 waren er meer dan 100 voorgestelde projecten, duizenden deelnemers, alsmede sprekers van het hoogste wetenschappelijke en politieke niveau. De resultaten van de gebruiksbevordering door het directoraat XIII-C kunnen daarbij niet eens in de schaduw staan.

3. OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN: 1. ENERGIEKE ACTIE OF PASSIEVE PROCEDURES

Inleiding

3.1. De exploitatie van onderzoekresultaten is slechts een speciale vorm van technologie-overdracht, die uit haar aard — algemeen gesproken — ter bevordering van het gebruik dient en enkel op een dynamische wijze kan plaatsvinden. Als de verantwoordelijken geen initiatief nemen, gebeurt er niets. In de hierna volgende beschouwingen wordt getracht vast te stellen in welke mate de werkelijke activiteit van de diensten blijk geeft van dit onmisbaar dynamisme.

Tekortkomingen in eerdere stadia dan het directoraat XIII-C

3.2. Het kaderprogramma verleent DG XII een bepaalde taak bij de exploitatie van de onderzoekresultaten (zie paragraaf 5.20). Deze taak wordt niet voldoende vervuld.

Verspreiding van kennis

3.3. DG XII oefent vrij systematisch zijn verantwoordelijkheden uit inzake de verspreiding van de onderzoekresultaten. Vrijwel alle resultaten worden hetzij door de contracthouder hetzij door de Commissie gepubliceerd.

3.4. DG XII maakt ook heel vaak gebruik van andere middelen dan publikaties, zoals bij voorbeeld: het inrichten van databanken, het maken van samenvattingen over een min of meer uitgebreid terrein, de uitwisseling van ervaringen tussen onderzoekers, het organiseren van colloquia die openstaan voor derden — universiteitsdocenten, politici, maar ook industriëlen die dus mogelijk het gebruik kunnen bevorderen —, de opleiding van onderzoekers en gebruikers (bijvoorbeeld de oprichting van een Europese school voor klimatologie).

3.5. De aanpak van het probleem van de publikatie (de keuze van documenten, de aard en de keuze van de dragers, de wijze van uitgeven, de oplage, het bepalen van de doelgroep enz.) in DG XII vindt evenwel uiterst heterogeen plaats en hangt in hoofdzaak af van de wetenschappelijke secties, meer bepaald van het dynamisme en de voorkeur van hun verantwoordelijken. Deze diensten verspreiden de resultaten in de hun bekende maar zeer beperkte kring van wetenschappers die op het betrokken terrein actief zijn, maar gaan niet over tot een meer ambitieuze aanpak met een systematische promotie van de resultaten. De invloed van de publikaties wordt niet geëvalueerd. De diensten van DG XII hebben dringend behoefte aan richtlijnen, waarbij homogene werkmethodes worden ingevoerd, het streven naar verspreiding van een dynamiek wordt voorzien en de invloed ervan wordt geoptimaliseerd.

Bevordering van het gebruik

3.6. Ondanks alles is DG XII zich bewust van zijn verantwoordelijkheden inzake de verspreiding van kennis, maar dat geldt minder voor de rol die het zou moeten spelen bij de aanwending van de resultaten. Directoraat XIII-C kan in de huidige situatie slechts een zeer onvolledige identificatie verrichten van de aan te wenden resultaten, en DG XII vindt dat een dergelijke identificatie niet tot zijn taken behoort; hier ontstaat dus een breekpunt in de activiteiten. Bij de koppeling onderzoek — gebruiksbevordering, bij de omzetting van onderzoekresultaten in de aan te wenden uitvindingen, moeten DG XII en het directoraat XIII-C elkaar echter aanvullen.

3.7. Vooreerst zou DG XII het volledige pakket van onderzoekscontracten voor gezamenlijke rekening en van eindrapporten van de contractanten moeten doorzenden naar het directoraat XIII-C, hetgeen nooit helemaal het geval is geweest. In dit Directoraat-generaal hangt het verzenden van de eindrapporten af van de verschillende wetenschappelijke diensten die er terzake zeer verschillende gewoonten op na houden. Toch lijkt er sinds enige tijd een duidelijke vooruitgang merkbaar te zijn. Dit DG zou — wat lang niet het geval is — daadwerkelijk toezicht moeten houden op de contractanten na beëindiging van de contracten, het zou van hen een intentieverklaring moeten eisen inzake de exploitatie van de resultaten, en daarvan desnoods een voorwaarde moeten maken voor de beschikbaarstelling van de nog verschuldigde bedragen, en het zou moeten zorgen dat al deze verklaringen daadwerkelijk worden doorgezonden naar het directoraat XIII-C. Ook hier bepalen de wetenschappelijke diensten van DG XII wat er in werkelijkheid gebeurt.

3.8. Maar dat volstaat nog niet. Hoewel de *activiteit* van de gebruiksbevordering grotendeels aan DG XII ontsnapt, moet de gebruiksbevordering als *doelstelling* een voorwerp van zorg zijn in alle stadia van zijn activiteiten. Bij het vastleggen van de programma's moeten onderwerpen worden gekozen die beantwoorden aan de concrete

behoeften van de economie; bij de selectie van projecten moeten de kansen op bevordering van het gebruik een belangrijk criterium zijn; bij het toezicht op de uitvoering moeten de onderzoekers worden gedirigeerd naar de meest praktische richtingen; na beëindiging van de contracten moet worden nagegaan of de vroegere contractanten hun verplichtingen tot bevordering van het gebruik naleven, en de beoordelingspanels moeten zich meer inspannen om de invloed van de verkregen resultaten bij de contractanten, en ook, waar mogelijk, de indirecte, meer gespreide invloed in de economie te bepalen.

3.9. Ook hier is de situatie tussen de ene en de andere wetenschappelijke dienst zeer verschillend. En er blijft nog heel wat te doen voordat DG XII zijn rol aldus opvat. Weliswaar vindt DG XII vaak nuttige voortzettingen voor haar onderzoekresultaten, maar enkel om die resultaten opnieuw te gebruiken in het onderzoek, wanneer ze kunnen dienen als uitgangspunt voor verdere onderzoekactiviteiten. Anderzijds blijkt uit de stand der projectdossiers dat de meeste plotseling niet meer worden aangevuld na ontvangst van het eindverslag, de formele goedkeuring ervan en betaling van de nog verschuldigde bedragen. De reeds in paragraaf 2.28 genoemde recente programma's met een industrieel oogmerk geven evenwel aanleiding tot initiatieven die meer beloven (Technische dagen Brite-Euram; „T"-projecten en „Open Europese laboratoria" die dicht bij de toepassingen staan, in het biotechnologie-programma).

Beperkt dynamisme van de diensten octrooien en publikatie

3.10. Van de drie diensten gebruiksbevordering, bescherming van uitvindingen en verspreiding, moet de dienst gebruiksbevordering het meest het in paragraaf 3.1 bedoelde promotionele karakter hebben. Voor de twee overige diensten volstaat een meer passief optreden. De dienst octrooien heeft weliswaar slechts een hulpfunctie bij de gebruiksbevordering, maar zou toch zijn activiteit meer moeten richten op de uitvindingen die voortvloeien uit de werkzaamheden onder contract, want die werden tot dusverre teveel verwaarloosd (zie de paragrafen 4.16 en 4.17).

3.11. De dienst publikatie van het directoraat XIII-C speelt een grotendeels passieve rol in het publikatiesysteem van de Commissie. De dienst werkt slechts op verzoek van de producerende diensten, zowel bij de jaarlijkse programmering als bij de feitelijke publikatie van elk document apart. Dit is een opgelegde taak die weinig invloed heeft op het publikatiebeleid zelf. De dienst kan hoogstens bepaalde publikaties blokkeren, bij voorbeeld als een onderzoekcontract bepaalt dat de contractant de publikatie zelf moet verzorgen, en de publikatie kan ook worden uitgesteld als een voorafgaande octrooiaanvraag noodzakelijk blijkt. De dienst vervult dus een beperkte en vaak voorlopige selectieve rol. Het opzoeken van te publiceren manuscripten valt op enkele uitzonderingen na buiten zijn bevoegdheid, evenals de analyse van de kostprijs. De dienst evalueert ook niet de invloed van de verspreiding bij de lezers (zie paragraaf 3.55).

3.12. Het produceren, vermenigvuldigen en verspreiden van geschreven documenten — de publikatie — vormen slechts één aspect van de wetenschappelijke en technische communicatie. Micro-fiches, magnetische geluids- of videobanden en vooral informatica brengen de communicatie op een ander niveau. In de toekomst biedt dit de meest afdoende gelegenheid om de invloed van uit het onderzoek voortvloeiende wetenschappelijke documenten enorm te verhogen.

3.13. De afdeling XIII-C-3 gebruikt deze micro-fiches reeds en beheert ook het tijdschrift Euroabstracts en de geïnformatiseerde tegenhanger daarvan, de gegevensbank EABS, die de samenvatting of analyse van ongeveer 80 000 uitgegeven documenten bevat met de referenties ervan. Alle publikaties waarvan de dienst de uitgever kent, worden opgenomen in Euroabstract en in EABS, die dezelfde inhoud hebben. Maar de inhoud van de gegevensbank is niet volledig genoeg. Er ontbreken heel wat communautaire documenten, die nuttig zijn maar beperkt werden verspreid, bij voorbeeld enkel onder de leden van een raadgevend comité. EABS omvat wel de produktie van de DG's XII en XIII en van het GCO, maar niet voldoende die van het onderzoek en de technische documenten van andere diensten. Anderzijds is het vaak moeilijk vanuit de referenties in abstracto een document zelf terug te vinden, daar een documentatiecentrum voor de Commissie zelf ontbreekt. Tenslotte heeft de gegevensbank EABS weinig gebruikers, terwijl het grootste nut van informatica toch ligt in de mogelijkheid tot een ruimere verspreiding.

3.14. Een beslissende schaalvergroting in het beleid betreffende de wetenschappelijke communicatie mag eerder worden verwacht van het door de Raad op 20 juni 1989 vastgestelde programma Value [1], want naast de traditionele publikatie voorziet dit programma ook in de oprichting van de gegevensbank Cordis en de onderlinge koppeling van de informaticanetwerken die worden gebruikt voor het verspreiden van wetenschappelijke en technische gegevens over het hele grondgebied van de Gemeenschap. Beide projecten zijn momenteel in uitvoering. Cordis krijgt een veel ruimere en meer gediversifiëerde gegevensinhoud, die niet alleen bestaat uit de onderzoekresultaten maar ook uit de programma's, de projecten, de prototypes, de informatiecentra, mogelijke partners enz. Uit een oogpunt van communicatie biedt het starten van Cordis de gelegenheid steeds ruimere doelgroepen te zoeken (onderzoekers, nationale administraties, ondernemingen), totdat er uiteindelijk — op basis van betaling - een volledig vrije toegang bestaat.

(1) Dit is een programma voor 1989-1993, en niet voor 1989-1992 zoals de titel aangeeft. Beschikking (89/412/EEG) van de Raad van 20 juni 1989 tot vaststelling van een specifiek programma voor de verspreiding en de toepassing van de resultaten van wetenschappelijk en technisch onderzoek (Value) (1989-1992) (PB nr. L 200 van 13. 7. 1989, blz. 23).

3.15. Maar dit alles is nog toekomstmuziek. De gegevensbank Cordis is nog niet operationeel, laat staan de onderlinge koppeling van netwerken. En hoe deze projecten na de aanloopperiode zullen worden beheerd en gefinancierd, blijft grotendeels nog onzeker. Wat betreft de financiering valt te denken aan een beheer van Cordis zonder operationele kosten door de diensten van de Commissie, in het kader van hun normale activiteiten, of aan financieringen die regelmatig worden geput uit de kredieten die bestemd zijn voor de onderzoekprogramma's, of aan een facturering van de kostprijs aan de gebruikers van de geboden diensten, dan wel aan een combinatie van deze drie financieringsvormen. Voor het beheer van het systeem heeft men de keuze tussen het oprichten van een administratieve structuur of het oprichten van een autonome instelling die aan de Commissie gebonden is via een soort concessie voor het verrichten van openbare diensten. Maar uit al deze mogelijke oplossingen werd nog geen enkele keuze gemaakt.

De gebruiksbevordering van hoog tot laag

3.16. Bij een steekproef van een dertigtal dossiers inzake gebruiksbevordering was slechts een minderheid aangelegd op verzoek of voorstel van de uitvinder — het GCO of de contractant —. Anders dan bij de publikatie, was de meerderheid der dossiers aangelegd op initiatief van de dienst gebruiksbevordering. Toch vindt de Kamer dat de efficiëntie van deze dienst wordt afgezwakt, niet alleen omdat hij onvoldoende gewicht heeft binnen het directoraat XIII-C, maar ook en vooral door zijn wat passief optreden en zijn uitsluitend van onderzoek naar produktie verlopende werkzaamheden. De dienst zal aan dynamisme winnen als er een omgekeerde en meer energieke beweging op gang komt, vanuit de behoeften van de produktie naar het onderzoek toe.

Het meeste personeel in de minst dynamische diensten

3.17. Van de 57 ambtenaren die in januari 1989 werkzaam waren in directoraat XIII-C, had de dienst gebruiksbevordering XIII-C-2 slechts 12 personeelsleden, terwijl de dienst XIII-C-3 (publikatie) er 19, en de dienst XIII-C-1 er 21 had, al waren deze laatsten wel verdeeld over de dienst octrooien (6) en de dienst technologie-overdracht (14). Van de 34 ambtenaren van de categorieën A en B waren er slechts 8 in de dienst gebruiksbevordering. Een paradoxale situatie voor de speerpunt van directoraat XIII-C, dat op verscheidene terreinen deskundig moet zijn, de dossiers permanent moet kunnen volgen, en talrijke opdrachten moet uitvoeren, zowel bij het GCO als bij de industriële of adviserende partners in alle Lid-Staten.

De somtijds passieve houding van de dienst gebruiksbevordering

Termijnen

3.18. Uiteraard is gebruiksbevordering een activiteit op lange termijn, waarbij het bij een ingewikkeld dossier meer dan tien jaar kan duren voordat er resultaat wordt bereikt. Maar toch is het verrassend te zien hoeveel tijd men nodig heeft om bepaalde acties uit te voeren.

3.19. Niet zelden verlopen er twee of drie jaar tussen het einde van een onderzoeksproject en het tijdstip waarop beslist wordt al dan niet tot actie over te gaan, soms na een evaluatie door een adviseur die is gekozen volgens een ad hoc inschrijvingsprocedure (de procedure Expect). Het dossier voor het project V267 [1] werd aangelegd op 11 juni 1985 ter exploitatie van de resultaten van een onderzoekscontract dat afliep op 31 december 1983.

3.20. Anderzijds moet de Commissie geluk worden gewenst wanneer ze tijd wint door een dossier aan te leggen en de gebruiksbevordering van veelbelovende onderzoekwerkzaamheden aan te vatten voordat deze zijn beëindigd, zoals bij voorbeeld bij dossier V275 [2] dat voortvloeide uit onderzoek van het GCO, en dossier V307 [3], ontstaan uit een onderzoekscontract voor gezamenlijke rekening.

3.21. Na het aanleggen van dossier V247 [4] op 28 maart 1985 verlopen er 18,5 maanden voor er via de procedure Expect een technisch-economische studie wordt besteld, en dan nog eens 15 maanden voor het contract betreffende technologie-overdracht wordt getekend. Sommige onderhandelingen lijken wel eindeloos: het contract inzake technologie-overdracht betreffende dossier V267 [1] komt er pas na twee jaar (juni 1985 — juli 1987). Een inschrijver voor een boekhoudkundige verificatie bij de licentiehouder van dossier V42 [5] wordt pas met zeven maanden vertraging, op 22 mei 1987, ingelicht over de afwijzing van zijn offerte.

3.22. De dienst reageert soms veel te traag op een gebeurtenis. Van een onderzoek op 28 juli 1988 ter voorbereiding van marktstudies aangaande de dossiers V316 [6] en V317 [7] werd slechts zeven maanden later, op

---

[1] Spuitmachine met dubbele schroef voor mechanische produktie van papierpulp waarvan de kwaliteit vergelijkbaar is met die welke bij een chemisch procédé wordt verkregen.
[2] Systeem voor afdichting tussen twee metalen flenzen.
[3] Gespecialiseerd systeem voor selectie van warmtewisselaars.
[4] Hydrolyse van klein hout in lagere polymeren.
[5] Lassen en vormen met magneetpulsen.
[6] Toestel voor analyse met X-fluorescentie.
[7] Toestel voor analyse door neutronenactivering.

2 maart 1989, een verslag opgemaakt; dit leidde tot een zelfde vertraging voor de studiecontracten, die nog niet waren gesloten bij de controle van de Kamer in mei 1989. De Commissie reageerde pas in september 1987 op de ongunstige marktvooruitzichten voor de uitvinding van dossier V61 (1), hoewel de potentiële klanten al in juni 1982 de prijs van het apparaat, een thermostatische oven, veel te hoog vonden, en hoewel bovendien een marktstudie uit 1984 de Commissie en de licentiehoudende onderneming had gewezen op de beperkte afzetmogelijkheden bij het temperatuurbereik dat de onderneming voor haar produkt had gekozen. Maar de Commissie heeft goede hoop dit project op een nieuwe basis zinvol te kunnen aanpakken.

3.23. Het is juist dat de trage gang van zaken bij de dienst gebruiksbevordering vaak te wijten is aan zijn partners daarbuiten. Talrijke studiecontracten worden met aanzienlijke vertraging uitgevoerd. Zo kreeg een plan voor de commerciële ontwikkeling van een op zonne-energie werkende droger (dossier V295) (2), dat slechts drie maanden moest duren, een vertraging van zeven maanden. Het technologie-overdrachtscontract betreffende dossier V268 (3) werd uitgevoerd in 18 maanden, het dubbele van de voorziene tijd.

Voorkoming van geschillen

3.24. De Commissie is niet altijd zo verstandig geweest om in de contracten die zij uit hoofde van haar gebruiksbevorderende activiteit heeft gesloten, bepalingen op te nemen waarin ondubbelzinnig de rechten van de medecontractanten onder alle omstandigheden worden vastgelegd. Daar het contract inzake technologie-overdracht nr. CTT 136 van 31 december 1985 niet duidelijk genoeg was over de aard van de uitvinding, noch over het feit dat als beginpunt zou worden beschouwd van de commercialisatieperiode waarvoor royalties moesten worden betaald, weigerde de begunstigde organisatie royalties te betalen, al had ze enkel de geplande afmetingen van het toestel gewijzigd, maar geenszins het principe van de uitvinding onder octrooi. De Commissie verklaarde hiermee niet akkoord te gaan, maar zag af van verder protest.

3.25. In verband met dossier V42 (4) stelde de Commissie op 24 juni 1975 aan de licentiehouder voor, de grondslag van de royalties, te weten de precieze technische bepalingen waarop ze zouden steunen, voor elk geval apart af te spreken, welke formule ruimte liet voor betwisting en tijdverlies. Toen de Commissie deze tekortkoming inzag, werd de zaak opnieuw besproken en gepreciseerd op 24 januari 1986.

3.26. In het kader van datzelfde dossier V42 werd een wetenschapper van het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek gedurende twee jaar, van 1 juli 1978 tot 30 juni 1980, gedetacheerd bij het Franse Commissariat à l'énergie atomique (CEA). Er werd niets vooraf vastgelegd over de eigendom van de uitvindingen die uit de samenwerking van die wetenschapper en het CEA zouden kunnen voortvloeien; voor elk geval zouden onderhandelingen worden gevoerd tussen het GCO en het CEA. Deze kortzichtigheid kreeg het verwachte gevolg: er ontstond een geschil over de eigendom van een octrooi (5).

3.27. De diensten die een studie aanvragen zouden zelf het referentiekader moeten bepalen en dit niet overlaten aan de kandidaat-consulent. Toch gebeurt dit vrij geregeld bij de dienst gebruiksbevordering, die het onderwerp van de studie vaak zeer beknopt en in algemene bewoordingen aan de kandidaat uitlegt. Zo werd het plan voor de commerciële ontwikkeling betreffende dossier V225 (6) op 11 december 1987 als volgt in opdracht gegeven: opstellen van „een plan voor commerciële ontwikkeling waardoor we een betere kijk krijgen op de economische haalbaarheid van de uitvinding en op de mogelijkheid, daarmee werkgelegenheid te creëren". Op basis van deze vrij laconieke formulering moest de consulent dan „zijn project voorleggen" (7). In de zaak V61 (1) mocht de licentiehouder zelf het bestek opstellen voor de marktstudie die de Commissie op 21 juli 1983 in opdracht gaf; toen bleek dat hij aan de technische aspecten voorrang had gegeven boven de commerciële aspecten, heeft de Commissie dat wel betreurd maar niet ingegrepen. In feite had de licentiehoudende onderneming de consulent beknot tot de terreinen die zij zelf reeds technisch had geëxploreerd, zodat zij er zeker van kon zijn alleen te vernemen wat ze zelf wilde horen.

Controle op de correcte inning van vorderingen en op de schuldenstand

3.28. De omzetcijfers waarover royalties verschuldigd zijn, en meer algemeen, de royaltygrondslag in de contracten betreffende licenties of technologie-overdracht, worden door de Commissie niet altijd aandachtig genoeg bekeken. Het is natuurlijk niet gemakkelijk nauwkeurig een omzetcijfer te kennen dat bij hypothese door een partner geheel of gedeeltelijk wordt verzwegen. Maar de Commissie moet het toch proberen en reageren in geval van fraude.

3.29. De licentiehouder in zaak V42 (4) verzweeg een aantal verkopen waarover royalties verschuldigd waren.

(1) Thermische ruimte met grote temperatuurprecisie door gasdrukregeling.
(2) Op zonneënergie werkend droogtoestel voor vers fruit.
(3) Toestel voor waterstofproduktie door elektrolyse.
(4) Lassen en vormen met magneetpulsen.
(5) Octrooi nr. 1974. Uitrusting voor het lassen van stoppen op staven met kernbrandstof.
(6) Methode voor het vormen van verbindingen op basis van materialen en plastics van cellulose en houtcellulose.
(7) Brief nr. 10605 van 27 oktober 1986.

Na talrijke waarschuwingen van de Commissie tussen 1984 en 1986 vulde hij zijn verklaringen ten dele aan. Maar bij een contractueel verrichte boekhoudkundige controle op 16 december 1986 werd de blijvende argwaan van de Commissie bevestigd. Alleen al in het boekjaar 1982 werden verschillende verkopen voor een totaal brutobedrag van 954 570 FF (ongeveer 140 000 ECU) niet aangegeven. Voor de Commissie betekende dat een derving van ongeveer 14 000 ECU aan royalties.

3.30. In deze zaak lag de schuld bij de licentiehouder, niet bij de Commissie. Maar op 23 januari 1986 was het omzetcijfer sedert 1980 haar nog steeds niet bekend. Is het met het beheersysteem van de Commissie dan mogelijk dat een schuldenaar vele jaren lang vergeten wordt? Bovendien had de consulent die belast was met de financiële controle op de frauderende onderneming enkel het boekjaar 1982 gecontroleerd, hoewel zijn contract die beperking niet oplegde. Er kan dus gevoeglijk worden aangenomen dat ook in andere boekjaren niet-ontdekte verzwegen verkopen zijn voorgekomen. De Commissie heeft de andere boekjaren (de licentie liep van 1975 tot 1986) niet laten controleren, en ze heeft, buiten enkele bedreigingen en de opzegging van het licentiecontract in 1986, niets ondernomen om de verschuldigde en niet-betaalde royalties te recupereren, desnoods via een gerechtelijke procedure.

3.31. Dezelfde maatschappij had tegelijk een licentie van een Franse universiteit, die slimmer was geweest dan de Commissie en in het licentiecontract een clausule over vertragingsrente had opgenomen. Een dergelijke clausule zou moeten worden opgenomen in contracten waarmee royalties zijn gemoeid (contracten betreffende licenties en overdracht van technologie).

Het technische aspect krijgt voorrang boven het commerciële

Voornaamste oorzaak van de mislukkingen: veeleer commercieel dan technisch

3.32. Enkele jaren geleden verrichtte de dienst gebruiksbevordering een analyse van de oorzaken van mislukkingen bij de bevordering van het gebruik. Toen bleek meer dan de helft van de mislukkingen het gevolg te zijn van commerciële factoren. De controle van een steekproef door de Kamer leidt tot soortgelijke conclusies. Van de 29 gecontroleerde dossiers waren er 13 mislukt: drie gedeeltelijk door commerciële oorzaken en zes hoofdzakelijk of zelfs uitsluitend door commerciële oorzaken (duidelijk te hoge verkoopprijzen, beperkte markt, slechte aanpassing aan de vraag).

Overdreven optimisme inzake de commerciële resultaten

3.33. Vrij regelmatig bezondigen het GCO of de dienst gebruiksbevordering, maar ook de auteurs van marktstudies en de licentiehouders zich aan een overdreven optimisme inzake de van een uitvinding te verwachten resultaten, vooral op commercieel terrein.

3.34. Op 24 januari 1978 schatte de dienst gebruiksbevordering de markt voor magnetisch lassen (dossier V42) (1) op 6 Mio FF (ongeveer 1 050 000 ECU) over vijf jaar. Maar de aangegeven verkoop van de licentiehouder haalde ongeveer 1,4 Mio FF, waarna het project stilviel. De onderneming die in maart 1987 een licentie kreeg voor de exploitatie van de uitvinding van dossier V282 (2) verwachtte in 1987 vijf toestellen te verkopen en in vier tot acht jaar in totaal twintig exemplaren. Tot nu toe werd er niet één verkocht. De vooruitzichten van de marktstudies en de licentiehouder inzake de afzetmogelijkheden van dossier V61 (3) zijn constant goeddeels door de feiten gelogenstraft. De studie van 1984 voorzag wereldwijd een afzet van 30 toestellen per jaar, wat weinig lijkt, maar veel is in vergelijking met de resultaten tussen het sluiten van het licentiecontract in 1978 en nu: alles tezamen werden zeven toestellen verkocht.

Een meer technisch dan commercieel gerichte instelling

3.35. De meeste medewerkers van de dienst gebruiksbevordering zijn wetenschappers. Verscheidene van hen waren voordien onderzoeker bij het GCO. Maar de gebruiksbevordering moet een brug slaan tussen het onderzoek en de industrie. Wetenschappelijke bekwaamheid is dus slechts één van de vereiste eigenschappen. Vereist zijn ook kennis van de industrie en de economie, aandacht voor juridische aspecten en een scherp inzicht in de commerciële eisen.

3.36. Wellicht ligt daarin de oorzaak van de meer technisch dan commercieel gerichte instelling die soms werd vastgesteld. De Commissie mag weliswaar niet ingrijpen in de commerciële strategie van de betrokken ondernemingen, maar zij houdt zich — overigens terecht — wel degelijk bezig met de commerciële perspectieven van de projecten. Bij vele dossiers krijgt men echter de indruk dat het project op technisch vlak goed is uitgewerkt, maar op commercieel vlak onvoldoende werd geëvalueerd en voorbereid. Dat komt vooral voor bij de marktstudies.

(1) Lassen en vormen met magneetpulsen.
(2) Inrichting voor het produceren van een bepaald mengsel van gas en stof.
(3) Thermische ruimte met grote temperatuurprecisie door gasdrukregeling.

Zwakheden van de marktstudies

3.37. Een groot aantal technisch-commerciële studies en zelfs marktstudies gaan mank aan een te beknopte economische en commerciële evaluatie. Dat geldt voor de tweede marktstudie van dossier V42 (1) en voor de eerste en zelfs de tweede marktstudie van dossier V225 (2). Een ander voorbeeld is de eerste marktstudie van dossier V61 (3), die verricht werd toen het project technisch nog weinig ontwikkeld was. Dit was wel aan de studie te merken zodat een tweede marktstudie moest worden verricht, die eigenlijk te laat kwam en toch nog te weinig commercieel was. Maar dit gebrek is niet algemeen. De technisch-commerciële studies betreffende de dossiers V275 (4) en V247 (5) zijn zowel commercieel als technisch opgezet.

3.38. In dossier V61 (3) was sprake van een Duitse licentiehouder, en het zoeken naar afzetmogelijkheden was dan ook bijna voortdurend geconcentreerd op de Duitse markt. Voor de twee marktstudies die uit hoofde van dit dossier werden gefinancierd had de Commissie gekozen voor Duitse consulenten. Uit zuinigheidsoverwegingen werd de enquête voorts geografisch beperkt tot de Bondsrepubliek Duitsland, waarbij de resultaten eenvoudig naar evenredigheid naar de Europese en wereldmarkt werden geëxtrapoleerd. De uitvinding is echter van dien aard dat zij enkel commercieel succes kan hebben op zeer grote markten.

3.39. Het gebeurt trouwens zeer vaak dat de beperkingen en tekortkomingen van een eerste marktstudie de financiering van een tweede marktstudie nodig maken (zie paragraaf 3.37 over het dossier V61). Het referentiekader voor de eerste marktstudie over het dossier V42 (1) was veel te vaag, en het ligt voor de hand dat er een tweede nodig was, waarvoor de opdracht helaas nauwelijks gedetailleerder was.

3.40. De dienst gebruiksbevordering heeft vaak lacunes opgemerkt en erop gereageerd. Van het bureau dat de tweede studie over het dossier V225 (2) maakte, werd op 4 maart 1986 nadere informatie geëist over de voorziene afzetmogelijkheden. Soms wordt een licentiehouder herinnerd aan zijn commerciële verplichtingen (nota van 8 juni 1982 inzake dossier V167 (6)) of worden er terzake aanbevelingen gedaan (brief van 7 december 1988 inzake dossier V267 (7)). Toch blijft het onnauwkeurig referentiekader van de studieopdrachten stellig de voornaamste oorzaak van de teleurstellingen die bij de aflevering van de verslagen worden ondervonden.

3.41. Dossier V216 (8) is een typisch voorbeeld van een technisch zeer waardevolle uitvinding die vastloopt door onvoldoende aandacht voor de commerciële vereisten. Het betreft software voor datatransmissie. Het GCO noemde de uitvinding op 10 juni 1986 een opmerkelijke prestatie van het communautair onderzoek, en op 12 november 1986 een visitekaartje van het Europese beleid inzake informaticanormen en een buitenkans om na te gaan of het resultaat van vooraanstaand Europees onderzoek in commerciële realiteit kan worden omgezet. Het enthousiasme was zo groot dat het GCO de uitvinding overnam voor intern gebruik.

3.42. Helaas mislukte de commercialisatie volledig. De onderhandelingen over het licentiecontract begonnen reeds in juli 1983, maar vielen toen gedurende bijna twee jaar stil, tot in maart 1985, in afwachting van de opstelling van een nieuw standaardcontract (9), alsof de administratieve gang van zaken moest wachten op betere juridische hulpmiddelen. Na de ondertekening van het licentiecontract in maart 1986 duurde het nog 20 maanden voor de onmisbare marktstudie er kwam (november 1987). Maar toen was het reeds te laat: het systeem bleek te duur te zijn en was technisch reeds voorbijgestreefd door een ander soort software die de licentiehouder zelf op de markt had gebracht.

3.43. Dit trieste voorbeeld illustreert bovendien de gevolgen van de administratieve versnippering bij de pogingen om het gebruik te bevorderen, waarop in hoofdstuk 5 van dit verslag zal worden ingegaan. Terwijl het directoraat XIII-C zich met deze zaak bezighield werden tussen de Brusselse diensten van hetzelfde Directoraat-generaal en het GCO, die dachten sneller te kunnen handelen, zonder dat directoraat daarvan te verwittigen, andere acties afgesproken, waaronder zelfs een presentatie van de software in de Volksrepubliek China.

Het onderzoek staat onvoldoende ten dienste van de gebruiksbevordering

3.44. De gebruiksbevordering verlengt het onderzoek in de richting van de produktieve activiteiten. Maar ook moet van de onderzoeker gevergd kunnen worden dat hij de nodige afstellingen en proeven doet om zijn uitvinding aan te passen aan de behoeften van de industrie en de markt. Als er een klep bestaat die de terugstroming naar het onderzoek

(1) Lassen en vormen met magneetpulsen.
(2) Methode voor het vormen van verbindingen op basis van materialen en plastics van cellulose en houtcellulose.
(3) Thermische ruimte met grote temperatuurprecisie door gasdrukregeling.
(4) Systeem voor afdichting tussen twee metalen flenzen.
(5) Hydrolyse van klein hout in lagere polymeren.
(6) Inrichting voor de controle van vereenvoudigde ultrasonore geleiders.
(7) Spuitmachine met dubbele schroef voor mechanische produktie van papierpulp waarvan de kwaliteit vergelijkbaar is met die welke bij een chemisch procédé wordt verkregen.
(8) Software voor datatransmissie „Dual network".
(9) Verslag van 12 april 1985 over een werkbezoek aan Aix-lès-Milles op 29 maart 1985.

toe belet, wordt de gebruiksbevordering veel minder soepel en dit moet worden opgevangen door een beroep te doen op derden, hetgeen duur is. Dit inschakelen van onderzoekers bestaat wel bij de Commissie daar de licentiecontracten voorzien in technische bijstand aan de licentiehouder, die over het algemeen geleverd wordt door het GCO. Maar er zijn heel wat hindernissen, die hierna onder de loep worden genomen.

Tijdgebrek van de onderzoekers

3.45. De afsluitingsformulieren van de dossiers V134 (1) en V164 (2) vermelden als één der oorzaken van mislukking: gebrek aan steun voor de uitvinding. De onderzoekers van het GCO die de uitvinding in dossier V275 (3) hadden gedaan, kregen in 1988 — 1989 niet de nodige tijd om nuttige tests te doen, zodat de Commissie zich in maart 1989 moest wenden tot een extern laboratorium voor een afspraak inzake technische bijstand.

3.46. In augustus 1985 waren er personeelsverschuivingen in de dienst uitvindingen van het GCO die zich bezighield met project V61 (4), wat het niveau van beschikbaarheid en bijstand van deze dienst verminderde. Voorts was de voortzetting van dit project reeds bemoeilijkt door het vertrek in 1982 van sommige verantwoordelijken bij de licentiehouder. De dienst gebruiksbevordering is dus zeer afhankelijk van de beschikbaarheid van zijn partners in de industrie en de onderzoeksdiensten, zozeer zelfs dat een project soms alleen al om die reden moet worden stopgezet.

Einde van programma's

3.47. Kan de Commissie misschien soepeler samenwerken met de externe onderzoekers bij de werkzaamheden onder contract? Een voorbeeld hiervan is het dossier V247 (5), waarvoor de promotie gezamenlijk werd gefinancierd door DG XII, uit hoofde van het onderzoekprogramma betreffende niet-nucleaire energie, en het directoraat XIII-C; eerstgenoemde financierde het deel van het project dat nog het verst afstond van het concurrentiële stadium, laatstgenoemde financierde het gedeelte dat technisch het verst gevorderd was. Maar of het nu eigen werkzaamheden dan wel werkzaamheden onder contract betreft, de mogelijkheden tot samenwerking worden onderbroken wanneer de betrokken onderzoekprogramma's beëindigd worden. Het wegvallen van de directe steun van het GCO aan dossier V42 (6) was te wijten aan het feit dat de uitvinding was ontstaan uit een onderzoeksproject dat sinds jaren niet meer werd gefinancierd door het GCO. Een soortgelijk probleem deed zich voor bij de uitvinding van dossier V268 (7), die was ontstaan uit een onderzoekprogramma voor gezamenlijke rekening betreffende de produktie en het gebruik van waterstof. Door het aflopen van dit programma kon DG XII niet langer het project financieren dat de oorsprong van deze uitvinding vormde (zie verslag 6189 over een onderzoek op 7 juni 1985).

Verbod het onderzoek te financieren uit de kredieten voor gebruiksbevordering

3.48. Het systeem van „anti-terugstromingsklep" is het duidelijkst merkbaar in het verbod dat aan de dienst gebruiksbevordering is opgelegd om ten laste van zijn eigen kredieten werkzaamheden te financieren die hij aan het GCO zou willen toevertrouwen. Deze belemmering wordt in detail besproken in de paragrafen 5.41 — 5.45.

Onsamenhangende gebruiksbevordering

3.49. De huidige werkwijze van het onderzoek naar de industrie toe heeft als gevolg dat elke uitvinding apart wordt aangepakt. Elk onderzoekresultaat wordt apart genomen en beoordeeld. Als de beoordeling positief is, begint men te zoeken naar een industriële partner. De Commissie heeft geen strategie om de gebruiksbevordering een globale bemiddelende rol te laten spelen tussen de sectoren produktie en onderzoek. Het gebrek aan middelen, waarover meer in hoofdstuk 4, vormt één der hoofdoorzaken van deze tekortkoming, waaronder vooral het beleid inzake licentieverlening te lijden heeft.

Licenties die in rechte niet, maar in feite wel uitsluitend zijn

3.50. De huidige werkwijze inzake licentieverlening geeft geen voldoening, en wel om de volgende redenen:

a) alle licenties worden niet-uitsluitend verleend, hoewel dit alleen wordt voorgeschreven in de artikelen 12 en 17 van het Euratom-Verdrag. Het EEG-Verdrag zwijgt hierover en laat het over aan de Raad, de wijze van de verspreiding van de kennis te kiezen. Noch het kaderprogramma, noch het programma Value, noch de specifieke onderzoekprogramma's verstrekken bijzonderheden terzake;

b) ondanks deze verscheidenheid heeft de dienst gebruiksbevordering toch slechts één standaardcontract, waarin de bepalingen van het Euratom-Verdrag zijn overgenomen;

c) hoewel bij de contracten enkel niet-uitsluitende licenties worden verleend, laat de dienst gebruiksbevordering in de praktijk officieus aan de licentiehou-

(1) Chemische behandeling voor lichtselectieve afzetting op koper.
(2) Gebruik van een lichtenergiebundel voor oppervlaktebehandeling.
(3) Systeem voor afdichting tussen twee metalen flenzen.
(4) Thermische ruimte met grote temperatuurprecisie door gasdrukregeling.
(5) Hydrolyse van klein hout in lagere polymeren.
(6) Lassen en vormen met magneetpulsen.
(7) Toestel voor waterstofproduktie door elektrolyse.

der weten dat er niet actief zal worden gezocht naar andere kandidaat-licentiehouders voor dezelfde uitvinding zolang de genoemde licentiehouder zijn contract en zijn exploitatieverplichting nakomt. Dit betekent dus dat de licenties in feite wel uitsluitend zijn (zie bijvoorbeeld in dossier V 42 (1) de brief van 5 maart 1975 aan de toekomstige licentiehouder).

3.51. In de huidige tweeslachtige situatie gelden voor de gebruiksbevordering noch de voordelen van een uitsluitende, noch die van de niet-uitsluitende licentie. Het ontbreken van juridische exclusiviteit veroorzaakt soms aarzelingen bij een kandidaat die garanties op lange termijn wil krijgen voor hij de noodzakelijke investeringen doet (zie bijvoorbeeld de brief van 29 juni 1989 in dossier V275 (2), waarin het Kernforschungszentrum in Karlsruhe weigert een samenwerkingscontract met de Commissie te ondertekenen). Maar als de Commissie, zonder daar strikt juridisch toe verplicht te zijn, zich de handen bindt door officieus een uitsluitende concessie te verlenen, heeft ze geen enkel alternatief meer wanneer de licentiehouder in gebreke blijft. Dat is ook gebeurd in de zaken V42 (1) en V61 (3). In de zaak V42 had een onderneming in 1983 de Commissie gepolst over een eventuele licentieverlening voor de uitvinding. Maar omdat de dienst gebruiksbevordering al een licentiehouder had, werd daaraan geen gevolg gegeven, hoewel men de mislukking van de licentiehouder en het opgeven van het project reeds kon voorzien. Kort daarna, op 16 februari 1984, dreigde de dienst de licentiehouder met opzegging van het contract, hetgeen daadwerkelijk gebeurde in 1986.

3.52. Een oplossing voorstellen is niet zo eenvoudig. Toch beveelt de Kamer de Commissie aan zowel de wettelijke aspecten als de efficiency van haar huidige werkwijze nader te bezien en haar doctrine op dit terrein te verbeteren.

Enkele voorstellen

3.53. Het voorafgaande illustreert het duidelijke eenrichtingsverkeer waarbij de dienst enkel belangstelling heeft voor de industrie in verband met een bepaalde uitvinding waarbij de bevordering van het gebruik de moeite waard wordt geacht. Het zou wenselijk zijn hier meer aan tweerichtingsverkeer te doen. Tegenover het systematisch speuren naar waardevolle onderzoekresultaten zou een even systematisch contact moeten staan met de ondernemingen en hun beroepsorganisaties, waarbij de dienst gebruiksbevordering een soort beheerder wordt van een portefeuille met uitvindingen, bijna werkend als een uitvindingenbeurs. De Commissie zou kunnen opwerpen dat de voorraad uitvindingen in de dienst gebruiksbevordering niet groot genoeg is om die richting in te slaan. Sedert zijn ontstaan heeft de betrokken dienst ongeveer 340 dossiers behandeld, de mislukkingen meegerekend. Sommige nationale bureaus voor gebruiksbevordering beschikken tegenwoordig over duizenden vervreemdbare technieken en verspreiden hun informatie onder duizenden ondernemingen. Maar waarom zou men niet juist een beroep doen op die nationale bureaus om te profiteren van hun verspreidings- en prospectienetwerken? Een concreet voorbeeld: de nationale organisaties voor de bevordering van de toepassing van het onderzoek uit vijf landen (BTG in het Verenigd Koninkrijk, Fraunhofer Gesellschaft in de Bondsrepubliek Duitsland, Anvar in Frankrijk, TNO in Nederland, DIC in Denemarken) hebben een club gevormd — Eurotech — waarin ze hun bruikbare dossiers samenbrengen. Elke organisatie levert de club dossiers en verzoekt haar partners in de club kandidaat-licentiehouders voor te stellen. Deze club werd opgericht in het kader van het programma Sprint, dat wordt beheerd door het directoraat XIII-C, maar de dienst gebruiksbevordering, die deel uitmaakt van hetzelfde directoraat, is geen lid van de club, alleen maar waarnemer! Lichte structuren met beperkte middelen moeten trachten te steunen op de logistieke middelen van de sterkere structuren.

De invloed van de acties wordt onvoldoende geëvalueerd

Te weinig cijfergegevens

3.54. In verband met de exploitatie van de onderzoekresultaten zijn de cijfergegevens zeldzaam en bovendien moeilijk te interpreteren. Dat is niet alleen bij de Commissie zo: de Kamer heeft hetzelfde gebrek aangetroffen in alle desbetreffende nationale organisaties die zij heeft bezocht. Maar sommige zijn zich van deze tekortkoming bewust en proberen er iets aan te doen. De Kamer beveelt de Commissie dan ook aan, haar eerste pogingen tot raming van het aantal gecreëerde arbeidsplaatsen en het daaruit voortvloeiende omzetcijfer uit te breiden tot andere factoren (bij voorbeeld de toegevoegde waarde, marktaandelen, en meer in het algemeen de kosten- batenverhouding van de gebruiksbevordering).

De invloed van de publikaties wordt niet geëvalueerd

3.55. De dienst publikaties van directoraat XIII-C verricht geen evaluatie van de invloed van de wetenschappelijke en technische publikaties, en zou dat ook niet kunnen daar hij van meet af aan al niet alle geadresseerden van de gepubliceerde documenten kent. De verzendlijsten zijn verspreid over de dienst XIII-C-3 zelf, de Brusselse diensten van DG XIII, DG XII, het GCO en het

(1) Lassen en vormen met magneetpulsen.
(2) Systeem voor afdichting tussen twee metalen flenzen.
(3) Thermische ruimte met grote temperatuurprecisie door gasdrukregeling.

Publikatiebureau. Daarbij kan ook nog de, beter bekende, verkoop van particuliere uitgevers komen. De dienst XIII-C-3 ontvangt niet systematisch van het Bureau statistische gegevens terug over de verspreiding en verkoop. Kwantitatief wordt de invloed dus niet beoordeeld, maar ook kwalitatief niet: de dienst vraagt geadresseerden en lezers niet naar hun oordeel over de door de Commissie gepubliceerde documenten. Omdat het publikatiebeleid geheel tot de exploitatie van de onderzoekresultaten behoort, kan het niet zonder een minimum aan evaluatie.

Uitgaven en ontvangsten worden niet per project of per operatie geïdentificeerd

3.56. Door de verscheidenheid in de activiteiten is het in de huidige situatie niet mogelijk de uitgaven en eventuele ontvangsten te identificeren, die voortvloeien uit een bepaald project voor gebruiksbevordering of, binnen een project, uit een bepaald soort operaties, zoals de studies of de deelneming aan beurzen en tentoonstellingen. Ook uit de betrokken dossiers valt doorgaans niet met zekerheid af te leiden welke ontvangsten en uitgaven een project heeft meegebracht of welke octrooien in verband daarmee worden aangevraagd, verleend of opgegeven. Er bestaat zelfs geen regelmatige statistiek ter vergelijking van de uitgaven op de drie werkterreinen: publikatie, vorming en instandhouding van octrooien, en bevordering van het gebruik. Daarbij zouden nog gegevens moeten komen over de specifieke uitgaven voor het project Cordis en voor het sub-programma II van Value (onderling gekoppelde informaticanetwerken). Hiertoe volstaat een zeer eenvoudig intern coderingssysteem van de begrotingsactiviteiten.

4. OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN: 2. MIDDELEN NIET IN VERHOUDING TOT DE BEHOEFTEN

Inleiding

4.1. Ongeacht de globale inspanningen van de Gemeenschap betreffende het onderzoek en de exploitatie daarvan, bestaan er zoveel technische, menselijke, economische en financiële verbindingen tussen die twee stadia in de wetenschappelijke en technische vooruitgang dat het absoluut nodig is een evenwicht te vinden in de middelen die aan elk van beide worden besteed. Vermeden moet worden dat exploitatiemiddelen te weinig worden benut bij gebrek aan voldoende exploiteerbare onderzoekresultaten, maar ook dat uitvindingen die het exploiteren waard zijn uiteindelijk in de archieven terechtkomen omdat er niet genoeg middelen zijn voor een effectieve exploitatie. In dit hoofdstuk 4 wil de Kamer nagaan of dit gezonde evenwicht aanwezig is in het optreden van de Gemeenschap.

De personele middelen voor de exploitatie in vergelijking met die voor het onderzoek

4.2. In januari 1989 waren er voor de exploitatie van de onderzoekresultaten in het directoraat XIII-C in de categorieën A tot D samen 43 vaste ambtenaren werkzaam. Anderzijds voorziet de begroting 1989 voor onderzoek en investeringen in 3176 ambten. Volgens deze cijfers wordt voor de exploitatie van de onderzoekresultaten slechts 1,4 % van het onderzoekspersoneel ingezet. En in werkelijkheid is het zelfs nog iets minder, omdat enkel rekening wordt gehouden met de posten voor onderzoek die worden gefinancierd uit deel B van de begroting, terwijl een klein gedeelte wordt gefinancierd uit deel A (huishoudelijke kredieten).

4.3. Als personeel de enige produktiefactor was bij het onderzoek en bij de exploitatie ervan, zou het volgens deze cijfers dus volstaan, de allocatie van deze factor aan het onderzoek met een minimaal percentage te wijzigen om de middelen voor de exploitatie veel sterker in de tegengestelde zin te wijzigen.

De financiële middelen

4.4. Ten aanzien van de financiële middelen die respectievelijk aan het onderzoek en aan de exploitatie van de resultaten worden toegewezen geldt een analoge redenering.

Verhouding tussen de financiële middelen voor onderzoek/ exploitatie in het tweede kaderprogramma

4.5. Voor het vijfjarig kaderprogramma 1987-1991 [1] werden 5 396 Mio ECU uitgetrokken. In rubriek 8.4 „Verspreiding [2] en toepassing van de resultaten van het wetenschappelijk en technologisch onderzoek" werden 55 Mio ECU opgenomen. Maar hieraan werden nog eens 17 Mio ECU onttrokken ter financiering van het programma Eurotra, hoewel dat meer verband houdt met het onderzoek dan met de exploitatie. Voor de exploitatie van de resultaten stonden dus slechts 38 Mio ECU ter beschikking, terwijl de rest ad 5 358 Mio ECU voor het

[1] Besluit (87/516/Euratom, EEG) van de Raad van 28 september 1987 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987-1991) (PB nr. L 302 van 24. 10. 1987, blz. 1).

[2] In de Franse versie van de tekst is sprake van „dissémination", een gemakkelijke en onjuiste vertaling onder invloed van het Engels.

onderzoek zelf was bestemd, een verhouding van 141 voor onderzoek tegen 1 voor de exploitatie. Ook hier weer geldt dat, bij een gelijkblijvend bedrag voor het kaderprogramma, een zeer kleine procentuele verandering in de kredieten voor onderzoek zou volstaan om de middelen voor de exploitatie procentueel sterk te wijzigen. Men zou kunnen tegenwerpen dat de exploitatie van de resultaten van werkzaamheden onder contract waarschijnlijk niet enkel door de Gemeenschap maar ook nationaal wordt gefinancierd. Maar als dat al te berekenen viel, zou men eerlijkheidshalve ook rekening moeten houden met het door de contractanten gedragen deel van de totale kosten voor deze werkzaamheden. Dan moesten voor de financiering van het onderzoek geen 5 358 Mio ECU worden uitgetrokken, maar ongeveer 10 016 Mio ECU!

4.6. Maar dan moet nog nader worden bezien hoe die 38 Mio ECU zijn verdeeld. Value is een specifiek programma voor de verspreiding en de toepassing van de resultaten van wetenschappelijk en technologisch onderzoek met een looptijd van vier jaar vanaf 27 juni 1989 (1). Het kreeg 38 Mio ECU toegewezen, het totale bedrag dat in het kaderprogramma was voorzien voor de exploitatie van de resultaten. Maar er worden wel 2 Mio ECU gereserveerd voor de „vaststelling van de vereisten inzake de vertrouwelijkheid en de integriteit van de informatie", waarmee eerder een juridisch kader moet worden vastgelegd dan dat er concrete resultaten worden geëxploiteerd. Er zijn ook 6 Mio ECU voorzien voor de verzameling en verspreiding van informatie *over de programma's*, maar dus niet voor de verspreiding van de resultaten. Tenslotte worden nog 2 Mio ECU in reserve gehouden tot het vijfde halfjaar van de looptijd. Dus zijn er momenteel 28 Mio ECU werkelijk toegewezen aan de exploitatie van resultaten, verdeeld zoals aangegeven in ***tabel 2***. De Commissie had dat anders gewild: zij had voorgesteld, van de 38 Mio ECU 31 Mio ECU te besteden aan de exploitatie van de resultaten (in plaats van 28 Mio ECU) en daarvan 17 Mio ECU (in plaats van 10 Mio ECU) aan te wenden voor de gebruiksbevordering.

Tabel 2 — Programme Value — Verdeling der middelen toegewezen voor de exploitatie van de onderzoeksresultaten

Mio ECU

— verspreiding der resultaten	14,0(1)
— juridische bescherming der resultaten (octrooien)	2,0
— gebruiksbevordering	10,0
— gemeenschappelijke taken (identificatie, karakterisering en selectie der resultaten)	2,0

(1) Waarbij 6 Mio ECU voor het ontwikkelen van netwerken voor computercommunicatie.

(1) Dit is een programma voor 1989-1993, en niet voor 1989-1992 zoals de titel aangeeft. Beschikking (89/412/EEG) van de Raad van 20 juni 1989 tot vaststelling van een specifiek programma voor de verspreiding en de toepassing van de resultaten van wetenschappelijk en technisch onderzoek (Value) (1989-1992) (PB nr. L 200 van 13. 7. 1989, blz. 23).

Verhouding in de begroting

4.7. In de begroting (begrotingsjaar 1989) werden voor het onderzoek 1 436,0 Mio ECU aan vastleggingskredieten opgenomen, terwijl voor de exploitatie van de resultaten 8,85 Mio ECU werden uitgetrokken (de kredieten van hoofdstuk 100 meegerekend). Dat is dus een verhouding van 162 staat tot 1.

Verhouding in het derde kaderprogramma

4.8. Het pas aangenomen derde kaderprogramma (2) voor de periode 1990-1994 kreeg in totaal 5 700 Mio ECU toegewezen; daarvan zijn 5 643 Mio ECU voor het onderzoek en 57 Mio ECU voor de exploitatie bestemd. Hier ligt de verhouding dus wat gunstiger met 99 staat tot 1.

Enkele vergelijkingen

De uitgaven voor experimentele ontwikkeling volgens de OESO

4.9. ***Tabel 3*** toont hoe volgens de OESO enkele van haar Lid-Staten hun overheidsuitgaven voor onderzoek verdelen. Men ziet dat een zeer groot deel voor de experimentele ontwikkeling wordt uitgetrokken, met name in de Verenigde Staten en Japan; de regeringen van deze twee technologische grootmachten besteden meer dan de helft van hun O&O-financiering aan de experimentele ontwikkeling. Maar de OESO-definitie van experimentele ontwikkeling (3) valt goeddeels samen met hetgeen de Gemeenschap „innovatie en technologie-overdracht" noemt, inclusief de exploitatie van de onderzoekresultaten. Deze cijfers van de OESO versterken dan ook ten zeerste de indruk dat de aandacht voor het laatste stadium van de innovatie een sleutel voor technologische vooruitgang

(2) Besluit (90/221/Euratom, EEG) van de Raad van 23 april 1990 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1990-1994) (PB nr. L 117 van 8. 5. 1990, blz. 28).

(3) De OESO-definitie luidt als volgt: experimentele ontwikkeling bestaat uit systematische werkzaamheden op basis van bestaande kennis, verkregen uit onderzoek en/of uit praktische ervaring, om te komen tot de fabricage van nieuwe materialen, produkten of inrichtingen en de invoering van nieuwe werkwijzen, systemen of diensten of tot een aanzienlijke verbetering van de reeds bestaande. (La mesure des activités scientifiques et techniques, „Manuel de FRASCATI", OESO, Parijs 1981, blz. 65).

Tabel 3 — Verdeling van de overheidsuitgaven voor onderzoek over de drie fasen van onderzoek en ontwikkeling volgens de OESO (1)
(in %)

Land	Fundamenteel onderzoek	Toegepast onderzoek	Experimentele ontwikkeling	Totaal
Frankrijk (1983)	12,4	31,9	5,6	49,9 (2)
Spanje (1985)	29,6	54,5	15,9	100,0
Italië (1985)	30,0	47,0	23,0	100,0
Nederland (1985)	29,3	54,7	16,0	100,0
Portugal (1986)	7,3	53,6	39,1	100,0
Ver. Staten (1985)	14,9	24,2	60,9	100,0
Japan (1985) (alleen natuur- en bouwkundige wetenschappen)	12,9	27,5	56,3	96,7 (3)

(1) Alleen binnenlands onderzoek. Voor de OESO vormen internationale en in het buitenland werkende onderzoekcentra een aparte groep die hier niet is meegeteld.
(2) 50,1 % niet gespecificeerd.
(3) 3,3 % niet gespecificeerd.

vormt en dat de karige middelen die door de Gemeenschap voor de gebruiksbevordering worden verstrekt achterblijven bij wat werkelijk noodzakelijk zou zijn.

Het demonstratieprogramma inzake energie

4.10. In de vier jaren 1986 — 1989 werden aan demonstratieprojecten inzake energie 500 Mio ECU besteed. Op 2,5 jaar tijd, tot eind 1992, mag de Commissie voor het Thermie-programma (1), dat loopt van 1990 tot 1994, 350 Mio ECU vastleggen ofwel gemiddeld 140 Mio ECU per jaar; dat is bijna 15 maal het gemiddelde jaarbedrag voor Value. Maar de demonstratieprojecten inzake energie zijn sterk verwant aan de projecten die onder Value zouden kunnen worden ontwikkeld. Bovendien is Thermie een sectorieel programma, terwijl Value van nut zou kunnen zijn voor alle sectoren, waaronder eventueel de energie! Naast die 350 Mio ECU (de in 1993 en 1994 toe te wijzen kredieten niet meegerekend) voorziet het kaderprogramma voor de energiesector 1 173 Mio ECU aan onderzoekskredieten. Dat is een verhouding van 3,35 voor onderzoek op 1 voor experimentele ontwikkeling; bij Value (zie de paragrafen 4.5 en 4.6) was die verhouding 141 staat tot 1. De Kamer wil niet de financiële middelen voor het Thermie-programma ter discussie stellen; dat ligt niet in haar bedoeling noch binnen haar bevoegdheid. Maar zij wil wel aantonen hoe gering de kredieten voor de bevordering van de toepassing van het onderzoek lijken naast de middelen voor onderzoek en de behoefte aan gebruiksbevordering.

De praktische gevolgen van het tekort aan middelen

4.11. Lang niet alle onderzoekresultaten worden geëxploiteerd en qua gebruik bevorderd. Een flink deel ervan wordt niet eens onderzocht of geëvalueerd met het oog op een, zij het maar negatieve, beslissing over de terzake te ondernemen actie.

4.12. Ten eerste is er de kwestie van de informatiebronnen. Zoals gezegd ontvangt het directoraat XIII-C niet echt alle contracten en eindverslagen van de contractanten van DG XII, en helemaal niet de contracten en eindverslagen in

(1) Verordening (EEG) nr. 2008/90 van de Raad van 29 juni 1990 inzake de bevordering van de technologische ontwikkeling op energiegebied in Europa (Thermie-programma) (PB nr. L 185 van 17. 7. 1990, blz. 1).

verband met de onderzoekprogramma's die worden beheerd door de Brusselse diensten van DG XIII (de programma's Esprit, Race, Aim, Delta, Drive). Over het algemeen ontvangt het ook geen eindverslagen over de werkzaamheden van het GCO. Daar het directoraat XIII-C toch niet beschikt over voldoende middelen om de eindverslagen volledig te onderzoeken, heeft het tot voor kort nauwelijks geprotesteerd tegen deze toestand. Zo is de praktische informatie waarmee directoraat XIII-C moet werken van meet af aan veel beperkter dan wat het eigenlijk zou moeten kunnen behandelen.

4.13. Hele delen van het theoretische bevoegdheidsterrein van directoraat XIII-C worden doodeenvoudig terzijde gelaten. Tot dusver heeft het directoraat noch de programma's Brite en Euram, noch het biotechnologieprogramma behandeld. Met het argument dat de Brusselse diensten van DG XIII zelf het gebruik van de programma's Esprit, Race, Aim, Drive en Delta willen bevorderen, heeft het directoraat zich niet met die programma's ingelaten, op een enkele uitzondering na (actie ter verbetering van de verbranding in motoren; de operatie Cristal; ...). Het heeft ook nauwelijks contact met de diensten die de programma's beheren en nochtans deel uitmaken van hetzelfde Directoraat-generaal. En toch is er geen enkel juridisch bezwaar tegen, dat directoraat XIII-C op die gebieden optreedt. Dit directoraat is ook bijna niet meer actief in de gebruiksbevordering van de demonstratieprojecten, waaronder die van DG XVII (energie), al blijft het strikt genomen via artikel B 753 van de begroting bevoegd in deze projecten tezamen met DG XVII op te treden.

4.14. Zoals blijkt uit ***tabel 4*** is de activiteit van de dienst gebruiksbevordering in feite sterk geconcentreerd op de weinige gebieden ten aanzien waarvan het personeel de nodige deskundigheid bezit. Daarom gebeurt er weinig of niets inzake gezondheid, kernenergie, informatica, telecommunicatie, landbouwkundig en agro-industrieel onderzoek, visserij en gebruiksbevordering van rijkdommen van de zee, alsmede technieken ten dienste van de ontwikkeling.

4.15. Zelfs op de gebieden waarop directoraat XIII-C wel actief is worden de resultaten verre van grondig bestudeerd. Ook met behulp van de consulenten die werden geselecteerd in de procedure Expect, is het voor het personeel van het directoraat materieel onmogelijk alle eindverslagen van het contractueel onderzoek te lezen. Daarentegen worden de meeste voortgangsverslagen en eindverslagen van het GCO onderzocht door een ambtenaar van de dienst gebruiksbevordering die ze ter plaatse in Ispra gaat bestuderen of ophalen.

Tabel 4 — Verdeling van de dossiers betreffende gebruiksbevordering per onderzoeksector

Onderzoeksector	%	Gecumuleerd %
1. GCO	33	33
2. EGKS	22	55
3. Niet-nucleaire energie	15	70
4. Grondstoffen en recycling	14	84
5. Milieu	4	88
6. Varia	12	100

4.16. De dienst gebruiksbevordering en de dienst octrooien hebben hun inspanningen tot dusver voornamelijk gericht op de resultaten van het GCO. Maar de werkzaamheden onder contract zijn verspreid over een veel groter aantal projecten dan de werkzaamheden van het GCO, en ook minder bekend omdat ze buiten de diensten van de Gemeenschap plaatsvinden. De contractanten moeten aan de Commissie hun activiteiten ter exploitatie van de resultaten melden, maar doen dat slechts op zeer beperkte schaal, zodat de diensten octrooien en gebruiksbevordering slechts ten dele op de hoogte zijn van de te beschermen of qua gebruik te bevorderen uitvindingen bij de contractanten. Om deze redenen zou de systematische exploitatie van de werkzaamheden onder contract zeker meer — waarschijnlijk financiële, maar vooral personele — middelen vergen dan die van de eigen werkzaamheden. Het is dus best begrijpelijk dat de diensten, bij gebrek aan voldoende middelen, de neiging hadden eerst de geconcentreerde en beter bekende werkzaamheden van het GCO te exploiteren en het gebruik daarvan te bevorderen. En als de dienst octrooien bij uitzondering iets doet voor de contractanten, blijft dat bij technische bijstand. De dienst weigert terzake elke financiering, hoewel de voorschriften zich daartegen niet verzetten.

4.17. Natuurlijk heeft de dienst octrooien nog een andere reden om zich meer bezig te houden met de eigen werkzaamheden. De dienst XIII-C-1 is binnen de Commissie als enige bevoegd inzake het aanvragen van octrooien voor uitvindingen die aan de Gemeenschap toebehoren. Voor het GCO moet dit verplicht zo verlopen, maar de contractanten bij het onderzoek voor gezamenlijke rekening zijn vrij octrooien aan te vragen zonder communautaire bijstand in te roepen. Dit overwicht van de eigen werkzaamheden vermindert trouwens geleidelijk. Tussen 1972 en 1982 had 64,4 % van de geregistreerde octrooiaanvragen betrekking op eigen werkzaamheden; van 1983 tot 1988 was dat nog maar 54,3 %. Maar tegelijk mag niet uit het oog worden verloren dat, in diezelfde periode 1983-1988, het voor de eigen werkzaamheden bestemde deel van de in de oorspronkelijke begrotingen opgevoerde kredieten voor onderzoek is gezakt van 36,3 % naar 20,1 % (13,3 % voor 1989).

4.18. Toch heeft directoraat XIII-C genoeg dringende redenen om een flink deel van zijn middelen in te zetten voor de werkzaamheden onder contract: de — op zijn minst relatieve — daling van de aan het GCO verleende kredieten, de instorting van de inventiviteit die daaruit ontegenzeglijk volgt, het feit dat het GCO niet uitsluit, ooit de gebruiksbevordering „intra muros" ter hand te nemen en tenslotte de snelle toename van de kredieten die zijn gereserveerd voor het onderzoek voor gezamenlijke rekening.

4.19. Het feit dat de activiteit van de dienst wordt beperkt door het gebrek aan beschikbare middelen blijkt tenslotte ook nog uit het aantal werkbezoeken dat voor elk dossier inzake gebruiksbevordering wordt afgelegd. De Commissie

stelde zelf een significante steekproef van 100 dossiers inzake gebruiksbevordering samen; het gemiddeld aantal werkbezoeken per dossier bedroeg 3,5, maar voor 43 dossiers werd slechts één werkbezoek afgelegd.

Conclusie

4.20. Uit de reeks van gegevens valt dus steeds dezelfde conclusie af te leiden: de verhouding tussen de middelen voor het onderzoek en de middelen voor de exploitatie van de resultaten is zo ongunstig voor de exploitatie dat een groot aantal onderzoekswerkzaamheden nooit de praktische toepassingen zullen krijgen die ze te bieden hadden. Het derde kaderprogramma [1] brengt reeds flinke verbetering in deze toestand. Maar een betere verdeling van de kredieten tussen onderzoek en exploitatie vormt niet de enige denkbare oplossing. Hoofdstuk 5 van dit verslag belicht het grote reservoir van middelen die in de begroting ter beschikking staan voor de innovatie in het algemeen en die ten dele kunnen worden benut voor de exploitatie van de onderzoekresultaten.

5. OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN: 3. VERSNIPPERING VAN DE WERKZAAMHEDEN TEN BEHOEVE VAN DE EXPLOITATIE VAN DE ONDERZOEKRESULTATEN EN DE OVERDRACHT VAN TECHNOLOGIE

Versnippering van de verantwoordelijke diensten

Verspreiding van de resultaten

5.1. Ogenschijnlijk is afdeling XIII-C-3 als eerste verantwoordelijk voor de verspreiding van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Uit hoofde van het jaarlijkse publikatieprogramma van de Commissie is deze afdeling verantwoordelijk voor wat men het subprogramma voor publikaties van wetenschappelijke en technische aard zou kunnen noemen. De plannen van de verschillende diensten om tot de publikatie van dergelijke documenten over te gaan, worden jaarlijks verzameld en beoordeeld door afdeling XIII-C-3 en doorgezonden naar het Coördinatiecomité voor publikaties, dat alle diensten vertegenwoordigt. Sinds kort is het Secretariaat-generaal belast met het secretariaat van het Comité [2]. Gedurende het jaar kan afdeling XIII-C-3 op eigen initiatief tot publikatie van een document besluiten, terwijl elke publikatie van wetenschappelijke of technische aard, ongeacht van welke dienst deze afkomstig is, door de afdeling moet worden goedgekeurd. Bovendien voert de afdeling het beheer over het tijdschrift Euroabstracts, waarin een samenvatting of overzicht van elke wetenschappelijke of technische publikatie is opgenomen, en de EABS-gegevensbank, die dezelfde inhoud heeft als Euroabstracts en deze via elektronische weg verspreidt. In werkelijkheid echter zijn de bevoegdheden inzake wetenschappelijke en technische publikaties sterk versnipperd.

Dienst publikaties en onderzoekorganen

5.2. Voor het merendeel van de publikaties betreffende de resultaten van wetenschappelijk onderzoek geldt dat de keuze van de te publiceren documenten berust bij de onderzoekers en de diensten van de Commissie die met het beheer van de betrokken programma's belast zijn. Terzake van de eigen onderzoekwerkzaamheden bepaalt het GCO zelf welke documenten gepubliceerd zullen worden. Voor de werkzaamheden onder contract geldt dat de resultaten van het onderzoek eigendom zijn van de contractanten, zodat het normaliter hun taak is de resultaten te publiceren, onder voorbehoud van het in acht nemen van de contractuele clausules inzake de vertrouwelijkheid. Deze situatie is in algemene zin van toepassing op de programma's van DG XIII. Met betrekking tot de programma's van DG XII wordt een groot deel van de verslagen op initiatief en voor rekening van de Commissie gepubliceerd door het Directoraat-generaal zelf, dat zich deze mogelijkheid contractueel heeft voorbehouden (artikel 6, lid 6, van bijlage II van het modelcontract).

Producerende diensten en Publikatiebureau

5.3. De besluitvormingsmogelijkheden van afdeling XIII-C-3 worden beperkt door enerzijds de producerende diensten, die de keuze van de titels bepalen, samen met het Coördinatiecomité voor publikaties de bevoegdheid hebben te kiezen tussen gratis verspreiding of verkoop, de vrijheid hebben om, zelfs in geval van verkoop, een lijst op te stellen van geadresseerden aan wie de publikaties gratis worden verstrekt, en zelfstandig kunnen besluiten gebruik te maken van een particuliere uitgever, en anderzijds het Publikatiebureau, dat als logistiek orgaan van de Gemeenschappen controles verricht op de kwaliteit van de vorm van de manuscripten, beheersbesluiten neemt ten aanzien van het intern verrichten van de werkzaamheden of contractuele uitbesteding, de verkoopprijzen vaststelt en deels zorgdraagt voor de distributie van de werken en de verkoopbevordering.

5.4. De taken van de dienst publikaties blijven beperkt tot het verrichten van een kwaliteitscontrole op de manuscripten (niveau van de presentatie, zonder enige controle op de

[1] Besluit (90/221/Euratom, EEG) van de Raad van 23 april 1990 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1990-1994) (PB nr. L 117 van 8. 5. 1990, blz. 28).

[2] Tot oktober 1989 heette dit Comité „Raadgevend comité voor publikaties" en werd het secretariaat verzorgd door DG IX.

wetenschappelijke waarde), het uitvoeren van ondersteunende werkzaamheden (document EUR, fotokopieën van microfiches, keuze van een particuliere uitgever voor zover de dienst auteurs dat nog niet heeft gedaan), het onderhandelen met het Publikatiebureau over de prijsstelling, het verzorgen van gratis distributie buiten de dienst auteurs om, en het toepassen van een meer gerichte verkoopbevordering dan door het Publikatiebureau wordt gedaan.

Gewone en prioritaire publikaties

5.5. Elk Directoraat-generaal en elke dienst neemt binnen de grenzen van de eigen competentie deel aan het jaarlijkse publikatieprogramma van de Commissie, waarbij het Coördinatiecomité voor publikaties zich via het Secretariaat-generaal van de Commissie belast met de beoordeling, de planning en de begrotingsramingen. Het programma wordt door de voorzitter van de Commissie en de voor het voorlichtingsbeleid verantwoordelijke commissaris aan de Commissie voorgelegd en na advies van het Comité door haar goedgekeurd. Op 30 oktober 1986 besloot de Commissie echter dat haar jaarlijkse publikaties prioritair gericht dienden te zijn op actuele politieke kwesties. Het onderwerp dat tot dusver prioriteit heeft gekregen is de totstandkoming van de interne markt in 1993. Het gevolg is dat ten aanzien van een deel van de publikaties van wetenschappelijke en technische aard het besluit tot publikatie en het beheer van de daarmee samenhangende middelen aan de bevoegdheid van de beheersdiensten (DG XII, DG XIII, GCO) worden onttrokken en feitelijk tot de verantwoordelijkheid van het Secretariaat-generaal gaan behoren.

Niet-gemelde publikaties

5.6. Ofschoon het Publikatiebureau technisch belast is met het uitgeven of doen uitgeven van alle communautaire publikaties, heeft de Commissie haar diensten aanbevolen rechtstreeks een beroep te doen op particuliere uitgevers. Aan deze aanbeveling is met betrekking tot wetenschappelijke en technische publikaties in ruime mate gehoor gegeven. Voorts beschikt DG IX over drukkerij- en kopieervoorzieningen die aan alle diensten van de Commissie ter beschikking staan en is het GCO technisch in staat meerkleurendrukwerk te leveren.

5.7. Dat deze voorzieningen beschikbaar zijn wil niet zeggen dat de diensten die er gebruik van maken, zich mogen onttrekken aan het geldende systeem voor de programmering van de publikaties. In de praktijk echter zijn deze voorzieningen aanleiding tot het verschijnen van een aanzienlijk aantal publikaties die buiten medeweten van afdeling XIII-C-3, het Coördinatiecomité voor publikaties en het Publikatiebureau door de diensten worden verzorgd. Deze publikaties worden niet in de planning opgenomen, komen niet voor in de catalogus van publikaties van de Commissie, zijn niet verkrijgbaar bij de officiële distributeurs van de Gemeenschap en worden niet betrokken bij de verkoopbevorderende activiteiten van het Publikatiebureau.

Nieuwe benaderingswijzen bij de verspreiding van de onderzoekresultaten

5.8. Momenteel neemt door de tenuitvoerlegging van de eerste onderdelen van het Value-programma [1] de versnippering van de verantwoordelijkheid voor de verspreiding van kennis aanzienlijk toe. De gegevensbanken en de netwerken voor de verspreiding van de gegevens hebben een aanvullend karakter. De informaticanetwerken maken echter deel uit van subprogramma II van Value, terwijl de Cordis-gegevensbank merkwaardigerwijze is opgenomen in subprogramma I. Het Cordis-project moet door directoraat XIII-C, dat met de uitvoering van het Value-programma is belast, worden gerealiseerd en beheerd, maar subprogramma II wordt ten uitvoer gelegd door directoraat XIII-A wegens zijn betrokkenheid bij het Esprit-programma. Bovendien is het toezicht op het Cordis-project door het te Luxemburg gevestigde directoraat XIII-C deels theoretisch van aard, aangezien het voor het project verantwoordelijke personeelslid werkzaam is bij het te Brussel gevestigde directoraat XIII-A en zowel administratief als fysiek aan dit directoraat verbonden blijft.

5.9. Men zou kunnen aannemen dat er althans sprake is van een hechte coördinatie tussen degenen die voor respectievelijk Cordis en subprogramma II verantwoordelijk zijn, aangezien zij tot hetzelfde directoraat behoren en hun werkzaamheden in aangrenzende bureaus verrichten. In werkelijkheid worden de beide acties echter los van elkaar gevoerd en zijn ze niet op elkaar afgestemd. Hoogstwaarschijnlijk zal de Cordis-gegevensbank al operationeel zijn vóór de werkzaamheden ten behoeve van de netwerken zijn voltooid. Gezien deze situatie wordt beoogd de Cordis-gegevensbank althans voorlopig via het IES-project (Information Exchange System) te koppelen aan de netwerken die ten behoeve van de deelnemers aan het Esprit-programma worden geïnstalleerd.

5.10. Tot slot kan worden opgemerkt dat thans in het kader van het Value-programma drie soorten acties worden gevoerd die grotendeels los van elkaar staan: de traditionele publikatie-activiteiten, de ontwikkeling van de Cordis-gegevensbank en de installatie van de gekoppelde communicatienetwerken.

Bevordering van het gebruik van de resultaten

5.11. Op het eerste gezicht is er sprake van een tweeledige verantwoordelijkheid ten aanzien van de gebruiksbevordering van de resultaten van het communautaire onderzoek. De resultaten van de door het GCO uitgevoerde eigen werkzaamheden zijn het eigendom van de Gemeenschap en worden door directoraat XIII-C geëxploiteerd. De resultaten van de werkzaamheden onder contract zijn het eigendom van de contractanten bij wie de taak berust deze te exploiteren op grond van de door de Commissie vastgestelde contractuele bepalingen.

---

[1] Dit is een programma voor 1989-1993, en niet voor 1989-1992 zoals de titel aangeeft. Beschikking (89/412/EEG) van de Raad van 20 juni 1989 tot vaststelling van een specifiek programma voor de verspreiding en de toepassing van de resultaten van wetenschappelijk en technisch onderzoek (Value) (1989-1992) (PB nr. L 200 van 13. 7. 1989, blz. 23).

Directoraat XIII-C en de met het beheer van de programma's voor werkzaamheden onder contract belaste diensten

5.12. In werkelijkheid is de Commissie ook actief ten aanzien van de exploitatie van de resultaten van de werkzaamheden onder contract. De Commissie kan en moet de contractanten namelijk bijstand verlenen met betrekking tot de gebruiksbevordering. Daarvoor zijn expertise en vakkennis vereist waarover de onderzoekinstellingen, de universiteiten en de kleine en middelgrote ondernemingen niet altijd beschikken. Bij hun pogingen uitvindingen door middel van een octrooi te beschermen, de marktvooruitzichten te verkennen en financiële middelen aan te trekken met het oog op de voltooiing van prototypen en de industriële ingebruikneming van produkten of processen, kunnen zij behoefte hebben aan technische en financiële bijstand van de Commissie. Doorgaans is het de taak van directoraat XIII-C om voor deze bijstand zorg te dragen.

5.13. Op grond van het modelcontract zijn de contractanten echter gehouden de resultaten van hun onderzoek zoveel mogelijk aan te wenden of te commercialiseren (artikel 7, lid 1) binnen een contractueel overeengekomen termijn (artikel 17, lid 1, van bijlage II). Teneinde de Commissie in staat te stellen toezicht te houden op de nakoming van deze verplichting worden „nadere gegevens over de mogelijkheden om de resultaten aan te wenden of te commercialiseren ... gelijktijdig met het eindverslag" dat op het betrokken onderzoekproject betrekking heeft door de contractant medegedeeld (artikel 6, lid 1). Voorts wordt bepaald: „De contractanten houden ter beschikking van de Commissie en door haar gemachtigde personen en verstrekken hun zonodig de gegevens en documenten aan de hand waarvan zij kunnen beoordelen of aan de verplichtingen [om de resultaten] aan te wenden of te commercialiseren ... is voldaan" (artikel 17, lid 6, van bijlage II).

5.14. Tot zover de regelgeving. Tot dusver moet de intentieverklaring van de contractant echter niet worden gericht aan directoraat XIII-C dat belast is met de aanwending van de resultaten, maar alleen aan de diensten die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de programma's. Dat brengt een risico met zich mee, althans wat de diensten van DG XII betreft. Aangezien deze diensten geen bijzondere verantwoordelijkheid dragen voor de aanwending van de resultaten zijn zij niet werkelijk gemotiveerd om de activiteiten van de contractanten terzake te controleren en toezicht te houden op de ontvangst van de intentieverklaringen. Dit gebrek aan motivering is waarschijnlijk een van de oorzaken van het feit dat de contractanten hun verplichting om een intentieverklaring in te dienen slechts in geringe mate nakomen.

5.15. Overigens stelt directoraat XIII-C pogingen in het werk om dit risico weg te nemen. Men beoogt enige tijd voor het aflopen van hun contract systematisch contact met de contractanten op te nemen, teneinde hen bewust te maken van de door de dienst geboden mogelijkheden. Bovendien is een recente interne circulaire van DG XII (20 februari 1990) aan de medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de wetenschappelijke afdelingen opdracht gegeven alle eindverslagen en intentieverklaringen aan directoraat XIII-C bekend te maken. Directoraat XIII-C zou tevens op de hoogte moeten worden gesteld van alle bijeenkomsten van contractanten die in het kader van de door DG XII beheerde programma's plaatsvinden, en zou daaraan ambtshalve moeten kunnen deelnemen. Dat is geenszins het geval.

Programma's met een grote deelneming van het bedrijfsleven en traditionele programma's

5.16. In het kader van het Esprit-programma [1] en de andere onderzoekprogramma's van DG XIII leidt de in paragraaf 2.28 reeds vermelde grote deelneming van het bedrijfsleven tot een door de contractanten verrichte gebruiksbevordering in het verlengde van de onderzoekactie, in samenhang met een zorgvuldig toezicht door DG XIII (diensten te Brussel). Het is dan ook niet verrassend dat directoraat XIII-C niet of nauwelijks bij de exploitatie van deze programma's betrokken is geweest.

5.17. Sommige programma's van DG XII, bijvoorbeeld de programma's Brite [2], Brite-Euram [3], Eclair [4] en de herziene versie van het biotechnologie-programma [5], vertonen gelijkenis met Esprit, met name wat betreft de grote deelneming van het bedrijfsleven aan de projecten, met inbegrip van KMO's. DG XII heeft bij de exploitatie van deze programma's echter een minder actieve rol gespeeld dan DG XIII (Brussel) bij zijn programma's. Ofschoon de Brite-en biotechnologie-programma's reeds zo lang ten uitvoer worden gelegd dat inmiddels een groot deel van hun exploiteerbare resultaten is verkregen, toont directoraat XIII-C pas sinds kort belangstelling voor deze programma's.

---

(1) Voor Esprit II: Beschikking (88/279/EEG) van de Raad van 11 april 1988 inzake het Europees Strategisch Programma voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van informatietechnologie (PB nr. L 118 van 6. 5. 1988, blz. 32).

(2) Besluit 85/196/EEG van de Raad van 12 maart 1985 inzake een meerjarenprogramma van de Europese Economische Gemeenschap voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van fundamenteel technologisch onderzoek en de toepassing van nieuwe technologieën (1985-1988) (PB nr. L 83 van 25. 3. 1985, blz. 8), gewijzigd bij besluit 88/108/EEG (PB nr. L 59 van 4. 3. 1988, blz. 23).

(3) Beschikking 89/237/EEG van de Raad van 14 maart 1989 tot vaststelling van een specifiek programma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op het gebied van industriële fabricagetechnologieën en toepassingen van geavanceerde materialen (1989-1992) (PB nr. L 98 van 11. 4. 1989, blz. 18).

(4) Beschikking 89/160/EEG van de Raad van 23 februari 1989 betreffende een eerste meerjarenprogramma voor op biotechnologie gebaseerd onderzoek en technologische ontwikkeling op agro-industrieel gebied (1988-1993) (PB nr. L 60 van 3. 3. 1989, blz. 48).

(5) Besluit 88/420/EEG van de Raad van 29 juni 1989 tot herziening van het meerjarenactieprogramma voor onderzoek van de Europese Economische Gemeenschap op het gebied van de biotechnologie (1985-1989) (PB nr. L 206 van 30. 7. 1988, blz. 38).

5.18. Met betrekking tot de traditionele programma's van DG XII, die voornamelijk door beroepsonderzoekers worden uitgevoerd en waarin het aandeel van het bedrijfsleven en de universiteiten geringer is, zijn er geen serieuze waarborgen dat de resultaten stelselmatig zullen worden geëxploiteerd en aangewend als te dien einde geen krachtige bijstand wordt verleend. Directoraat XIII-C beschikt op dat punt dus over een ruim werkterrein dat nog zeer onvoldoende verkend is.

Slotopmerking

5.19. Tot slot kan worden opgemerkt dat de gebruiksbevordering, op een wijze en met een nadruk die per programma varieert, ter hand wordt genomen door vier instanties: directoraat XIII-C, de contractanten, DG XII en de te Brussel gevestigde diensten van DG XIII. Alleen het GCO staat hier vooralsnog buiten. De enige activiteit bij de dienst gebruiksbevordering die strikt gecentraliseerd is, betreft de aanvraag en het beheer van communautaire octrooien, ter zake waarvan alleen de dienst octrooien van afdeling XIII-C.1 bevoegd is.

Invloed van het kaderprogramma

Tweeledigheid van de exploitatie van de resultaten in het kaderprogramma

5.20. Het kaderprogramma voor de onderzoekwerkzaamheden gedurende het tijdvak 1987-1991 (1) bevat een tweeledigheid bij het exploiteren van de resultaten. Enerzijds wordt er namelijk een speciaal bedrag toegewezen voor de verspreiding (2) en toepassing van de resultaten (rubriek 8.4 van bijlage I), dat geleid heeft tot het ontstaan van begrotingslijn B7388 en specifieke activiteiten ten behoeve van de exploitatie van de resultaten. Anderzijds wordt er gesproken van de „verspreiding van kennis", die in het kader van de specifieke programma's moet plaatsvinden (artikel 2, lid 3). Uit deze bepaling wordt niet duidelijk of daarmee ook de gebruiksbevordering wordt beoogd, al doet het — wellicht betwistbare — communautaire woordgebruik dat wel vermoeden: in hoofdstuk II van het Euratom-Verdrag wordt onder de titel „verspreiding van kennis" ingegaan op de gebruiksbevordering door middel van licentieovereenkomsten en de overdracht van know-how. Indien wordt gesteld dat de exploitatie kan worden bepaald in het kader van de programma's, houdt dat in dat de met het beheer van deze programma's belaste diensten — DG XII, DG XIII en het GCO — zelf exploitatieactiviteiten kunnen ontplooien, naast de diensten die speciaal voor dit doel in het leven zijn geroepen. In het nieuwe kaderprogramma voor 1990 — 1994 (3) is deze tweeledigheid blijven bestaan, evenals de onduidelijkheid omtrent de bevoegdheden (15de overweging en artikel 4), al wordt er wel een nog te nemen besluit van de Raad in aangekondigd dat deze onduidelijkheid hopelijk zal wegnemen.

Loskoppeling van de demonstratieactiviteiten

5.21. Op enkele technologische gebieden (niet-nucleaire energiebronnen, milieu) verleent de Gemeenschap financiële steun voor de verwezenlijking van proefprojecten, dat wil zeggen vernieuwende deelprojecten die in het algemeen door een fabrikant of gebruiker zullen worden geëxploiteerd en bovendien in beperkte mate verspreid worden onder andere gebruikers. Dit zijn de zogeheten „demonstratieactiviteiten".

5.22. Anders dan in het eerste kaderprogramma van toepassing op het tijdvak 1984 — 1987 (4) zijn in het tweede kaderprogramma (1), dat de periode 1987 — 1991 bestrijkt, geen demonstratieactiviteiten opgenomen. Tot deze loskoppeling van onderzoek en demonstratie werd besloten ondanks het feit dat in de Europese Akte van februari 1986 juist is bepaald dat het kaderprogramma betrekking heeft op alle activiteiten ten aanzien van onderzoek, technologische ontwikkeling en demonstratie (artikel 24, houdende invoering van het nieuwe artikel (EEG) 130 I). In de begroting over 1990 wordt er echter bij voorbaat van uitgegaan dat bepaalde demonstratieprojecten deel zullen uitmaken van het kaderprogramma 1990-1994 (5). In dit inmiddels goedgekeurde programma (3) wordt evenwel nog steeds geen melding van demonstratieactiviteiten gemaakt. Een en ander getuigt niet van samenhang.

(1) Besluit (87/516/Euratom, EEG) van de Raad van 28 september 1987 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1987-1991) (PB nr. L 302 van 24. 10. 1987, blz. 1).

(2) In de Franse versie van de tekst is sprake van „dissémination", een gemakkelijke en onjuiste vertaling onder invloed van het Engels.

(3) Besluit (90/221/Euratom, EEG) van de Raad van 23 april 1990 betreffende het kaderprogramma van communautaire werkzaamheden op het gebied van onderzoek en technologische ontwikkeling (1990-1994) (PB nr. L 117 van 8. 5. 1990, blz. 28).

(4) Resolutie van de Raad van 25 juli 1983 inzake kaderprogramma's voor communautaire activiteiten op het gebied van onderzoek, ontwikkeling en demonstratie, alsmede inzake een eerste kaderprogramma 1984-1987 (PB nr. C 208 van 4. 8. 1983, blz. 1).

(5) Post B 7391 — Opgemerkt zij tevens dat op grond van post B 7388 de demonstratieprojecten in de werkingssfeer van het Value-programma zijn opgenomen, hetgeen in strijd is met de officiële tekst van dit programma.

Beperkte organisatorische verbindingen tussen de diensten

5.23. In het algemeen worden de werkzaamheden van de drie diensten van directoraat XIII-C parallel verricht, waarbij elke dienst zich tot zijn eigen terrein beperkt zonder dat er sprake is van een hiërarchische opbouw. Toch bestaan er enkele minimale functionele betrekkingen. De voornaamste is ongetwijfeld de eis dat elk besluit tot publikatie van afdeling XIII-C-3 moet worden goedgekeurd door de dienst octrooien, teneinde te voorkomen dat een uitvinding die eventueel geëxploiteerd kan worden voortijdig algemeen toegankelijk wordt voor het publiek en om de dienst octrooien voldoende tijd te geven om een octrooi voor de uitvinding aan te vragen.

5.24. Voorts verrichten de diensten gebruiksbevordering en octrooien jaarlijks een controle op hun bestand van lopende dossiers. Bij deze controle zijn beide diensten wederzijds betrokken. Wanneer de dienst octrooien overweegt octrooi aan te vragen wordt de dienst gebruiksbevordering daarvan op de hoogte gesteld. Tot de factoren die bijdragen tot het uiteindelijke besluit behoort dikwijls het resultaat van een eenvoudig marktonderzoek dat op verzoek van de dienst octrooien door de dienst gebruiksbevordering wordt verricht. Omgekeerd komt het voor dat de dienst gebruiksbevordering, indien deze beoogt een niet-beschermde uitvinding te exploiteren, de dienst octrooien om raad vraagt ten aanzien van het belang van een registratie van de uitvinding.

5.25. In aanmerking genomen dat elke dienst andere taken verricht in aansluiting op verschillende doeleinden, is het naar het oordeel van de Kamer onnodig het huidige systeem te vervangen door een uitgebreid systeem van centrale planning met een volledige hiërarchische opbouw. Het lijkt haar echter wel zinvol de volgende verbeteringen aan te brengen in de huidige organisatie.

Gemeenschappelijke informatiebronnen

5.26. De drie diensten baseren hun werkzaamheden op dezelfde fundamentele bronnen van informatie, namelijk de resultaten van onderzoek. Het verdient daarom aanbeveling dat ook de hantering en opslag van deze informatie gemeenschappelijk plaatsvindt. Dat is thans niet het geval. De dienst publikaties maakt als enige gebruik van een aanvullende informatiebron, namelijk de publikatie-aanvragen van de producerende diensten. Indien er inderdaad een studiedienst in het leven wordt geroepen, moet ook deze door de drie andere diensten gemeenschappelijk worden gebruikt.

5.27. De op het onderzoek betrekking hebbende eindverslagen worden weliswaar samen met de bijbehorende onderzoekcontracten gearchiveerd, maar er bestaat geen verband tussen de registratie van de contracten, de dossiers betreffende de gebruiksbevordering en de door de dienst octrooien bijgehouden dossiers betreffende de uitvindingen. Alle afgeleide dossiers dienen gemakkelijk te kunnen worden gerelateerd aan het oorspronkelijke dossier dat uit het onderzoekcontract (of voor wat betreft het GCO het onderzoekproject) is voortgekomen.

5.28. Het is evenmin werkelijk bevredigend dat enerzijds wordt nagegaan of uitvindingen voor een octrooi in aanmerking komen en anderzijds of uitvindingen qua gebruik kunnen worden bevorderd. Een octrooi is in wezen slechts een eerste stap op weg naar een eventuele gebruiksbevordering. Overigens gaat de gebruiksbevordering zelf gepaard met een reeks zeer uiteenlopende acties: marktonderzoek, technisch onderzoek, financiële constructies. Het verdient waarschijnlijk de voorkeur de keuze van de te voeren acties van meet af aan te baseren op één globale visie, waarbij daarna zo nodig stapsgewijs in elke dienst moet worden beoordeeld in welke volgorde en op welke wijze de acties moeten worden gevoerd.

Contact tussen diensten op grond van verwante werkzaamheden

5.29. Het laat zich moeilijk rechtvaardigen dat de dienst octrooien administratief losgemaakt is van de dienst gebruiksbevordering, terwijl zij wederzijds van elkaar afhankelijk zijn, en vervolgens gekoppeld is aan de dienst innovatie en technologieoverdracht, waarmee thans vrijwel geen betrekkingen worden onderhouden.

5.30. De dienst gebruiksbevordering is nog steeds de stuwende kracht achter de acties terwijl de andere diensten een zelfstandige maar meer passieve rol spelen of een ondersteunende taak vervullen bij de gebruiksbevordering. Met deze opmerking dient rekening te worden gehouden bij het bepalen van de plaats van de eerder genoemde gemeenschappelijke diensten in het organisatieschema.

Scheiding van bevoegdheden en middelen

Opdeling van de publikatiekredieten tussen verscheidene diensten

Producerende DG's en Secretariaat-generaal

5.31. De kredieten voor publikaties van wetenschappelijke en technische aard worden verdeeld tussen een gewoon programma, waarbij ze ter beschikking blijven van de verschillende producerende diensten, en een prioritair programma, waarbij een centralisatie van de middelen plaatsvindt.

5.32. Deze verdeling van de kredieten geschiedt echter niet via de begroting, maar vindt op zuiver administratieve wijze plaats, aangezien slechts een gering deel van de beschikbare gelden op de voor publikatiedoeleinden bestemde begrotingslijnen in het kader van het jaarlijks door de Commissie goedgekeurde publikatieprogramma voor het prioritaire programma wordt gebruikt. In 1989

moest DG XII uit eigen middelen 100 000 ECU bijdragen aan het prioritaire programma en DG XIII 250 000 ECU (1). Om te voorkomen dat deze bijdragen niet in de boekhouding verschijnen, dienen de uitgaven ten laste van elke voor dit doel gebruikte begrotingslijn overeen te komen met de in de begroting vastgestelde bestemming. Dat is echter geenszins het geval. Al deze middelen worden door de Commissie gebruikt om naar eigen inzicht documenten te publiceren die naar haar oordeel in politiek opzicht prioriteit verdienen, ongeacht of deze overeenkomen met het doel van de gebruikte begrotingslijn, terwijl zij formeel de bevoegdheden van de afzonderlijke ordonnateurs in stand houdt terzake van publikaties die dikwijls geen verband houden met hun deskundigheid. Zo komt het dat in 1988 en 1989 ten laste van artikel B 753, dat bedoeld is voor de exploitatie van onderzoek, documenten zijn gepubliceerd die betrekking hadden op „audiovisuele middelen op de Europese eenheidsmarkt", het „vrije verkeer van personen", de „Europese markt zonder grenzen", het „gemeenschappelijk landbouwbeleid in de jaren negentig", de „Europese financiële markt" en een „handleiding voor de beroepsuitoefening in de optiek van de eenheidsmarkt". Het verbaast de Kamer dat dit beheer, dat in strijd is met het beginsel van de specificiteit van de begroting (artikel 202 van het EEG-Verdrag en artikel 26, lid 1, van het Financieel Reglement) niet op bezwaren bij de financieel controleur is gestuit.

Producerende DG's en DG XIII-C

5.33. De onderzoekkredieten van de producerende diensten — GCO, DG XII, de te Brussel gevestigde diensten van DG XIII — mogen worden gebruikt voor de verspreiding van de resultaten van onderzoek, dus voor publikaties. Dat blijkt duidelijk uit het tweede kaderprogramma (zie paragraaf 5.20). Ook directoraat XIII-C kan echter met gebruikmaking van de kredieten op de begrotingslijnen B 7388 en B 753 uitgaven voor publikatiedoeleinden doen. In de toelichting op deze beide begrotingslijnen wordt dit uitdrukkelijk vermeld. Afdeling XIII-C-3 speelt dus niet alleen een rol bij de coördinatie en beoordeling van de voorstellen van de producerende diensten. Zij kan op eigen initiatief documenten publiceren, iets wat zij zelden doet. Zij kan deze ook samen met de producerende diensten financieren, een tamelijk gebruikelijke handelwijze waarbij haar bijdrage al naar gelang van de programma's en projecten varieert, maar in het algemeen tussen de 40 en 50 % ligt.

5.34. Zonder een drastische wijziging van de taken van afdeling XIII-C-3 kunnen de financiële bevoegdheden van deze afdeling nauwelijks worden gerechtvaardigd. De afdeling heeft een administratieve en logistieke rol: opneming van de publikaties in het programma van de Commissie, aanvraag om goedkeuring door de dienst octrooien, keuze van maatregelen ter ondersteuning van de publikatie, bevordering van de kwaliteit van de presentatie. De onderzoekdiensten bepalen de inhoud van de publikaties en daarin dient geen verandering te komen: alleen zij zijn ten aanzien van de behandelde onderwerpen ter zake kundig. Uiteraard dient een en ander niet te leiden tot een versnippering van de verantwoordelijkheid voor de publikatieactiviteiten tot op het niveau van elke dienst die met het beheer van een programma is belast: de Directoraten-generaal voor het onderzoek moeten op dit punt een centraal beleid en centrale normen vaststellen. Ook in de toekomst moet de verplichting bestaan de acties administratief via de dienst publikaties van directoraat XIII-C af te wikkelen, met name in verband met het verlenen van een voorafgaand visum voor elke relevante uitgave.

Producerende DG's en Publikatiebureau

5.35. De opmerkingen over afdeling XIII-C-3, die uitsluitend een logistieke taak heeft, zijn a fortiori van toepassing op het Publikatiebureau, dat belast is met de technische verzorging van de communautaire publikaties, maar geen bevoegdheid heeft ten aanzien van het publikatiebeleid. Doch ook hier hebben de geldende voorschriften tot gevolg dat de normale, dagelijkse beheersbesluiten van een louter logistiek orgaan een niet te verwaarlozen invloed hebben op de verdeling van de voor publikaties bestemde begrotingsmiddelen onder de diensten. Het Publikatiebureau brengt zijn externe uitgaven, die betrekking hebben op taken die aan drukkers en dienstverlenende instanties opgedragen zijn, in rekening bij de instellingen, die deze ten laste van hun eigen publikatiekredieten moeten financieren. De interne uitgaven worden echter ten laste van de begroting van het Publikatiebureau zelf gebracht en slechts op grond van hun herkomst over de instellingen verdeeld, dank zij de analytische boekhouding van het Bureau. Dit systeem heeft een uitholling van de verantwoordelijkheden ten aanzien van het begrotingsbeheer tot gevolg.

5.36. In de eerste plaats vindt de verdeling van de kredieten van het Publikatiebureau over de instellingen niet plaats in het kader van de begrotingsprocedure (ook al wordt de verdeling in de begroting overgenomen), maar op basis van ramingen die het Bureau zelf verricht aan de hand van gegevens uit eerdere begrotingsjaren. Deze verdeling heeft dus slechts een indicatieve waarde en geen beleidswaarde.

5.37. In de tweede plaats wordt de scheidslijn tussen externe uitgaven (die in werkelijkheid aan de instellingen in rekening worden gebracht) en interne uitgaven (die niet aan de instellingen in rekening worden gebracht, maar alleen voor analytische doeleinden over hen worden verdeeld) deels bepaald door van dag tot dag genomen besluiten van het Publikatiebureau ten aanzien van het beheer, die op zich niets uitstaande hebben met het communautaire publikatiebeleid.

(1) Publikatieprogramma van de Commissie voor 1989. Document SEC(88) 1929 van 12 december 1988.

5.38. In de derde plaats wordt deze uitsplitsing van de kredieten en uitgaven van het Publikatiebureau globaal op één begrotingslijn per instelling overgenomen, terwijl de publikatiekredieten van de Commissie over een vrij groot aantal begrotingsrubrieken zijn verdeeld. De met het beheer belaste diensten weten dus niet precies over welk bedrag aan kredieten zij elk afzonderlijk kunnen beschikken.

5.39. Om al deze redenen berooft dit systeem zowel de begrotingsautoriteit als de producerende diensten van een deel van hun verantwoordelijkheid voor het publikatiebeleid, terwijl de verdeling van de middelen enerzijds afhankelijk wordt gemaakt van gegevens uit het verleden en anderzijds van toevallige besluiten die door het Publikatiebureau ten aanzien van het beheer worden genomen. De Kamer wenst te beklemtonen dat zij hiermee geen kritiek op de beheerders van het Publikatiebureau levert, die slechts de thans geldende rechtsvoorschriften toepassen, waartoe zij verplicht zijn. Het zijn de rechtsvoorschriften zelf die de gesignaleerde bezwaren met zich brengen.

5.40. Er dient duidelijk te worden gewezen op het beginsel dat een dienst met een bepaalde verantwoordelijkheid over de daarmee verband houdende middelen moet kunnen beschikken. Het huidige systeem leidt tot een verbrokkeling van de financiële bevoegdheden ten aanzien van publikaties, met name die op wetenschappelijk gebied. Deze financiële bevoegdheden ten aanzien van wetenschappelijke publikaties dienen weer in handen te worden gelegd van de met het onderzoek belaste diensten. Indien het vigerende systeem zich in de door de Kamer aanbevolen richting zou ontwikkelen, dan zou zulks — hiervan is de Kamer zich bewust — een herziening van artikel 124 van het Financieel Reglement, de voornaamste grondslag van dit systeem, inhouden.

Kredieten van directoraat XIII-C en het GCO voor ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de diensten van de Commissie

5.41. Het Gemeenschappelijk centrum voor onderzoek heeft altijd de beschikking gehad over een begrotingslijn die bedoeld was ter financiering van ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de diensten van de Commissie. In de begrotingen over 1989 en 1990 betrof dit post B 7306. Het is de bedoeling dat deze activiteit, die in 1987 nog slechts 3 % van de uitgaven in beslag nam, in het kader van de reorganisatie van het GCO parallel aan de activiteiten voor rekening van derden wordt ontwikkeld, zodat het aandeel omstreeks 1991 14 % zal bedragen en later nog verder toeneemt [1].

5.42. Volgens de Commissie gaat het hierbij om een „vanzelfsprekende toepassing van het principe opdrachtgever-cliënt" [1]. Juister gezegd: een relatie op grond waarvan de leverancier beschikt over het bestedingsbudget van de cliënt. Bij het beheer van de kredieten voor ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de diensten gaat men namelijk als volgt te werk: de diensten van de Commissie dienen hun aanvraag bij het GCO in via een overkoepelend Comité, terwijl de besluitvormingsorganen van het GCO over de aanvragen beslissen. Het GCO voert dus het beheer en draagt tevens zorg voor de verdeling van de middelen. De begrotingsautoriteit heeft het paradoxale karakter van deze situatie waarschijnlijk onderkend, want in het kader van de begroting over 1988 wees zij zelf de kredieten voor ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de diensten aan op vijf verschillende begrotingslijnen, die elk op een gemeenschappelijk beleid betrekking hadden. In de begrotingen over 1989 en 1990 is zij echter weer teruggekeerd tot één algemene begrotingslijn. De Commissie verwacht dat de aanwending van de resultaten van het GCO deel zou kunnen uitmaken van de ondersteunende activiteiten [2]. De programma's van het GCO en de toelichting op de begroting vermelden dit echter niet. Daarom heeft directoraat XIII-C elk jaar met het GCO besprekingen moeten voeren om vast te stellen aan welke verrichtingen deze kredieten ten goede komen.

5.43. Deze situatie is niet bevredigend. Daar Directoraat XIII-C verantwoordelijk is voor de exploitatie en aanwending van het onderzoek, zou het logisch zijn dat het beschikt over alle voor dit doel uitgetrokken kredieten, zonder de mogelijkheid uit te sluiten dat juist dank zij deze kredieten bepaalde werkzaamheden aan het GCO worden opgedragen, aangezien het GCO in het kader van de thans plaatsvindende reorganisatie zijn commerciële werkzaamheden in opdracht van derden juist moet uitbreiden [1].

5.44. Helaas is dit niet toegestaan, aangezien de Commissie voor het GCO niet als derde geldt, hetgeen tot lastige blokkades leidt. Enerzijds krijgt het GCO een gegarandeerde hoeveelheid werk doordat de diensten van de Commissie door het mechanisme van de ondersteuningskredieten worden verplicht zich tot het GCO te wenden. Anderzijds wordt het GCO benadeeld door het verbod om de communautaire diensten voor de verrichte werkzaamheden te laten betalen, terwijl er van om het even welke andere opdrachtgever wel betalingen kunnen worden verlangd. Vanuit het perspectief van de dienst gebruiksbevordering en de andere diensten van de Commissie is het niet duidelijk waarom het GCO voor hen geen partner als alle andere zou kunnen zijn. Dit verbod komt waarschijnlijk voort uit angst voor een verstoring van de normale concurrentieverhoudingen en de vrees dat de diensten van de Commissie geneigd zullen zijn de voorkeur te geven aan het GCO, ook indien de offerte van het Centrum economisch gezien niet de meest gunstige is. Niets verhindert echter dat de diensten van de Commissie worden verplicht ten opzichte van het GCO het gemene mededingingsrecht toe te passen door het Centrum tijdens de procedures voor het sluiten van contracten en het doen van

[1] Nieuwe perspectieven voor het Gemeenschappelijk centrum voor onderzoek. Document COM(87) 491 def./2 van 20 april 1988, paragraaf 232, blz. 13 (ondersteuning aan de andere diensten van de Commissie) en paragraaf 233, blz. 15-16 (dienstverlening aan derden).

[2] Document COM(87) 491 def./2, tabel 2, blz. 14.

aanbestedingen op gelijke voet te behandelen als externe inschrijvers.

5.45. De Kamer is daarom van oordeel dat er geleidelijk moet worden toegewerkt naar een systeem dat inhoudt:

a) dat de ondersteuningskredieten worden omgezet in kredieten die over de bestaande begrotingslijnen worden verdeeld en beheerd worden door de diensten die thans veelal door het GCO worden „onderhouden" (1); zoals de Kamer in haar laatste jaarverslag heeft erkend (paragraaf 9.25) (2) ziet zij wel in dat hiervoor aan het eind van deze ontwikkeling het Financieel Reglement enigszins gewijzigd dient te worden;

b) dat de activiteiten van het GCO voor rekening van derden en voor rekening van de diensten van de Commissie worden samengevoegd;

c) dat bij al deze activiteiten „buiten de programma's om" dezelfde concurrentievoorwaarden van toepassing zijn op het GCO als op externe onderzoekcentra.

Kredieten van directoraat XIII-C en EGKS-acties

5.46. Krachtens het Fusieverdrag van 8 april 1965 worden de operationele uitgaven van de EGKS in een afzonderlijke begroting opgenomen. Deel B (beleidskredieten) van de algemene begroting heeft alleen betrekking op de EEG en Euratom. Het is dus niet terecht dat in de jaarlijkse toelichting op artikel B 753 behalve naar de oprichtingsverdragen van deze beide Gemeenschappen ook naar dat van de EGKS wordt verwezen.

5.47. Omgekeerd valt het te betreuren dat er onnodige beperkingen aan het Value-programma zijn gesteld doordat alleen het EEG-Verdrag als wettelijke grondslag wordt gebruikt, terwijl in het kaderprogramma, waarvan Value deel uitmaakt, terecht naar zowel de EEG als Euratom wordt verwezen en directoraat XIII-C, dat het beheer voert over de met het Value-programma verband houdende kredieten (post B 7388), op grond van artikel B 753 zijn werkzaamheden altijd in het kader van deze beide Gemeenschappen heeft verricht.

5.48. Uitgaande van het Fusieverdrag is het volstrekt normaal dat het directoraat dat bevoegd is ten aanzien van de exploitatie van de resultaten van onderzoek zijn werkzaamheden ten behoeve van de drie Gemeenschappen verricht, met inbegrip van de EGKS. Directoraat XIII-C beheert echter geen enkel EGKS-krediet. In de praktijk bestaat er op twee punten een overlapping tussen de operationele begroting van de EGKS en de algemene begroting van de Gemeenschappen. Ten eerste worden sommige werkzaamheden die normaliter onder het EGKS-Verdrag vallen verricht door directoraat XIII-C en door dit directoraat gefinancierd ten laste van de kredieten van artikel B 753. 22 % van de dossiers inzake de gebruiksbevordering heeft inhoudelijk betrekking op de EGKS.

5.49. In de tweede plaats vallen de wetenschappelijke en technische publikaties van de EGKS, die ten laste van haar operationele begroting worden gefinancierd, evenals de andere wetenschappelijke publikaties van de Commissie onder de bevoegdheden van directoraat XIII-C op het vlak van programmering en goedkeuring. Sommige van deze publikaties worden door bemiddeling van het Publikatiebureau verkocht, dat de ontvangsten terugbetaalt aan Directoraat-generaal XIII, hetgeen de kans reëel maakt dat deze ontvangsten opnieuw uit hoofde van artikel B 753 worden aangewend, dat wil zeggen in het kader van de algemene begroting, ook al zijn ze voortgekomen uit de operationele begroting van de EGKS.

5.50. De Kamer signaleert dit geringe aantal tekortkomingen niet zozeer om kritiek uit te oefenen op de handelwijze van de Commissie, als wel om haar in overweging te geven aan de begrotingsautoriteiten van de EGKS en de beide andere Gemeenschappen maatregelen voor te stellen die kunnen leiden tot een volledige doorzichtigheid op begrotingsgebied en een duidelijke afbakening van de beide begrotingen.

Veelheid van verwante, maar afzonderlijk beheerde activiteiten

Inleiding

5.51. De Gemeenschap verricht een groot aantal afzonderlijke activiteiten die gericht zijn op de technologieoverdracht. Daarvan is de exploitatie van de resultaten van onderzoek er slechts één. Men zou zich kunnen afvragen of (een deel van) deze activiteiten niet strakker gecoördineerd zouden moeten worden of zelfs binnen één en dezelfde structuur onder gemeenschappelijke leiding dienen te worden geïntegreerd, gezien het feit dat zij in wezen

(1) Deze oplossing heeft nog een ander voordeel: zij zou een rechtvaardiging zijn voor het bestaande gebruik om de vergoeding voor de technische bijstand van het GCO opnieuw aan te wenden op de begrotingslijnen inzake gebruiksbevordering die door directoraat XIII-C worden beheerd. Dit gebruik is in overeenstemming met een goed financieel beheer, maar komt op het punt van de wettigheid in conflict met het beginsel dat alleen de begrotingslijn waarop de oorspronkelijke uitgave is aangewezen voor de nieuwe aanwending kan worden gebruikt (artikel 27, lid 2, van het Financieel Reglement). Momenteel worden de uitgaven ten laste gebracht van de ondersteuningskredieten van het GCO. In het door de Kamer gewenste systeem zouden zij ten laste komen van de voor de gebruiksbevordering bestemde kredieten van directoraat XIII-C.

(2) PB nr. C 313 van 12. 12. 1990, blz. 164.

identiek of aan elkaar verwant zijn en in elk geval hetzelfde einddoel — innovatie — gemeen hebben.

De demonstratieprojecten van DG XI en XVII

5.52. Bij DG XI (milieu) en DG XVII (energie) is de overeenkomst tussen exploitatie- en demonstratieprojecten zeer groot. Als voorbeeld mogen twee soortgelijke, concurrerende projecten dienen om met behulp van zonne-energie fruit te drogen. Het ene wordt als demonstratieproject gefinancierd door DG XVII, het andere (dossier V295) [1] door directoraat XIII-C. Natuurlijk is er wel sprake van bepaalde verschillen. De demonstratieprojecten zijn sectorieel van aard en komen niet systematisch voort uit de resultaten van onderzoek. Dat neemt niet weg dat circa 20 % van de demonstratieprojecten op energiegebied daar wel verband mee houdt er er een vrij actieve samenwerking bestaat tussen DG XI en het GCO.

Het Sprint-programma

5.53. Het Sprint-programma (1989-1993) [2] is een „strategisch programma ten behoeve van innovatie en technologieoverdracht". De „strategische" aard van Sprint betekent dat de kwestie van de technologieoverdracht in dit programma op een globaler niveau wordt aangepakt dan in het Value-programma. Het is niet in de eerste plaats bedoeld om bijzondere activiteiten te verwezenlijken, maar om omstandigheden in het leven te roepen die de technologieoverdracht in algemene zin bevorderen, met name door het vormen, op transnationale basis, van wederzijdse informatienetwerken en samenwerkingsverbanden tussen instanties die zich uit enigerlei hoofde bezighouden met de technologieoverdracht. Dit verklaart waarom de gevoerde acties niet gebaseerd zijn op speciale resultaten van onderzoek. Toch zou een nauwere samenwerking tussen de diensten zijn gerechtvaardigd, gezien de overeenkomstige einddoelen en de noodzakelijke ontwikkeling van de met de exploitatie van het onderzoek belaste diensten in de richting van een meer strategische aanpak. Ofschoon alle betrokken diensten deel uitmaken van directoraat XIII-C, is de samenwerking momenteel nog zeer beperkt.

Innovatie en de verschillende terreinen van gemeenschappelijk beleid

5.54. Een vrij groot aantal uiteenlopende acties en programma's is begrotingstechnisch gekoppeld aan verschillende terreinen van gemeenschappelijk beleid, maar zijn alle gericht op innovatie en technologieoverdracht, soms op basis van communautair onderzoek. De uitwisseling van ervaringen op wetenschappelijk en onderzoekgebied vindt plaats in het kader van het onderzoekprogramma Science (stimulering van de doeltreffendheid van het Europese wetenschappelijk en technisch potentieel) [3]. Post B 7397 op de begroting over 1990 is bedoeld voor de financiering van ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van het gemeenschappelijke beleid op andere gebieden dan onderzoek, met het oog op een verbetering van de infrastructuur en het wetenschappelijk en technologisch potentieel. Het „actieplan betreffende de informatietechnologieën" maakt deel uit van het industriebeleid (post B 7706). De stimulerende maatregelen ten behoeve van kleine en middelgrote ondernemingen (post B 7770 van de begroting), in het kader van hetzelfde beleid, omvatten acties ter bevordering van de samenwerking tussen ondernemingen en proefprojecten ter verbetering van het concurrentievermogen. Het opleidingsbeleid draagt bij tot de verspreiding van technologische kennis door middel van de programma's Comett [4] en Eurotecnet [5]. In het kader van het regionale beleid worden bedrijfsinnovatiecentra in het leven geroepen die op regionale basis bijstand aan ondernemingen verlenen (artikel B 543 van de algemene begroting) [6]. Binnen het EFRO heeft de Commissie in november 1989 haar goedkeuring gehecht aan het Stride-programma, waarvoor een bedrag van 400 Mio ECU is uitgetrokken en dat bedoeld is om de regionale mogelijkheden op het punt van onderzoek en ontwikkeling te vergroten.

5.55. Al deze activiteiten nemen aanzienlijke financiële middelen in beslag, vergeleken met het Value-programma. Op de begroting over 1989 was voor deze acties een bedrag van ruim 87 Mio ECU aangewezen, en op de begroting over 1990 ruim 109 Mio ECU. Voor het Value-programma daarentegen was in 1989 slechts 5,35 Mio ECU beschik-

---

(1) Op zonneënergie werkend droogtoestel voor vers fruit.

(2) Beschikking 89/286/EEG van de Raad van 17 april 1989 betreffende de tenuitvoerlegging op communautair niveau van de hoofdfase van het strategische programma voor innovatie en overdracht van technologie (1989-1993) (PB nr. L 112 van 25. 4. 1989, blz. 12).

(3) Beschikking 88/419/EEG van de Raad van 29 juni 1988 inzake een plan ter stimulering van de internationale samenwerking en uitwisseling ten behoeve van de Europese onderzoekers (1988-1992) (PB nr. L 206 van 30. 7. 1988, blz. 34).

(4) Besluit 86/365/EEG van de Raad van 24 juli 1986 tot aanneming van het programma betreffende samenwerking tussen universiteit en onderneming inzake opleiding op het gebied van de technologie (PB nr. L 222 van 8. 8. 1986, blz. 17) en Besluit 89/27/EEG van de Raad van 16 december 1988 tot aanneming van de tweede fase van het programma betreffende samenwerking tussen universiteit en onderneming inzake opleiding op het gebied van de technologie (1990-1994) (PB nr. L 13 van 17. 1. 1989, blz. 28).

(5) Resolutie van de Raad van 2 juni 1983 betreffende maatregelen inzake de beroepsopleiding op het gebied van de nieuwe informatietechnologieën (PB nr. C 166 van 25. 6. 1983, blz. 1) en voorstel voor een beschikking van de Raad betreffende de goedkeuring van een actieprogramma van de Gemeenschap op het gebied van de beroepsopleiding en de technologische verandering (Eurotecnet II), door de Commissie ingediend op 27 juli 1989 (Doc. COM(89) 355 def. en PB nr. C 242 van 22. 9. 1989, blz. 7).

(6) Besluit 83/624/EEG van de Raad van 25 november 1983 betreffende een programma voor de transnationale ontwikkeling van een infrastructuur met het oog op de bevordering van innovatie en overdracht van technologie (1983-1985) (PB nr. L 353 van 15. 12. 1983, blz. 15) en gewijzigd voorstel voor een besluit van de Raad, door de Commissie ingediend op 7 juli 1988, betreffende een communautaire actie tot oprichting en ontwikkeling van bedrijfsinnovatiecentra en een netwerk daarvan (PB nr. C 214 van 16. 8. 1988, blz. 65).

baar, met inbegrip van de voorzieningen van hoofdstuk 100, en in 1990 slechts 10,15 Mio ECU.

Conclusie

5.56. De opmerkelijke versnippering van de activiteiten ten behoeve van de exploitatie van de resultaten van onderzoek en de technologieoverdracht en van de daarvoor bestemde financiële middelen blijkt steeds weer een rationele oorzaak te hebben gehad. De bestaande programma's zijn uitgebreid met nieuwe programma's die betrekking hebben op nieuwe aspecten van de innovatie. De Commissie en de begrotingsautoriteit hebben er dikwijls de voorkeur aan gegeven de programma's te koppelen aan het meest verwante gemeenschappelijke beleid in plaats van een gemeenschappelijke structuur voor de innovatieactiviteiten in het leven te roepen. Dat doet echter niets af aan het feit dat de gebrekkige integratie van de activiteiten en middelen op de keper beschouwd geenszins bevredigend is.

Beginsel van de eenheid van functies tussen beheerder en ordonnateur

5.57. De bevoegdheden ten aanzien van een bepaald werkterrein moeten gepaard gaan met de bevoegdheid om over de daarmee verband houdende begrotingsmiddelen te beschikken. Het is onlogisch de ene dienst verantwoordelijk te maken voor het beheer van een actieprogramma en een andere dienst de bevoegdheid tot het doen van uitgaven te verlenen. In de paragrafen 5.31 — 5.50 is een aantal van dit soort gescheiden bevoegdheden vermeld. Voordat tot een nieuwe indeling van de werkzaamheden wordt overgegaan, moet eerst een nieuwe indeling van de kredieten plaatsvinden.

Synergetisch effect van geïntegreerde werkzaamheden

5.58. Een verder doorgevoerde integratie van de activiteiten op het gebied van de technologieoverdracht, waaronder ook de exploitatie van de resultaten van onderzoek, heeft een synergetisch effect waardoor de geïntegreerde werkzaamheden als geheel aanmerkelijk doeltreffender worden dan het totaal van de afzonderlijk beheerde activiteiten. Men zou daarom kunnen trachten een speciaal op de technologische innovatie gerichte structuur in het leven te roepen.

6. AANBEVELINGEN EN OVERWEGINGEN VOOR DE TOEKOMST

Doorzichtigheid en correctheid van de begroting

6.1. Met betrekking tot de exploitatie van de resultaten van onderzoek is er sprake van een zekere mate van ondoorzichtigheid en zelfs van enkele onregelmatigheden op financieel en begrotingsgebied; het is raadzaam dat daaraan een einde wordt gemaakt.

6.2. De Commissie dient allereerst pogingen in het werk te stellen om met gebruikmaking van althans een minimum aan analytische boekhoudmethoden te bepalen wat de kosten van de door haar verrichte werkzaamheden zijn (paragraaf 3.56) en de positieve uitwerking van haar acties na te gaan door middel van een evaluatiebeleid, met name ten aanzien van de publikaties (paragraaf 3.55), en het opstellen van cijfermateriaal, dit vooral met betrekking tot de gebruiksbevordering (paragraaf 3.54).

6.3. De Commissie dient besluiten te nemen of aan de begrotingsautoriteit voorstellen te doen die een eind kunnen maken aan de overlapping tussen de operationele begroting van de EGKS en de algemene begroting (paragrafen 5.46 — 5.50) en bij de tenuitvoerlegging van haar prioritaire publikatieprogramma gebruik te maken van middelen die geen inbreuk maken op de wettigheid van de begroting (paragraaf 5.32).

6.4. Tot slot dient de Commissie krachtiger op te treden bij de bescherming van haar intellectuele en financiële rechten (paragrafen 3.28 — 3.31) en moet zij erop toezien dat juridische bepalingen ter voorkoming van geschillen en processen zorgvuldig worden vastgelegd, met name in de door haar gesloten contracten (paragrafen 3.24 — 3.27).

Betere toewijzing van middelen

6.5. De Kamer staat met betrekking tot de personele en financiële middelen voor onderzoek en exploitatie een verdeling voor waarbij de exploitatie meer wordt begunstigd (hoofdstuk 4). De huidige verdeling heeft namelijk tot gevolg dat een belangrijk deel van de resultaten van onderzoek niet wordt geëxploiteerd (paragrafen 4.11 — 4.20).

6.6. Met betrekking tot de exploitatie van de resultaten van onderzoek is het dringend geboden dat een groter deel van de middelen ten goede komt aan de werkzaamheden onder contract, aangezien de eigen werkzaamheden elk jaar een steeds geringere bijdrage leveren aan de resultaten van het communautaire onderzoek als geheel (paragrafen 4.18 en 5.18).

Exploitatie van de resultaten: laatste stadium van het onderzoek of een afzonderlijke activiteit?

6.7. De exploitatie van de resultaten van onderzoek, en met name de commercialisering daarvan, dient in het

algemeen te worden gezien als een andere activiteit dan het verrichten van onderzoek en vereist kwalificaties en een mentaliteit waarover onderzoekers in het algemeen niet beschikken. Onderzoekers hebben tot taak onze kennis te vergroten. Voor de bevordering van het gebruik zijn echter mensen met ondernemingszin nodig. Als niet-specialisten zijn zij gespecialiseerd in het bijeenbrengen van alle specialisten die voor het welslagen van een gegeven project nodig zijn — onderzoekers, marketing-mensen, juristen, financiers, ondernemers — en weten zij hen tot samenwerking te bewegen. De gebruiksbevordering neemt een middenpositie in tussen bedrijfsleven en onderzoek en maakt deel uit van het een noch het ander.

6.8. Dit principiële standpunt vergt een zekere nuancering op grond van drie beperkingen. In de eerste plaats moet de publikatie van de resultaten van onderzoek worden gekoppeld aan het onderzoek zelf en niet aan de andere exploitatie-activiteiten. De verspreiding van de resultaten is een logisch uitvloeisel van het onderzoek (paragraaf 5.34). De onderzoekdiensten moeten dus weer over volledige financiële bevoegdheden op publikatiegebied kunnen beschikken (paragraaf 5.40); thans delen zij deze met het Publikatiebureau (paragraaf 5.39) en vooral met afdeling XIII-C-3 (paragraaf 5.34). De administratieve rol van deze afdeling moet in dit verband echter in stand worden gehouden en zelfs versterkt (paragraaf 5.34), teneinde de programmering en algemene coördinatie van de wetenschappelijke publikaties te waarborgen en met name de uitgave van niet-gemelde publikaties tegen te gaan (paragraaf 5.7). Dit herstel van de volledige bevoegdheid van de onderzoekdiensten ten aanzien van de publikaties moet hunnerzijds gepaard gaan met pogingen om een dynamischer beleid te gaan voeren en op centraal niveau rationeler te werk te gaan (paragraaf 3.5).

6.9. De tweede beperking betreft de onderzoekprogramma's die overwegend door deelneming van het bedrijfsleven tot stand komen. De geslaagde aanwending van de resultaten van Esprit en soortgelijke programma's toont aan dat het op gebieden die nauw verwant zijn aan concrete industriële toepassingen van groot belang is, al in het stadium van de programmering zoveel mogelijk ondernemingen in te schakelen die baat zouden kunnen hebben bij de technologische vooruitgang waartoe het onderzoek aanleiding geeft. Dat is in het algemeen de beste waarborg dat de resultaten uiteindelijk een commerciële toepassing krijgen, iets wat vooral voor de kleine en middelgrote ondernemingen geldt (paragrafen 2.28 en 2.29). Deze aanpak, waarbij de industrie de gebruiksbevordering ter hand neemt, is bovendien voor het bedrijfsleven onmiskenbaar van pedagogische waarde. Een zelfstandige gebruiksbevordering zal echter noodzakelijk blijven zolang sommige grote ondernemingen nog geneigd zijn gegevens die voor exploitatie in aanmerking komen voor zich te houden, teneinde hen te stimuleren deze houding te laten varen. „Deze zelfstandige aanpak zal zeker ook nuttig zijn voor de exploitatie van bijprodukten die door de deelnemende ondernemingen worden verwaarloosd, de zogenaamde „spin-offs".

6.10. De derde beperking heeft betrekking op het feit dat er een nauw verband moet bestaan tussen onderzoek en de exploitatie ervan, ook al gaat het om verschillende activiteiten. De onderzoekwerkzaamheden moeten qua opzet meer gericht zijn op de exploitatie en de aanwending van de resultaten (paragraaf 3.8), en er moet op worden toegezien dat er een verband tussen onderzoek en exploitatie blijft bestaan, met name door het verstrekken van alle nodige gegevens aan de diensten die met de exploitatie van de onderzoekresultaten belast zijn (paragrafen 3.6, 3.7, 5.14 en 5.15). Omgekeerd moeten de met de exploitatie en toepassing belaste diensten een beroep op de onderzoekdiensten kunnen doen en van hen zonder meer alle nodige medewerking krijgen, waarvoor eventueel een vergoeding kan worden betaald (paragrafen 3.44 — 3.48).

Moet de gebruiksbevordering winstgevend zijn of uit openbare middelen worden gefinancierd?

6.11. Waarom zou men geen winst maken wanneer dat mogelijk is? Er is geen enkele reden waarom het een commerciële onderneming niet toegestaan zou moeten worden haar begroting in evenwicht te brengen door onderzoekers of het bedrijfsleven tegen betaling diensten aan te bieden; dat zou zelfs moeten worden gestimuleerd. Overigens vormt de gebruiksbevordering in geen enkel door de Kamer bezocht land nog een monopolie.

6.12. Wel is het zo dat de gebruiksbevordering en de overdracht van technologie niet in alle gevallen winstgevend is, zodat deze activiteiten niet geheel aan het bedrijfsleven kunnen worden overgelaten. Slechts weinig ondernemingen zijn bereid om in bepaalde sectoren met een hoog risico de financiële verliezen te accepteren die met een eventuele mislukking gepaard gaan of om zeer lange tijd te wachten — tien, vijftien, zelfs twintig jaar — voordat een innovatie rendabel wordt. Bovendien heeft een innovatie niet altijd commerciële waarde, bijvoorbeeld wanneer het om milieubescherming gaat. Deze niet-rendabele activiteiten kunnen echter wel van vitaal belang zijn voor de technologische toekomst van de samenleving als geheel.

6.13. De openbare diensten die belast zijn met innovatie en gebruiksbevordering en permanent op basis van verlies werken, mogen dat echter niet aangrijpen als excuus voor het uit het oog verliezen van het financiële rendement van hun verrichtingen. Het behalen van een goed financieel resultaat is altijd een van de beste bewijzen van efficiëntie, en het streven ernaar is een stimulans voor de betrokkenen. Het is niet uitgesloten dat binnen één en dezelfde organisatie rendabele en niet-rendabele of verliesgevende activiteiten naast elkaar bestaan. Tenslotte berust de thans plaatsvindende reorganisatie van het GCO op het idee dat naast de onderzoekprogramma's die geheel ten laste van openbare middelen worden gefinancierd een aantal activiteiten voor rekening van derden moeten worden ontwikkeld die op termijn een aanzienlijk deel van de totale activiteit moeten gaan uitmaken.

Een aantal gespecialiseerde administratieve diensten of een geïntegreerde, zelfstandige afdeling?

Integratie

6.14. Integratie moet in de eerste plaats plaatsvinden bij het directoraat dat belast is met de exploitatie van de resultaten van onderzoek. Binnen dit directoraat moet dubbel werk worden vermeden (paragraaf 5.28), moet er worden samengewerkt door de daarvoor in aanmerking komende diensten (paragrafen 5.26 — 5.28) en moeten verwante diensten in het organisatieschema aan elkaar worden gekoppeld (paragrafen 5.29 en 5.30).

6.15. Een verdergaande integratie van de diensten is noodzakelijk om ook de activiteiten meer te kunnen integreren. De gebruiksbevordering moet niet zozeer bestaan uit een reeks detailactiviteiten, maar dient veeleer te worden gezien als een raakvlak tussen de economie en het onderzoek (paragraaf 3.53). De met de gebruiksbevordering belaste personeelsleden moeten over een veelzijdiger opleiding en ruimere ervaring beschikken (paragraaf 3.35).

6.16. In wezen zijn de technologieoverdracht en de aanwending van de resultaten van onderzoek verwante activiteiten die slechts met betrekking tot de herkomst van de verwerkte gegevens van elkaar verschillen (paragraaf 5.51). Bij het merendeel van de nationale diensten voor het innovatiebeleid doet men nauwelijks moeite om ten aanzien van de beschikbare technologieën onderscheid te maken tussen die welke voortkomen uit onderzoek en die welke daar niet uit voortkomen. Bij de Commissie wordt een strikte scheiding toegepast. Bovendien tracht men de innovatie te bevorderen via een veelheid van versnipperde initiatieven. Een herindeling en een grotere integratie van de activiteiten betreffende de technologieoverdracht binnen een samenhangende en krachtiger structuur zou sterk bijdragen tot het ontstaan van een synergetisch effect (paragrafen 5.51, 5.53, 5.56 en 5.58).

6.17. Uiteraard is deze integratie onvermijdelijk aan bepaalde grenzen gebonden. In sommige gevallen zullen de innoverende activiteiten zo'n sterke verwantschap hebben met een bepaald gemeenschappelijk beleid dat zij daaraan gekoppeld moeten blijven en niet opgenomen moeten worden in de toekomstige overkoepelende innovatiestructuur. Zo zou de wens om een grotere eenheid en samenhang op economisch en sociaal gebied te bevorderen kunnen rechtvaardigen dat een programma als Stride (zie paragraaf 5.54) aan het regionale ontwikkelingsbeleid gekoppeld blijft. Een speciaal op innovatie gerichte structuur brengt namelijk het gevaar met zich mee dat een evenwichtige ruimtelijke ontwikkeling in het vergeetboek raakt ten gunste van de algemene technologische ambities van de Gemeenschap. Indien er voor een dergelijke oplossing wordt gekozen, dient er in elk geval een nauwe samenwerking tot stand te worden gebracht tussen de diensten die voor deze beide terreinen van gemeenschappelijk beleid verantwoordelijk zijn. Een programma als Stride, waarmee de ontwikkeling van onderzoek op regionaal niveau wordt beoogd, moet ten uitvoer worden gelegd op basis van een hechte samenwerking tussen de EFRO-instanties en de communautaire diensten op het gebied van onderzoek en innovatie.

6.18. Afgezien van dit voorbehoud onderkent de Kamer de voordelen van het streven om de werkzaamheden die betrekking hebben op innovatie en technologieoverdracht als een samenhangend geheel te integreren, los van de vraag of deze werkzaamheden voortkomen uit de resultaten van onderzoek, zoals bij het Value-programma, of gebaseerd zijn op algemene beschikbare technologieën, zoals voor het Sprint-programma geldt (paragraaf 5.53). De administratieve scheiding tussen de met het onderzoek en de exploitatie daarvan samenhangende informatienetwerken (subprogramma II van Value, Cordis) en de *algemene* netwerken van de innovatie *als geheel* (Sprint-programma) is kunstmatig. Hoe kan men toestaan dat de beheerders van het Sprint-programma en die van het Value-programma zo weinig praktische betrekkingen onderhouden, ofschoon zij deel uitmaken van hetzelfde directoraat? Moet men niet eveneens aandacht besteden aan de sterke verwantschap die er bestaat tussen sommige stimulerende maatregelen ten behoeve van het bedrijfsleven, met name de kleine en middelgrote ondernemingen (paragraaf 5.54), of tussen de demonstratie- en andere proefprojecten (paragraaf 5.52), en de technologieoverdracht in het algemeen? Het zou onverstandig zijn nu al nauwkeurig de grenzen te bepalen. De Commissie zal op grond van onderzoek moeten overwegen welke vorm de „communautaire innovatiestructuur" dient te krijgen.

Een flexibel en zelfstandig beheer

6.19. Een algemeen kenmerk van de instanties die in de bezochte Lid-Staten belast zijn met de gebruiksbevordering is dat zij een zelfstandig beheer voeren. Deze bedrijven, verenigingen of openbare instellingen hebben rechtspersoonlijkheid en beschikken over financiële autonomie. De voornaamste rechtvaardiging voor een zekere mate van zelfstandigheid bij het beheer is het feit dat de exploitatieactiviteiten onder de aandacht van anderen moeten worden gebracht, hetgeen een dynamische aanpak onontbeerlijk maakt. Een vorm van beheer die meer overeenkomt met het beheer in de particuliere sector leidt tot een veel grotere flexibiliteit bij de interne structurering van de diensten en de toewijzing van personele en financiële middelen ten behoeve van de verschillende activiteiten. Deze flexibiliteit is onmisbaar indien men niet wil dat de gebruiksbevordering beperkt blijft tot een eenrichtingsverkeer tussen onderzoek en bedrijfsleven, maar evenals de Kamer vindt dat er ook rekening met de steeds veranderende behoeften van het bedrijfsleven moet worden gehouden.

Samengaan van bevoegdheden en middelen

6.20. Het bestaan van een geïntegreerde zelfstandige instantie (in welke mate dat het geval moet zijn, dient uiteraard nog te worden bepaald) veronderstelt een samenhang tussen de taken waarmee deze instantie is belast en de middelen, met name de begrotingsmiddelen, die haar in staat moeten stellen deze taken te vervullen (paragraaf 5.57). De gezamenlijke financiering van een activiteit door een aantal verschillende diensten is in strijd met het beginsel van de financiële zelfstandigheid en de gemeenschappelijke

leiding, en is nadelig voor de samenhang en het dynamische karakter van de actie. De financiële bevoegdheden op publikatiegebied, die thans verspreid zijn over de onderzoekdiensten, directoraat XIII-C, het Secretariaat-generaal van de Commissie en het Publikatiebureau, moeten opnieuw worden vastgesteld (paragrafen 5.31 — 5.40), evenals de financiële bevoegdheden ten aanzien van de gebruiksbevordering, die thans verdeeld zijn tussen directoraat XIII-C en het GCO (paragrafen 5.41 — 5.45). De opsplitsing van de begroting in een te groot aantal posten en artikelen, waarin de verplichte toewijzing van de middelen overdreven nauwkeurig wordt gespecificeerd, vormt eveneens een belemmering (paragrafen 5.20 — 5.22), ook al worden deze verschillende begrotingsrubrieken door één en dezelfde dienst beheerd. Eenheid, zelfstandigheid, samenhang, dat zijn enkele trefwoorden die moeten bijdragen tot een grotere produktiviteit van de commnautaire diensten die belast zijn met de bevordering van innovatie.

Een evenwichtige decentralisatie bij het innovatiebeleid

6.21. In een gedecentraliseerd systeem worden zoveel mogelijk verantwoordelijkheden toevertrouwd aan plaatselijke instanties of ondergeschikte niveaus, terwijl de centrale organisatie alleen verantwoordelijk blijft voor zaken die zij als enige doeltreffend kan aanpakken. Dit beginsel is thans actueel in de Lid-Staten en moet dat ook op communautair niveau zijn, met name ten aanzien van de innovatie en technologieoverdracht.

Geen herhaling van de acties van de Lid-Staten

6.22. Enkele voorstellen in dit verslag lijken misschien moeilijk uitvoerbaar indien men geen rekening houdt met het feit dat de acties van de Lid-Staten en de Gemeenschap elkaar aanvullen. Bepaalde methoden, die zin hebben voor grote organisaties voor de gebruiksbevordering, zoals die in de meeste Lid-Staten bestaan, kunnen waarschijnlijk niet worden overgenomen door een instantie met beperkte middelen zoals directoraat XIII-C. Hoe zou het idee van een „uitvindingenbeurs", dat door sommige nationale organisaties in praktijk wordt gebracht, bijvoorbeeld bruikbaar kunnen worden gemaakt voor dit directoraat, dat slechts een klein aantal dossiers beheert? Het antwoord luidt dat zoiets onmogelijk is als directoraat XIII-C alleen aandacht besteedt aan zijn eigen dossiers, maar dat er wel mogelijkheden bestaan wanneer er gebruik wordt gemaakt van de logistieke capaciteiten van de nationale organisaties. Het opzetten van netwerken is een actueel thema, onder meer in het kader van het Value-programma: directoraat XIII-C zou er dus goed aan doen deel te gaan uitmaken van de door hemzelf aanbevolen transnationale netwerken! De in paragraaf 3.53 genoemde club Eurotech vormt de aanzet tot een eventuele stap in deze richting. Ook de Commissie zou er goed aan doen niet zelf plaatselijke echelons op te zetten, maar gebruik te maken van die van de Lid-Staten. Uiteraard kan een dergelijke ontwikkeling alleen geleidelijk plaatsvinden en zullen er onderhandelingen met de Lid-Staten nodig zijn.

Geen herhaling van de acties van het bedrijfsleven

6.23. Het heeft geen zin de gebruiksbevordering in handen van de administratie te leggen wanneer dat al doeltreffend door het bedrijfsleven zelf wordt gedaan. De Kamer heeft in de paragrafen 2.25 — 2.29 en in paragraaf 6.9 geopperd dat bij bepaalde vormen van onderzoek de gebruiksbevordering het best door het bedrijfsleven kan geschieden. Steeds wanneer deze mogelijkheid bestaat en doeltreffend blijkt, dient daaraan de voorkeur te worden gegeven boven een gebruiksbevordering die door een bestuurlijk apparaat wordt verzorgd.

Essentiële activiteiten inzake gebruiksbevordering op communautair niveau

6.24. Ook na de toepassing van een evenwichtige decentralisatie blijft er ten aanzien van de exploitatie van de resultaten van onderzoek nog een uitgebreid werkterrein over voor de communautaire diensten. Daarvoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan de volgende de voornaamste zijn.

a) De transnationale aard van innovatie

Ondanks de activiteiten van de Lid-Staten behouden de communautaire diensten hun taak om bij te dragen tot de bevordering van de transnationale aard van innovatie, door innovaties te realiseren die te veel kosten met zich meebrengen of te grootschalig zijn om door één Lid-Staat te kunnen worden verwezenlijkt, en door ervoor zorg te dragendat innovaties die in één Lid-Staat ontstaan en elders niet doordringen over het gehele grondgebied van de Gemeenschap worden verspreid.

b) De intersectoriële aard van innovatie

Bij de programma's met een grote deelneming van het bedrijfsleven zoals Esprit en Race wordt voor de exploitatie van de resultaten van onderzoek vooral een sectoriële aanpak gehanteerd, die, hoe aantrekkelijk misschien ook, toch is „opgehangen" aan een bepaald wetenschapsgebied. Een werkelijke technologische vooruitgang komt echter dikwijls pas tot stand door een wisselwerking tussen technologieën die ogenschijnlijk geen verband met elkaar houden. Een multidisciplinair team moet in het kader van één en hetzelfde project uiteenlopende technologieën met elkaar in verbinding brengen;

c) Het bestaan van maatschappelijke doelstellingen: meer eenheid en stimulering van kleine en middelgrote ondernemingen

De bij de gebruiksbevordering toegepaste programmagewijze aanpak die voor de programma's met een grote deelneming van het bedrijfsleven zeer nuttig is gebleken (zie de paragrafen 2.25 — 2.29) waarborgt niet per se dat rekening wordt gehouden met doelstellingen die betrekking hebben op het totstandbrengen van meer

eenheid, sociale ontwikkeling, het scheppen van werkgelegenheid in zoveel mogelijk regio's en het systematisch stimuleren van kleine en middelgrote ondernemingen. Daarom moet er door een dienst die de gebruiksbevordering globaal aanpakt, speciaal op worden toegezien dat deze kwalitatieve, maar essentiële doeleinden van de Gemeenschap in feiten worden omgezet.

De in verband met de beperkte middelen te volgen strategie

6.25. Een team met beperkte personele en financiële middelen hoeft niet per se ondoeltreffend te zijn, maar moet zijn strategie aanpassen aan de bestaande situatie. Zo'n team kan niet in eigen beheer grote projecten uitvoeren, maar moet zichzelf zien als katalysator, als een instrument dat instanties die over meer financiële middelen en logistieke mogelijkheden beschikken aanzet tot actie.

6.26. Met betrekking tot de communautaire diensten en structuren moet deze strategie worden ontwikkeld door de bevordering van een betere coördinatie tussen alle programma's en diensten die op enigerlei wijze bij het innovatiebeleid betrokken zijn (paragrafen 5.51 — 5.58). Hetzelfde geldt ten aanzien van de instanties — overheidsdiensten, ondernemingen, beroepsorganisaties — die op nationaal niveau hetzelfde doel nastreven. Soms zal deze niet-communautaire instanties om assistentie moeten worden verzocht en soms zal hun een voorstel tot samenwerking moeten worden gedaan (paragraaf 3.53).

Dit verslag werd door de Rekenkamer te Luxemburg vastgesteld te harer zitting van 7 maart 1991.

Voor de Rekenkamer
Aldo ANGIOI
President

In zijn afwezigheid, André MIDDELHOEK, Lid

ANTWOORDEN VAN DE COMMISSIE

1. INLEIDING

Met haar onderzoek- en ontwikkelingsprogramma's beoogt de Gemeenschap overeenkomstig artikel 130 F van het Verdrag de wetenschappelijke en technologische grondslagen van de Europese industrie te versterken en de ontwikkeling van haar internationaal concurrentievermogen te bevorderen.

Een optimale benutting van de resultaten van deze programma's is in dit verband van groot belang, want de algemene, effectieve integratie en invoering van nieuwe produkten, procédés of diensten dragen bij tot de verbetering van de concurrentiepositie van de Europese industrie.

Het verslag van de Rekenkamer is zowel door het gekozen onderwerp als door zijn inhoud belangwekkend, en de Commissie dankt de Rekenkamer voor haar bijdrage aan dit belangrijke onderwerp.

De Commissie acht het evenwel noodzakelijk in een eerste algemeen deel bepaalde elementen te verduidelijken die betrekking hebben op de inrichting van de exploitatieactiviteit, de specifieke kenmerken daarvan en de beoogde doelstellingen; in het tweede deel volgen haar puntsgewijze antwoorden.

Algemene opmerkingen over de exploitatieactiviteit

Achtergrond

De activiteiten inzake verspreiding, bescherming en valorisatie hebben zich geleidelijk ontwikkeld met de exploitatie van de onderzoekresultaten van het GCO op grond van het Euratom-Verdrag. Zo zijn gebruiken ontstaan die bij dit onderzoekterrein passen, als b.v. de toekenning van niet-exclusieve licenties.

Deze gebruiken liggen aan de basis van de latere aanpak, welke ten uitvoer werd gelegd naarmate de exploitatieactiviteiten met zeer beperkte menselijke en financiële middelen en zonder andere rechtsgrondslag werden uitgebreid tot enkele gebieden van het onderzoek voor gezamenlijke rekening.

Het programma Value, dat betrekking heeft op de verspreiding en het gebruik van de resultaten van de specifieke programma's van het kaderprogramma, werd eerst in juni 1989 goedgekeurd; het is dus van belang erop te wijzen dat de analyse van de Rekenkamer vooral betrekking heeft op de exploitatieactiviteiten die vóór de tenuitvoerlegging van Value hebben plaatsgevonden.

Complexiteit en specificiteit van de valorisatieactiviteit

Bij het analytische deel van het onderwerp van speciaal verslag dat gewijd is aan de behandeling van de valorisatiedossiers, wil de Commissie enkele opmerkingen van algemene aard over de specificiteit van deze activiteit maken:

— deze activiteiten zijn ingewikkeld, want er dient een beroep te worden gedaan op deskundigen van verschillende vakgebieden;

— de valorisatie van de onderzoekresultaten vergt tijd; geschat wordt dat gemiddeld 5 tot 7 jaar, met grote verschillen naar gelang van de activiteitssector, verloopt tussen de vaststelling van het resultaat en de invoering van een produkt op de markt, hetgeen achteraf de verklaring kan zijn van bepaalde fouten bij de beoordeling van de afzetmogelijkheden;

— het risico van mislukking is groot, vooral als het onderzoek grotendeels vóór de commerciële fase plaatsvindt, hetgeen vaak het geval is omdat de communautaire O & O-programma's een precompetitief karakter dragen;

— de diensten van DG XIII-C treden niet op in de concurrentiefase en het welslagen van een produkt op de markt hangt tenminste even sterk af van commerciële strategie als van de technische kwaliteiten van het produkt. Handelsbeleid is en kan ook niets anders zijn dan een zaak van de betrokken onderneming.

Toepassingsgebied en integratie van de exploitatieactiviteit

De Commissie deelt geheel de mening van de Rekenkamer dat de exploitatie van de resultaten in de eerste plaats toevalt aan de ondernemingen.

Desalniettemin is, ook naar het oordeel van de Commissie, een gecentraliseerde actie inzake verspreiding en valorisatie nodig om het gebruik van de met de specifieke programma's opgedane kennis te bevorderen.

Deze actie moet onder meer bestaan uit:

— de vaststelling van de strategie van de Commissie op deze gebieden en interne en externe coördinatie van de activiteiten;

— bijstand van multidisciplinaire aard om te voorkomen dat te weinig gebruik wordt gemaakt van goede resultaten;

— enkele beperkte, als voorbeeld dienende acties ter bevordering van de valorisatie van de resultaten om daarvan in de woorden van de Rekenkamer een proces „van hoog tot laag" te maken;

— toezicht op de gehele activiteit van bekendmaking en publikatie, met name wanneer het gaat om samenvattende of interdisciplinaire werken;

— totstandbrenging van een moderne infrastructuur voor de verspreiding waarbij gebruik wordt gemaakt van de informatietechnologie (databanken en aanverwante elektronische diensten);

— toezicht op de bescherming van de resultaten van het communautaire onderzoek en de daadwerkelijke bescherming van de uitkomsten van de eigen werkzaamheden.

De Commissie deelt de mening van de Rekenkamer dat de acties moeten worden uitgevoerd met de steun van bevoegde organisaties in de Lid-Staten. Zij is dan ook voornemens in overleg met de nationale autoriteiten een aantal instellingen uit te kiezen die als verbindingscentra voor de verspreiding en valorisatie moeten dienen.

Voordeel van deze aanpak is bovendien een betere integratie van de resultaten van het nationale en het communautaire onderzoek.

2. DE BEPERKTE INVLOED VAN ACTIES TOT EXPLOITATIE VAN DE ONDERZOEKSRESULTATEN

De publikaties

De omvang van de wetenschappelijke en technische publikaties

2.4. Gelet op de diversiteit van de onderzoekactiviteiten is een zekere autonomie op het gebied van publikaties noodzakelijk voor de producerende diensten. De Commissie streeft niettemin naar coördinatie om tot een coherent geheel op centraal niveau te komen en dit te integreren in een jaarlijks publikatieprogramma.

Het beleid inzake de verspreiding

2.5. Bij onderzoek van de gepubliceerde titels blijkt dat de meeste een zeer technisch karakter dragen en dus slechts kunnen worden verspreid onder een zeer beperkte populatie van specialisten die moeilijk via de gebruikelijke handelskanalen kunnen worden bereikt. Dit is trouwens de reden waarom het Bureau voor Officiële Publikaties de Commissie voor dit soort documenten een systeem van publikatie op aanvraag heeft voorgesteld, waarvoor, naast vermelding in de catalogus, slechts een financiële investering nodig is als een publikatie wordt gevraagd en dus ontvangsten mogen worden verwacht (zie document in bijlage: het programma van publikaties van de Commissie voor 1991 [1], welke handelt over de algemene principes voor het uitgeven van publikaties).

2.6 tot 2.8. Deze publikaties zijn zeer gespecialiseerd en interesseren slechts een zeer beperkt publiek, dat over het algemeen al goed bediend wordt door de kosteloze verspreiding. DG XIII heeft echter een bijkomende verkoopbevorderingscampagne ondernomen. Door het opzetten van een net van centra voor verspreiding en valorisatie in de Lid-Staten zal het bovendien mogelijk worden de potentiële vraag beter te beoordelen.

2.7. De Commissie is van oordeel dat de commerciële resultaten van het Bureau voor Officiële Publikaties niet kunnen worden vergeleken met die van een particuliere uitgever. De produktie van DG XIII is, zoals de Rekenkamer vermeldt, immers gedeeltelijk toevertrouwd aan de particuliere sector en gedeeltelijk aan het Bureau voor Officiële Publikaties. Een particuliere uitgever heeft uiteraard slechts belangstelling voor het gedeelte van het programma dat goede verkoopsmogelijkheden biedt, terwijl het Bureau voor Officiële Publikaties vooral de functie van openbare dienst heeft, waaraan het commercieel minder aantrekkelijk deel is toevertrouwd.

De octrooien

2.9 – 2.16. De vermindering van het aantal geoctrooieerde uitvindingen is niet te wijten aan stagnatie van de inventiviteit van het GCO, maar aan de heroriëntering van zijn activiteiten sedert enkele jaren, waartoe werd besloten door de Raad met de steun van het Parlement. De heroriëntering van het GCO op prenormatief of regulatorisch onderzoek, met name op het gebied van veiligheid en

[1] Doc. SEC(90) 2473 van 13. 12. 1990.

millieu, heeft uiteraard dergelijke consequenties gehad. Dit geldt overigens ook voor andere openbare onderzoekinstellingen die dezelfde opdracht hebben als het GCO.

Bevordering van het gebruik

Beperkt aantal produktieve dossiers

2.17 – 2.18. De exploitatie van de resultaten is in de eerste plaats een opdracht voor de ondernemingen en laboratoria die het onderzoek hebben uitgevoerd; de eenheid gebruiksbevordering staat de contractanten bij die de resultaten niet alleen, zonder hulp van de Commissie, kunnen valoriseren.

Voorts is verandering in de situatie gekomen sedert de tenuitvoerlegging van het programma Value; in 1990 werd een vijftigtal valorisatiedossiers geopend, dat is 117 % meer dan het aantal dat de Rekenkamer voor 1988 noemt.

2.20 – 2.23. Bij de gebruiksbevorderingsacties ligt het mislukkingspercentage vrij hoog, zoals blijkt uit gespecialiseerde publikaties: geraamd wordt dat per 1 000 geïdentificeerde projecten 120 licenties worden verleend en 10 tot 30 nieuwe produkten op de markt worden gebracht.

Zeer geringe royalties

2.24. De Commissie past zeer lage royalties toe, daar de onderzoeksresultaten een precompetitief karakter hebben en belangrijke bijkomende investeringen door de licentienemers vereisen.

3. OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN: 1. ENERGIEKE ACTIE OF PASSIEVE PROCEDURES

Tekortkomingen op hoger niveau dan het Directoraat XIII-C

3.2. Bij de beoordeling van de exploitatie van de communautaire onderzoekactiviteiten moet rekening worden gehouden met de diversiteit daarvan en met de verschillende praktische regelingen.

Bepaalde O & O-programma's liggen dicht bij het fundamentele onderzoek of het technologische basisonderzoek, terwijl andere, hoewel ook precompetitief, meer op de industrie zijn gericht. De aard van hun doelstellingen en de wijze van verspreiding en valorisatie van hun resultaten moeten dus worden aangepast, evenals de taakverdeling tussen de diensten van DG XII en DG XIII. Deze taakverdeling berust op twee principes: horizontaliteit voor de op centraal niveau gevoerde actie inzake verspreiding en valorisatie, interne complementariteit om overlapping van taken te voorkomen. Voorts is het van essentieel belang dat de samenwerking tussen de specifieke programma's en het centrale niveau van verspreiding en valorisatie doelmatig is; daartoe zijn maatregelen genomen sedert de tenuitvoerlegging van het programma Value.

Overigens toont het veertigtal evaluatieverslagen dat reeds over de specifieke programma's is uitgebracht aan dat de positieve invloed van deze programma's op de doelmatigheid en de kwaliteit van het wetenschappelijk en technisch potentieel van de Gemeenschap ook is verkregen door de ontwikkeling van de internationale samenwerking, de totstandbrenging van O & O-netten, de organisatie van conferenties en colloquia, de bevordering van de mobiliteit van wetenschappelijke medewerkers, het vermijden van dubbel gebruik en het streven naar synergie op communautair niveau. Zo is uit een recent verslag van Ierland over de invloed van het programma Brite op het onderzoekbeleid van de Lid-Staten gebleken dat dit programma het best is tegemoet gekomen aan de behoeften van het midden- en kleinbedrijf.

Verspreiding van kennis

3.5. De Rekenkamer maakt in haar opmerkingen geen melding van de enorme massa wetenschappelijke artikelen van de laboratoria die aan de programma's deelnemen, welke van primordiaal belang zijn voor de wetenschappelijke wereld. DG XII volgt deze publikaties op de voet, want zij bewijzen het belang en het nut van een programma. Zo worden de jaarverslagen en de eindrapporten van de biotechnologieprogramma's (BEP, BAP en binnenkort Bridge) steeds toegezonden aan DG XIII-C; zij bevatten een synthese van alle resultaten en statistieken over de publikaties die er verband mee houden (aantal artikelen per sector, wetenschappelijke tijdschriften, grensoverschrijdend karakter van de artikelen enz.).

Bevordering van het gebruik

3.6. De relatie tussen DG XII en DG XIII-C berust op het beginsel van interne complementariteit, en bij de vast-

stelling van de procedures tot samenwerking tussen Value en de andere programma's wordt rekening gehouden met de specifieke kenmerken van ieder programma. Als voorbeeld kan de gezamenlijke studie Brite-Value worden genoemd die thans wordt uitgevoerd en de identificatie en evaluatie beoogt van de exploitatiemogelijkheden van de resultaten van 77 Brite-projecten.

3.7. Door een interne richtlijn van DG XII is verbetering gebracht in de door de Rekenkamer beschreven situatie en zijn de praktijken van de verschillende wetenschappelijke programma's die door dit directoraat-generaal worden beheerd, geharmoniseerd.

3.9. Directoraat XIII-C heeft in 1990 voor de eerste maal in het Publikatieblad een aankondiging doen verschijnen over de valorisatie van de resultaten van de specifieke programma's, waarop het van contractanten die hadden deelgenomen aan communautaire O & O-programma's een zestigtal voorstellen heeft ontvangen over de valorisatie van de verkregen resultaten. De beheerders van de wetenschappelijke programma's die de te valoriseren resultaten hadden opgeleverd, werden door directoraat XIII-C betrokken bij de procedure tot evaluatie van de ontvangen voorstellen.

Voorts is sedert de tenuitvoerlegging van het programma Value door de uitbreiding van de valorisatieactiviteiten tot nieuwe terreinen, zoals biotechnologie, Brite, enz., de samenwerking tussen de diensten van DG XII en directoraat XIII-C bij de identificatie en evaluatie van resultaten versterkt (zie antwoord op punt 3.6).

Beperkt dynamisme van de diensten octrooien en publikatie

3.10. De uitbreiding van de actie „octrooien" tot het onderzoek voor gezamenlijke rekening brengt moeilijkheden van deontologische aard mede, want de resultaten zijn in de regel eigendom van de contractant.

3.11. Zie punten 3.5 en 3.55.

3.12 – 3.15. De informatiedienst Cordis, die de databank EABS omvat, bevindt zich in het ontwikkelingsstadium. Via Echo is hij reeds toegankelijk voor het publiek, in een experimentele vorm. Bovendien ligt de invoering van nieuwe technologie, zoals de CD-ROM, ter studie om de verspreiding van kennis te moderniseren.

Een communautaire elektronische informatiedienst, waarin Cordis wordt opgenomen, zal worden geïnstalleerd in het kader van de gecentraliseerde actie (derde kaderprogramma).

De gebruiksbevordering van hoog tot laag

3.16. Valorisatie moet inderdaad in twee richtingen geschieden. DG XIII-C tracht in het kader van het programma Value de naar beneden gerichte activiteit te verbeteren en uit te breiden. Tegelijkertijd heeft het opdracht gegeven tot studies om rekening te kunnen houden met de behoeften van de producenten door de oprichting van een net van verbindingscentra, dat zal bestaan uit de organisaties in de Lid-Staten die bevoegd zijn voor de verspreiding en valorisatie van onderzoekresultaten.

Dank zij dit net zullen het aanbod van en de vraag naar technologie beter op elkaar kunnen worden afgestemd.

Het meeste personeel in de minst dynamische diensten

3.17. Dat de exploitatieactiviteit slechts over beperkte middelen kan beschikken is te verklaren door de wijze waarop deze activiteit tot stand is gekomen (zie eerste deel).

Dank zij het programma Value is het door de Rekenkamer opgemerkte tekort aan middelen tot op zekere hoogte goedgemaakt.

Voor de gecentraliseerde actie van het kaderprogramma (1990-1994) is 1 % van de aan de specifieke programma's toegewezen middelen uitgetrokken.

De somtijds passieve houding van de dienst gebruiksbevordering

Termijnen

3.18 – 3.19. De eenheid gebruiksbevordering heeft door de bescheiden middelen waarover zij beschikte en het ontbreken van een solide rechtsgrondslag (vóór de Europese Akte) geen systematische nabehandeling van de resultaten kunnen verrichten en geen belangrijke projecten binnen een korte termijn kunnen financieren.

Bij het onder punt 3.19 vermelde dossier waren de termijnen vooral zo lang omdat het ontbrak aan financiële middelen.

3.22. Zoals de Rekenkamer opmerkt zijn recente ontwikkelingen aanleiding om te hopen dat dit dossier toch tot resultaat kan leiden, hetgeen weer een bewijs is van de complexiteit van het valorisatieproces.

Voorkoming van geschillen

3.24. De Commissie zal de mogelijkheid onderzoeken om bepaalde contractuele bepalingen te herzien. In het onderhavige geval heeft zij van kostbare gerechtelijke vervolgingen afgezien wegens de juridische onzekerheid met betrekking tot de wederzijdse rechten en de lage waarde van de betrokken royalties.

3.27. Het referentiekader van studies wordt vastgesteld naargelang van de behoeften van de Commissie, maar daarbij wordt uiteraard rekening gehouden met de vragen van de licentiehouders, die haar partners zijn, en eventueel, in het kader van de onderhandelingen, met het advies van de deskundigen die deze voeren.

Controle op de correcte inning van vorderingen en op de schuldenstand

3.29 – 3.30. Bij het inleiden van gerechtelijke procedures hield de Commissie rekening met de geringe hoogte van de betrokken bedragen en de kosten/batenaspecten van de zaak.

3.31. De Commisie zal de mogelijkheid onderzoeken om een clausule op te nemen met betrekking tot de rente wegens vertraagde betaling.

Het technische krijgt voorrang op het commerciële aspect

Een meer technisch dan commercieel gerichte instelling

3.35 – 3.36. Voor de valorisatie in het kader van het programma Value werd een medewerker met een economische opleiding aangeworven en een andere met een wetenschappelijke opleiding en ervaring in het op de markt brengen van nieuwe produkten van de farmaceutische industrie.

Zwakheden van de marktstudies

3.37 – 3.38. De valorisatie van onderzoekresultaten vergt gemiddeld 5 tot 7 jaar en het is dus nodig dat de marktstudies anticiperen op de toekomstige afzetmogelijkheden. Het risico op beoordelingsfouten is dus groot. Een studie van de Europese markt is kostbaar en vaak waren de beschikbare kredieten te gering, zodat de studie moest worden beperkt tot de voornaamste markt, waarna zij werd geëxtrapoleerd tot de andere markten.

3.41 – 3.43. De moeilijkheden die in het door de Rekenkamer beschreven geval werden ondervonden zijn te verklaren door de ontwikkeling van de strategie van de licentiehouder, die in de eerste plaats oog had voor commerciële eisen, waarover hij alleen kon oordelen (zie antwoord op het vorige punt).

Wat de „administratieve versnippering" betreft waarover de Rekenkamer spreekt, moet worden opgemerkt dat maatregelen zijn genomen om de valorisatie van de onderzoekresultaten van het GCO te rationaliseren en dat in ieder instituut van het GCO een „valorisatie"-correspondent is benoemd voor de betrekkingen met DG XIII-C.

Het onderzoek staat onvoldoende ten dienste van de gebruiksbevordering

Tijdgebrek van de onderzoekers

3.45 – 3.46. De door de Rekenkamer genoemde gevallen zijn te verklaren door het continue proces van rationalisatie in het GCO en door de later genomen maatregelen met het oog op de mobiliteit van het personeel. Daardoor was het niet meer mogelijk de steun voor de uitvindingen systematisch in de specifieke programma's op te nemen.

Onsamenhangende gebruiksbevordering

3.49. Evenals de Rekenkamer is de Commissie van oordeel dat de aanpak per geval, per resultaat, niet voldoende is. In de loop van 1990 zijn de volgende initiatieven genomen:

— publikatie van een aankondiging in het Publikatieblad,

— actie tot evaluatie van het industriële en commerciële potentieel van een significant onderdeel van de resultaten (bijvoorbeeld: gezamenlijke studie met Brite over 77 resultaten),

— geleidelijke invoering van een „contactnet" met andere communautaire acties (Sprint, MKB, Eurotech CapitalL, ...).

Licenties die in rechte niet, maar in feite wel uitsluitend zijn

3.50 – 3.52. In het ontwerpverslag is sprake van de toekenning van in rechte niet maar in feite wel exclusieve licenties, de tekortkomingen van bepaalde contractuele clausules en de geringe hoogte van de royalties.

„Een oplossing voorstellen is niet zo eenvoudig" zoals de Rekenkamer opmerkt, die de Commissie aanbeveelt zowel de wettelijke aspecten als de efficiëntie van haar werkwijze nader te bezien. De Commissie aanvaardt deze aanbeveling.

De Commissie zal ook trachten bepaalde clausules te herzien die de Rekenkamer ontoereikend acht of als een aanleiding tot geschillen beschouwt.

De door de Commissie gehanteerde royalties zijn niet hoog, want de gevaloriseerde onderzoekresultaten hebben een precompetitief karakter en vergen van de licentienemer belangrijke investeringen gedurende verschillende jaren met een niet te verwaarlozen kans op mislukking (zie antwoord op punt 2.24).

De Commissie is trouwens voornemens in de toekomst de hoogte van de royalties te laten variëren naargelang van de verwachte resultaten (potentiële markt) en de geraamde uitvoeringstermijn.

Enkele voorstellen

3.53. De Commissie deelt de mening van de Rekenkamer dat een beroep moet worden gedaan op bevoegde organisaties in de Lid-Staten. Zij is dan ook voornemens in overleg met de nationale autoriteiten een aantal organisaties uit te kiezen die als centra voor de verspreiding en valorisatie van de resultaten zullen optreden. Deze oplossing komt haar beter geschikt voor dan toe te treden tot de club „Eurotech", die andere doelstellingen heeft.

Overigens kan het programma Value steunen op een net van consulenten en deskundigen die bij offerteaanvraag zijn geselecteerd.

De invloed van de acties wordt onvoldoende geëvalueerd

De invloed van de publikaties wordt niet geëvalueerd

3.55. Gegevens over de opbrengst van de verkoop (totale ontvangsten) van de publikaties van DG XIII zijn beschikbaar en ook kan het Bureau voor Officiële Publikaties op verzoek resultaten per titel verstrekken.

Momenteel wordt gewerkt aan verbeteringen om over meer systematische en precieze indicatoren te kunnen beschikken (zie ook het antwoord op punt 3.5).

Uitgaven en ontvangsten worden niet per project of per operatie geïdentificeerd

3.56. Door het geïnformatiseerde systeem voor het beheer en de follow-up van de dossiers, dat thans wordt geïnstalleerd, zal het mogelijk worden meer gedetailleerde gegevens over het beheer te verkrijgen.

4. OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN: 2. MIDDELEN NIET IN VERHOUDING TOT DE BEHOEFTEN

De praktische gevolgen van het tekort aan middelen

4.12 – 4.15. DG XIII-C beschikte niet over voldoende middelen om de follow-up te verzekeren van alle specifieke programma's. Bovendien had het vóór de vaststelling van de Europese Akte (art. 130G-c-) geen solide rechtsgrondslag om dit systematisch te doen (zie eerste deel en het antwoord op punt 3.17).

Sedert het programma Value zijn belangrijke vorderingen gemaakt:

— de verzending van documenten van de diensten van DG XII naar DG XIII-C is georganiseerd, en binnen DG

XIII-C is een systeem voor de follow-up en de omloop van documenten ingevoerd;

— in ieder instituut van het GCO zijn „valorisatie"-correspondenten aangeduid;

— tussen DG XIII-C en de meeste specifieke programma's zijn regelmatige betrekkingen tot stand gebracht. Dit is o.m. het geval voor de programma's die de Rekenkamer onder punt 4.13 vermeldt.

4.18. Uit de gegevens over 1990 blijkt dat het onderzoek voor gezamenlijke rekening de voornaamste activiteit is geworden. In 1990 bedroeg het aantal van het GCO afkomstige dossiers nog maar 13 % van het totale aantal geopende dossiers. Deze relatieve daling is toe te schrijven aan de stijging van het totale aantal dossiers.

5. OP ZOEK NAAR DE OORZAKEN: 3. VERSNIPPERING VAN DE WERKZAAMHEDEN TEN BEHOEVE VAN DE EXPLOITATIE VAN DE RESULTATEN VAN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE OVERDRACHT VAN TECHNOLOGIE

Versnippering van de verantwoordelijke diensten

Verspreiding van de resultaten

5.1 – 5.10. Naar het oordeel van de Commissie is de versnippering van de publikatieactiviteit niet alarmerend. Zij berust trouwens op het beginsel van interne complementariteit, dat een zekere autonomie van de specifieke programma's garandeert. Dit beginsel is terug te vinden in het derde kaderprogramma (1990-1994), waarin bepaald is dat de verspreidingsactiviteit plaatsvindt, enerzijds, per specifiek programma en, anderzijds, op centraal niveau (DG XIII-C).

Officieuze publikaties

5.6 – 5.7. Zie antwoord op de punten 2.4, 2.5 en 3.5.

Nieuwe benaderingswijzen bij de verspreiding van de onderzoekresultaten

5.8 – 5.10. DG XIII-C is in de laatste maanden gereorganiseerd. Een van de aanpassingen was de oprichting van een eenheid „Verspreiding van wetenschappelijke en technische kennis", welke verantwoordelijk is voor alle verspreidingsactiviteiten, geïnformatiseerd (met name Cordis) of op andere wijze (publikaties, conferenties, enz.).

Bevordering van het gebruik van de resultaten

Directoraat XIII-C en de met het beheer van de programma's voor werkzaamheden onder contract belaste diensten

5.13 – 5.15. Sedert de controle van de Rekenkamer zijn belangrijke vorderingen gemaakt (zie antwoord op de punten 4.12 tot 4.15).

Programma's met een grote deelneming van het bedrijfsleven en traditionele programma's

5.16 – 5.18. Directoraat XIII-C heeft zich niet dan sinds kort voor bepaalde programma's kunnen interesseren, omdat het daar vóór de goedkeuring van het programma Value niet de bevoegdheid toe had (zie ook antwoord op de punten 4.12 tot 4.15).

Invloed van het kaderprogramma

Tweeledigheid van de exploitatie van de resultaten in het kaderprogramma

5.20. In artikel 7 van het voorstel voor een beschikking van de Raad betreffende de verbreiding en exploitatie van de uit de specifieke programma's voor onderzoek en technologische ontwikkeling van de Gemeenschap voortvloeiende kennis dat door de Commissie werd opgesteld en overeenkomstig de procedure van artikel 130 Q, lid 2, van het Verdrag bij de Raad werd ingediend, worden de regels voor de verbreiding van de kennis vastgesteld en is bepaald dat de Commissie de uitvoeringsbepalingen van deze regels vaststelt.

Beperkte organisatorische verbindingen tussen de diensten

Gemeenschappelijke informatiebronnen

5.26 – 5.27. De Commissie heeft een informaticasysteem voor de follow-up van de dossiers ingevoerd. Hierin zullen alle inlichtingen worden opgenomen over de contracten, de resultaten en de eventuele verspreiding of valorisatie.

5.28. De benoeming van correspondenten voor de valorisatie (met inbegrip van de bescherming) in de instituten van het GCO zal ongetwijfeld verbetering brengen in de door de Rekenkamer beschreven situatie.

Contact tussen diensten op grond van verwante werkzaamheden

5.29. Bij de laatste reorganisatie van DG XIII-C werd een eenheid „Innovatie en technologieoverdracht", los van de dienst „Octrooien", opgericht om verbetering te brengen in de door de Rekenkamer beschreven situatie (zie ook antwoord op de punten 5.8 tot 5.10).

Scheiding van bevoegdheden en middelen

Opdeling van de publikatiekredieten tussen verscheidene diensten

Producerende DG's en Secretariaat-generaal

5.32. De Commissie merkt op dat onder impuls van de Financiële controle werd besloten bij de begrotingsautoriteit een voorstel voor een kredietoverschrijving in te dienen ten behoeve van het prioritaire publikatieprogramma voor 1991; voorts is zij voornemens in de begroting 1992 een begrotingsplaats te reserveren voor de financiering van prioritaire publikaties.

Tevens wil zij er de aandacht op vestigen dat geen enkele restrictie van invloed is geweest op de publikaties betreffende de exploitatie van onderzoekresultaten.

Producerende DG's en Publikatiebureau

5.35 – 5.40. In deze punten kent de Rekenkamer aan het Bureau voor Officiële Publikaties van de Europese Gemeenschappen een financiële bevoegdheid toe op grond waarvan het Bureau langs eenvoudige administratieve weg kan beslissen over de toewijzing van de kredieten die zijn uitgetrokken op artikel 342 van de begroting van de Commissie.

De Commissie herinnert eraan dat de kredieten voor het Bureau voor Officiële Publikaties huishoudelijke kredieten zijn en dus kredieten van nature. De begroting van het Bureau is bestemd voor een aantal activiteiten van welomschreven aard ten behoeve van alle instellingen.

Deze activiteiten zijn onder meer:

— druk en verspreiding van het *Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*,

— uitgave van publikaties die in de programma's van de instellingen zijn opgenomen,

— beheer van de drukkerijcontracten voor rekening van de instellingen,

— verkoop en distributie van communautaire publikaties, met inbegrip van de samenstelling van catalogi en verkoopbevordering.

Het Bureau voor Officiële Publikaties neemt dus *alle* werkzaamheden van deze aard op zich welke door de instellingen worden gevraagd.

De verdeling van de middelen tussen de ordonnateurs die in de analytische boekhouding van het Bureau is terug te vinden, is dus niet het gevolg van een keuze van het Bureau, maar slechts de weerspiegeling van de activiteit van de ordonnateurs. Het is informatie die het Bureau verstrekt over een werklast die het ondergaat.

De begrotingsautoriteit heeft het Bureau tot dusver voldoende begrotingsmiddelen verstrekt om deze taken uit te voeren. Het Bureau beschikt inderdaad over een geïntegreerde drukkerij van beperkte omvang, waarvan de eerste bestaansreden is dringende nummers van het Publikatieblad uit te geven in geval van ernstige gebeurtenissen in de particuliere sector, en dus te voorkomen dat het wetgevend proces van de Gemeenschappen tot stilstand wordt gebracht.

In normale tijden is dit produktieapparaat bestemd voor de uitgave van andere publikaties. Het atelier beschikte in 1989 over 3 370 770 ecu of 11,1 % van de totale begroting ten bedrage van 30 239 400 ecu.

Prioritair is het drukken van produkten die tot de opdracht van het Bureau behoren, zoals catalogi en publiciteit. Voor het overige is de beschikbare capaciteit steeds evenwichtig verdeeld geweest tussen de instellingen, onder controle van de directie van het Bureau en overeenkomstig de vigerende voorschriften.

Kredieten van Directoraat XIII-C en het GCO voor ondersteunende werkzaamheden ten behoeve van de diensten van de Commissie

5.41 – 5.45. Wat de algemene vraag van de toepassing van het beginsel opdrachtgever/cliënt op de werkzaamheden van het GCO ter ondersteuning van de diensten van de Commissie betreft verwijst de Commissie naar de antwoorden die zij op de opmerkingen van de Rekenkamer over deze aangelegenheid heeft gegeven; zij zijn opgenomen in het jaarverslag van 1989 (hoofdstuk 9 GCO; punten 9.23 tot 9.25) en bevatten een duidelijke uiteenzetting van de beperkingen die de Commissie door het Financieel Reglement en de financiële vooruitzichten 1988-1992 worden opgelegd.

Dezelfde antwoorden betreffen ook de specifieke vraag van de Rekenkamer over de middelen ter verzekering van de concurrentie (punt 5.42).

Wat de ondersteunende werkzaamheden van het GCO ten behoeve van DG XIII betreft is het om redenen van doelmatigheid en overdracht van know-how evident dat moeilijk andere organisaties dan het GCO kunnen worden ingeschakeld om de eigen uitvindingen van het GCO te exploiteren.

Op te merken valt dat de valorisatieactiviteit voor DG XIII slechts ongeveer 6 % van het totale werkvolume van het GCO ten behoeve van andere DG's vertegenwoordigt.

Zoals reeds het geval is met verschillende andere DG's is onlangs tussen DG XIII en het GCO een meerjarenakkoord over de exploitatie van de onderzoekresultaten gesloten.

De tenuitvoerlegging daarvan zal uitvoerig worden beschreven in de jaarlijkse werkprogramma's en de follow-up-vergaderingen, alsmede in de jaarverslagen en de statutaire vergaderingen.

Kredieten van Directoraat XIII-C en EGKS-acties

5.46. Artikel 20 van het Fusieverdrag bepaalt dat de administratieve uitgaven van de EGKS samen met de administratieve uitgaven van de andere instellingen in de algemene begroting worden opgenomen. Verschillende uitgaven die tot dat ogenblik administratieve uitgaven werden genoemd, werden in de EGKS-begroting geschrapt en naar de algemene begroting overgebracht. De uitgaven die de Rekenkamer bedoelt maken daar deel van uit. Het gaat dus duidelijk om uitgaven van de EGKS, en in de toelichting van de begroting moet steeds naar het EGKS-Verdrag worden verwezen.

5.49. De opmerkingen van de Rekenkamer zijn juist. Directoraat XIII-C zal voor iedere publikatie de precieze budgettaire bron vaststellen, zodat het Bureau voor Officiële Publikaties de opnieuw aan te wenden ontvangsten correct kan toewijzen.

Veelheid van verwante, maar afzonderlijk beheerde activiteiten

De demonstratieprojecten van DG XI en XVII

5.52. De activiteiten van DG XIII-C en van de DG's XI en XVII zijn complementair en niet dubbelop. Directoraat XIII-C en DG XVII werken trouwens actief samen bij de verspreiding, valorisatie en verkoopsbevordering van de verkregen resultaten.

Het Sprint-programma

Innovatie en de verschillende terreinen van gemeenschappelijk beleid

Conclusie

5.53 – 5.56. Activiteiten met verschillende rechtsgrondslagen en doeleinden kunnen moeilijk worden geïntegreerd. Daar staat evenwel tegenover dat de samenwerking tussen deze activiteiten binnen de Commissie wordt aangemoedigd en dat verscheidene gezamenlijke initiatieven in voorbereiding zijn.

5.57. Zie antwoord op de punten 5.35 – 5.40.

BIJLAGE

Programma van publikaties van de Commissie voor 1991

Algemene beginselen voor de uitgeversactiviteit van de Commissie

I. *De voorschriften*

A. Bij het besluit van de Commissie van 31.10.1989 is een aantal beginselen vastgelegd of gepreciseerd waarmee bij het plannen van publikaties in de praktijk rekening moet worden gehouden, met name:

— een weloverwogen aanwending van de beschikbare middelen (de beoogde doelstellingen moeten in overeenstemming zijn met de toegepaste middelen),

— projecten moeten stroken met de belangrijkste oogmerken van de Commissie (het begrip prioritair programma),

— er dient rekening te worden gehouden met de culturele verscheidenheid van de verschillende culturele gebieden,

— er dient een professionele commerciële benadering te worden gevolgd ten aanzien van ontwerp en uitvoering van het te publiceren materiaal en de verspreiding ervan,

— er moet worden gezocht naar mogelijkheden om de subsidiariteit en het partnerschap toe te passen,

— de *strikte* programmering van de publikaties, met name ten aanzien van de termijnen voor vertaling.

B. De huidige beleidslijnen maken het mogelijk aan deze eisen te voldoen. De keuze van de te publiceren stof en de structuur, uitvoering en wijze van distributie ervan zijn gebaseerd op de behoeften die zijn vastgesteld op grond van publieke-opiniepeilingen en van de ervaring van de uitgeverswereld in de verschillende culturele gebieden waarop de markt van de communautaire publikaties gericht is. In dit verband kan, door via de distributiekanalen gebruik te maken van de mogelijkheden op het gebied van enquêtes, door analyse van de resultaten van de verspreiding en door samenwerking met particuliere uitgeverijen, een beter beeld worden verkregen van de werkelijke toestand in de verschillende culturele en taalgebieden, en kan het te publiceren materiaal, de structuur ervan, de wijze van publikatie, de uitvoering en de wijze van commercialisering op optimale wijze worden gekozen.

C. Er worden aldus drie bewerkingen gelijktijdig uitgevoerd:

1. Nauwkeurige formulering van het prioritaire programma voor 1991

Dit houdt in:

— een oordeelkundige keuze van het te publiceren materiaal,

— een juiste keuze van het beoogde publiek,

— het zoeken van passende titels,

— de keuze van passende dragers,

— een adequate uitvoering,

— een optimale verspreiding,

— een aanhoudende promotie,

— een nauwe samenwerking met de particuliere uitgever.

2. Bij elke titel is onderzocht

— of de noodzaak bestaat van publikatie,

— of de noodzaak van publikatie in deze vorm bestaat,

— of de noodzaak van publikatie op deze drager bestaat,

— of het wenselijk is een of meer van bovenstaande elementen te veranderen.

II. *Vormen van produktie*

De voorgestelde produktie omvat:

1. De officiële publikatie (OP)

De officiële publikatie in gedrukte vorm en in een bepaalde oplage vindt in beginsel plaats in alle officiële talen van de Gemeenschap. Zij geschiedt onder verantwoordelijkheid van de instelling waarvan zij uitgaat en in een uitvoering die overeenkomt met het image dat deze instelling naar buiten toe projecteert. De officiële publikatie is, wegens de aanzienlijke investering die zij vertegenwoordigt, gereserveerd voor onderwerpen op hoog niveau en heeft voldoende lezers om de kosten per geproduceerd exemplaar in redelijke mate goed te maken.

De officiële publikatie is hetzij een *periodiek* hetzij een *monografie*.

Wanneer de basisoplage uitgeput is en de dienst die als ordonnateur optreedt geen uitdrukkelijke andere aanwijzingen geeft kan het Bureau voor Officiële Publikaties nieuwe oplagen drukken om aan een bestaande vraag te voldoen; de financiering daarvan geschiedt uit een speciale globale voorbegroting.

Er wordt gebruik gemaakt van moderne hulpmiddelen op het gebied van de uitgeverstechniek om de kosten van vervaardiging van deze uitgaven te drukken en tegelijk te voldoen aan minimale technische en culturele eisen;

2. Het gepubliceerde document

2.1. Het gepubliceerde document is het passende verspreidingsmiddel voor informaties van allerlei aard die de instelling toegankelijk meent te moeten maken voor het publiek zonder de verantwoordelijkheid voor de inhoud daarvan op zich te nemen (een opdracht van een directeur-generaal is voldoende

voor dergelijke uitgaven). Het gepubliceerde document wordt in beginsel gereproduceerd in de beschikbare taalversies en toestand; het wordt gepubliceerd met de nodige bibliografische gegevens.

Gepubliceerde documenten worden in de maandelijkse en jaarlijkse catalogi van publikaties op dezelfde wijze en onder dezelfde rubrieken opgenomen als de officiële publikaties. Voor de externe gebruiker onderscheiden zij zich in niets van een officiële publikatie; alleen komt zowel in de catalogus als op de omslag een vermelding voor dat er sprake is van een materie voor de inhoud waarvan de Commissie geen enkele verantwoordelijkheid aanvaardt.

Gepubliceerde documenten worden in een beperkte oorspronkelijke oplage uitgegeven. Herdrukken worden door het Bureau voor Officiële Publikaties uitgevoerd om aan een welbepaalde vraag te voldoen; zij worden tegen kostprijs verkocht en moeten zichzelf financieren.

Dank zij moderne technische hulpmiddelen kunnen ook op dit gebied bepaalde bezuinigingen worden gerealiseerd.

2.2. Er kunnen ook originele documenten worden gepubliceerd die in de archieven zijn opgeslagen (op papier, op microfiche, elektronisch of optisch). Hoewel er voor de externe gebruiker geen verschil is ten opzichte van de officiële publikatie, is dit verschil aanzienlijk voor de producerende diensten aangezien een dergelijk gepubliceerd document, zoals opgenomen in de catalogi, alleen in de vorm van een origineel bestaat, waarvan het Bureau voor Officiële Publikaties op verzoek kopieën vervaardigt. Er is dus noch sprake van oplagen die groter zouden zijn dan het aantal van te voren bekende gegadigden, noch van opslag, en er is alleen een investering voor zover er een reële vraag is.

Een dergelijk gepubliceerd document is wegens zijn eenvoudige vervaardigingswijze en de sobere uitvoering de passende publikatievorm voor materiaal dat bestemd is voor een beperkt of van te voren onmogelijk te schatten aantal lezers. De omvang van de oplage behoeft hierbij niet te worden geëvalueerd en er behoeven geen kopieën te worden opgeslagen zodat er slechts kosten nodig zijn voor zover er een vraag is die ten minste gelijkwaardige ontvangsten oplevert.

Deze vorm van publikatie op verzoek wordt met name toegepast ten aanzien van de aanzienlijke hoeveelheid technische verslagen op het gebied van de EGKS en Euratom, die met name door de DG's V, XII en XIII worden uitgegeven.

2.3. In verband met de gepubliceerde documenten dient ook de *„document delivery"* te worden genoemd, d.w.z. de verspreiding van informatie-eenheden ontleend aan in de archieven bewaarde documentatie (opgeslagen op papier, op microfiche, dan wel elektronisch of optisch). Hierbij worden geen volledige publikaties uitgegeven, maar uittreksels uit deze archieven (een in het Publikatieblad gepubliceerde richtlijn, een onderdeel van een praktische handleiding, een hoofdstuk van een studie, statistische gegevens, enz.).

Deze archieven zijn toegankelijk door middel van gegevensbanken die kunnen worden geraadpleegd via particuliere of openbare telematica-diensten (videotex), welke zijn gekoppeld aan een elektronisch stelsel voor het opnemen van bestellingen en aan een voorziening waardoor de gevraagde informatie snel via het gewenste kanaal kan worden verstrekt (post, fax, computernetwerken).

Er zal een grote inspanning worden gedaan bij het indexeren van de gearchiveerde documenten, aangezien deze archieven alleen dank zij hun gemakkelijke toegankelijkheid en de juistheid van de antwoorden van de geraadpleegde gegevensbanken, welke afhangen van de kwaliteit van de indexering, optimaal kunnen worden gebruikt.

2.4. *Elektronische verspreiding* vindt plaats bij informatie die in een elektronisch geheugen ter beschikking wordt gehouden van de cliënten en die toegankelijk is via een computerterminal. Nadat de gewenste informatie door middel van een bijbehorende terugzoekvoorziening is gelocaliseerd kan de gebruiker deze hetzij onmiddellijk op zijn terminal doen verschijnen, hetzij met gebruikmaking van de voorzieningen van de „document delivery" opdracht geven de informatie ter plaatse te printen en zich deze per post of per fax laten toezenden. De gegevensbanken CRONOS (statistieken), TED (berichten van openbare aanbestedingen), INFO92 (voltooiing van de interne markt) zijn bekende voorbeelden van dit type van verspreiding. Deze wijze van verspreiding zal met name worden uitgebreid tot praktische handleidingen, actuele informatie, publikaties die regelmatig worden bijgewerkt, enz., waarbij de toegankelijkheid zowel mogelijk moet kunnen zijn via de traditionele informaticanetten als via de netwerken voor het grote publiek (videotex).

3. Referentiewerken

Ook referentiewerken hebben een plaats in het prioritaire programma. Het gaat hier om teksten waarvan de inhoud onder toezicht van de Commissie wordt vastgesteld maar die onder nog vast te stellen financiële voorwaarden door particuliere uitgeverijen kunnen worden gedrukt en verspreid (subsidiariteit); de Commissie zou alleen als uitgever optreden indien er voor een bepaalde taalversie geen belangstelling zou bestaan bij de particuliere uitgeverijen. De bedoeling van deze referentiewerken is het debat over een belangrijk onderwerp in verband met de Europese opbouw te stimuleren, bekendheid te geven aan een bepaald aantal kernideeën, en eventueel een media-evenement tot stand te brengen. De redactie van de teksten zal worden opgedragen aan bekende auteurs en de promotie ervan aan gevestigde reclamebureaus.

Het is in het belang van de Commissie dat deze boekwerken in samenwerking met de particuliere uitgevers op vergelijkbare wijze worden uitgevoerd als dienovereenkomstige concurrerende produkten en dat er voor hen distributiekanalen en publiciteitsmogelijkheden worden geopend die kansen bieden op een omvangrijke verkoop.